

ΣΟΣΙΑΛΙΣΜΟΣ

Σεπτέμβρης - Οκτώβρης 2022 No 154 Τιμή: 4€

ΑΠΟ ΤΑ ΚΑΤΩ

Κράτος "Παρακράτος" Δημοκρατία Επανάσταση

-
- **Μια κρίση χωρίς τέλος;**
 - Κλιματική καταστροφή -ο καπιταλισμός δεν είναι βιώσιμος
 - Λατινική Αμερική • Η μάχη των Συλλογικών Συμβάσεων
 - Η μουσική, η νεολαία και το σύστημα

2

Μια κρίση χωρίς τέλος;

Πάνος Γκαργκάνας

9

**Κλιματική καταστροφή:
Ο καπιταλισμός δεν είναι βιώσιμος**

Γιώργος Ράγκος

17

**Κράτος, «παρακράτος»,
δημοκρατία και επανάσταση**

Μαρία Στύλλου

24

**Η μάχη των Συλλογικών
Συμβάσεων Εργασίας**

Τάσος Αναστασιάδης

29

**Λατινική Αμερική
Η επιστροφή της Αριστεράς**

Νίκος Λούντος

36

**Η μουσική, η νεολαία και το σύστημα
-σχέσεις αντίστασης και αλλοτρίωσης**

Γιώργος Πίττας

42

Βιβλιοκριτική

Αλέξης Ηρακλείδης

**Πολυκύμαντες σχέσεις,
Έλληνες-Αλβανοί 1821-2021**

Πάνος Γκαργκάνας

Συλλογικό

**Μεταξύ έθνους και τάξης.
Αριστερές και Κυπριακό, 1920-1974**

Λίλιαν Μπουρίτη

Νίκος Αμπανάβας

**Το Δουργούτι της Κατοχής και της Αντίστασης
1941-1944**

Σωτήρης Κοντογιάννης

Αχιλλέας Φωτάκης

Αστυνομία Πόλεων

Τα πρώτα βήματα στην Ελλάδα του Μεσοπολέμου

Λέανδρος Μπόλαρης

Ο Σοσιαλισμός από τα Κάτω είναι το δίμηνο περιοδικό του Σοσιαλιστικού Εργατικού Κόμματος

Ιδιοκτήτης: Εκδόσεις Μαρξιστικό Βιβλιοπωλείο, Υπεύθυνη σύνταξης: Μαρία Στύλλου

Συντακτική Επιτροπή: Δημήτρης Δασκαλάκης, Σωτήρης Κοντογιάννης, Λέανδρος Μπόλαρης, Λίλιαν Μπουρίτη, Γιώργος Ράγκος
Εξώφυλλο, Σελιδοποίηση: Γιάννης Κούβαρης, Παντελής Γαβριηλίδης

Κεντρική διάθεση: Μαρξιστικό Βιβλιοπωλείο, Φειδίου 14,

Τηλ. 210 5247584, Περιοδικό "Σοσιαλισμός από τα Κάτω", Τ.Θ. 8161-102 10, Αθήνα, ISSN: 2241-7176

Για επικοινωνία: sosialismosapotakato@gmail.com - www.socialismfrombelow.gr

Μια κρίση χωρίς τέλος;

Η πολιτική κρίση στην Ελλάδα παίρνει πλέον άλλες διαστάσεις μετά τις αποκαλύψεις για το σκάνδαλο των υποκλοπών και την παραίτηση του επικεφαλής της ΕΥΠ και του ανεψιού του Μητσοτάκη που ήταν διευθυντής του πρωθυπουργικού επιτελείου στο Μαξίμου. Μέχρι τις αρχές Αυγούστου, η σχετική συζήτηση περιοριζόταν στο ζήτημα των πρόωρων εκλογών και, μετά τη δήλωση Μητσοτάκη ότι θα εξαντλήσει την τετραετία, οι περισσότεροι σχολιαστές θεωρούσαν ότι το θέμα έχει κλείσει: ομαλότητα και σταθερότητα είναι το στίγμα που δίνει η χώρα προς κάθε κατεύθυνση, προς τις διεθνείς αγορές, προς τους συμμάχους αλλά και προς τους αντιπάλους.

Και μετά έσκασε η βόμβα. Σε χρόνο

Η πολιτική κρίση των υποκλοπών είναι το επιστέγασμα των πολλαπλών και μακρόσυρτων κρίσεων του συστήματος, υποστηρίζει ο Πάνος Γκαργκάνας.

«πολιτικά νεκρό», με τη βουλή κλειστή και τον πρωθυπουργό να διαβεβαιώνει τους δημοσιογράφους ότι μπορούν να κάνουν ήσυχοι διακοπές τον δεκαπενταύγουστο επειδή δεν σκοπεύει να τους αιφνιδιάσει με κήρυξη πρόωρων εκλογών, ο Μητσοτάκης αναγκάστηκε με έκτακτο διάγγελμα να ζητήσει συγγνώμη, γιατί η παρακολούθηση του τηλεφώνου του Ανδρουλάκη μπορεί να ήταν «νόμιμη», αλλά ήταν «πολιτικά λάθος». Η βουλή ξανανοίγει έκτακτα στις 22 Αυγούστου και ακόμη και οι φιλοκυβερνητικοί σχολιαστές βλέπουν τις προ-

οπτικές σκοτεινές. Γράφει, παραδειγματός χάρη, ο Παπαχελάς στην Καθημερινή του δεκαπενταύγουστου:

«Τα σενάρια για τις μελλοντικές εξελίξεις δεν είναι ρόδινα. Ας πούμε ότι ξεπερνάμε τον κίνδυνο ενός μεγάλου ατελείωτου τσίρκου, όπου η χώρα θα βιώσει τον κατήφορο ενός ξεκατινιάσματος χωρίς προηγούμενο. Πολιτικά η χώρα έχει μπροστά της μια απλή αναλογική και το σενάριο μη αυτοδυναμίας της ΝΔ χωρίς όμως να υπάρχει και πιθανότητα σχηματισμού κυβέρνησης με το ΚΙΝΑΛ».¹

Τι να πρωτοθαυμάσει κανείς. Η κατα-

κραυγή για μια κυβέρνηση που χρησιμοποιεί την ΕΥΠ για να παρακολουθεί στέλεχος ενός κόμματος (του ΠΑΣΟΚ που έχει κυβερνήσει περισσότερα χρόνια από κάθε άλλο από τη Μεταπολίτευση και μετά), θεωρείται «τσίρκο» και «ξεκατίνιασμα». Και το πραγματικό δράμα είναι ότι η ΝΔ με αυτό το σκάνδαλο χάνει την «πιθανότητα σχηματισμού κυβέρνησης με το ΚΙΝΑΛ»!

Προφανώς οι διαστάσεις της κρίσης προκαλούν ταραχή μέσα και γύρω από την κυβέρνηση. Όσο και να προσπάθησε ο Μητσοτάκης με τα τηλεοπτικά διαγγέλματά του και με την ομιλία του στη Βουλή να κλείσει τα ζητήματα, οι πολιτικές επιπλοκές από το σκάνδαλο των υποκλοπών είναι ατελείωτες. Αλλά αυτό δεν σημαίνει ότι ήταν απρόβλεπτες.

Αντίθετα, μπορούμε να δούμε ότι αυτή η ταραχή είναι καρπός των πολύπλευρων και μακρόσυρτων κρίσεων που συγκλονίζουν το σύστημα που υπηρετεί τόσο πιστά ο Μητσοτάκης και η κυβέρνησή του. Άλλωστε, δεν είναι η μόνη κυβέρνηση που κλυδωνίζεται αυτή την περίοδο. Η Ιταλία πηγαίνει προς πρόωρες εκλογές με την κατάρρευση της κυβέρνησης Ντράγκι, στη Βρετανία το κυβερνητικό Συντηρητικό κόμμα ψάχνει τον ή την νέα του αρχηγό για τέταρτη φορά μέσα σε έξι χρόνια, στη Γαλ-

λία οι εκλογές κατάρχησαν σε κυβέρνηση μειοψηφίας. Πόλεμος, πανδημία, ενεργειακή κρίση, επισιτιστική κρίση, στασιμοληθωρισμός, οι πληγές του καπιταλισμού είναι αμέτρητες και αγιάτρευτες.

Ένας πόλεμος που αντί να τελειώνει, απλώνεται

Ο πιο άμεσος αποσταθεροποιητικός παράγοντας σε διεθνή κλίμακα σε αυτή τη φάση είναι η πολεμική έξαρση των ιμπεριαλιστικών ανταγωνισμών. Όχι μόνο ο πόλεμος στην Ουκρανία δεν τελειώνει, αλλά η απειλή ανάφλεξης και στην Ταϊβάν παίρνει νέες διαστάσεις. Οι συνέπειες είναι αισθητές σε όλα τα μήκη και τα πλάτη του πλανήτη.

Στο μέτωπο της Ουκρανίας, οι στρατιωτικές συγκρούσεις στα ανατολικά και στα νότια της χώρας επισκιάζονται από τις εξελίξεις του οικονομικού πολέμου που διαπλέκονται με την επισιτιστική και την ενεργειακή κρίση. Καθημερινά γίνεται όλο και πιο ξεκάθαρο ότι δεν πρόκειται μόνο για μια σύγκρουση ανάμεσα στην Ουκρανία και τη Ρωσία, αλλά για μια ιμπεριαλιστική αναμέτρηση ανάμεσα στο ΝΑΤΟ και τη Ρωσία που απλώνεται από τις πεδιάδες της Ουκρανίας παντού όπου φτάνουν οι αγωγοί φυσικού αερίου και πετρελαίου και τα πλοία που μεταφέρουν τα σιτηρά.

Η Ουκρανία και η Ρωσία είναι οι μεγαλύτεροι εξαγωγείς σιτηρών στον κόσμο. Το ξέσπασμα του πολέμου σήμανε μια απότομη κορύφωση στις διεθνείς τιμές (βλέπε διάγραμμα) που ήδη είχαν πάρει τον ανήφορο. Η απειλή της πείνας σε χώρες της Αφρικής γιγαντώθηκε. Αλλά και η πίεση στον Πούτιν και στον Ζελένσκι να βρουν μια λύση ώστε να επωφεληθούν από τις υψηλές τιμές για τις εξαγωγές τους έγινε τεράστια. Αυτό είχε σαν αποτέλεσμα να κλείσουν μια συμφωνία για να μπορούν ξανά τα πλοία που μεταφέρουν σιτηρά να διασχίζουν τη Μαύρη Θάλασσα. Κάτω από την εποπτεία του ΟΗΕ και με τη μεσολάβηση του Ερντογάν, τα πρώτα πλοία ξεκίνησαν. Αλλά λίγες μέρες αργότερα το πρώτο πλοίο που πέρασε το Βόσπορο μεταφέροντας ουκρανικό σιτάρι, το Razzoni, βρέθηκε χωρίς προορισμό όταν ο Λιβανέζος αγοραστής του φορτίου αρνήθηκε να το παραλάβει επειδή το φορτίο βρέθηκε «ελαττωματικό».²

Οι δαιδαλώδεις διαδρομές των κερδοσκόπων σε συνδυασμό με τις σκοπιμότητες των δυτικών κυρώσεων σε βάρος της Ρωσίας σημαίνουν ότι οι πιέσεις της επισιτιστικής κρίσης δεν πρόκειται να χαλαρώσουν. Αυτή η εστία πληθωρισμού επιμένει ως πρόβλημα στα ράφια των σουπερμάρκετ στις πλούσιες χώρες και ως θανάσιμη απειλή στις φτωχές.

Ακόμη πιο μεγάλη είναι η αναστάτωση από την ενεργειακή κρίση. Και σε αυτόν τον τομέα, ο συνδυασμός κερδοσκοπίας και κυρώσεων κρατάει τις τιμές τόσο ψηλά ώστε οι προοπτικές για τον επόμενο χειμώνα να είναι σκληρές.

Ο Μπάιντεν που θα ήθελε να δει την τιμή της βενζίνης στις ΗΠΑ να πέφτει πριν από τις «ενδιάμεσες» εκλογές του Νοεμβρίου, έκανε έκκληση στις εταιρείες πετρελαίου να ανεβάσουν την παραγωγή. Οι αμερικανικές πολυεθνικές της ενέργειας τον αγνόησαν. Η Σαουδική Αραβία του έδωσε μια μικρή συμβολική άνοδο της παραγωγής, έστω κι αν ο Μπάιντεν αναγκάστηκε να ξεφτιλιστεί συναντώντας τον δολοφόνο του

Wheat prices are back at pre-war levels

CBOT wheat (\$ per bushel)

Source: Refinitiv
© FT

Οι τιμές των σιτηρών επιστρέφουν σε προπολεμικά επίπεδα

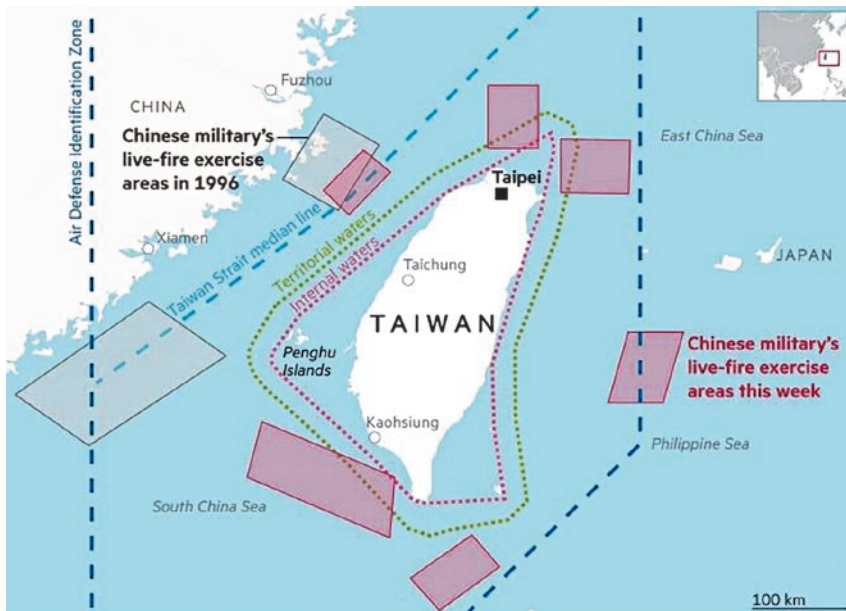
European gas prices remain elevated compared to Asia

\$ per million British thermal unit

Source: Factset
© FT

Οι τιμές για το φυσικό αέριο σε Ευρώπη και Ασία

Ο κλοιός των πολεμικών ασκήσεων της Κίνας γύρω από την Ταϊβάν

Κασόγκι, τον πρίγκιπα Μοχάμεντ μπιν Σαλμάν. Όσο για τον Μητσοτάκη, απλά φρόντισε να περιορίσει τη δημοσιότητα για την υποδοχή που οργάνωσε για τον Μπιν Σαλμάν στην Αθήνα.³

Τη μεγαλύτερη πίεση για την αναζήτηση προμηθευτών ενέργειας εκτός Ρωσίας τη δέχεται η Ευρωπαϊκή Ένωση. Η Γερμανία, βλέποντας τις προοπτικές ενός συμβιβασμού με τον Πούτιν να απομακρύνεται, στρέφεται ανοιχτά στην εξασφάλιση άλλων εισαγωγών ενέργειας. Η γερμανική βουλή αποδοκίμασε τον πρώην πρωθυπουργό Γκέρχαρτ Σρέντερ που ήταν και είναι ο σύνδεσμος με τη ρωσική Γκαζπρόμ. Ο καγκελάριος Όλαφ Σολτς ζήτησε επίσημα να προχωρήσει ένας νέος αγωγός από την Πορτογαλία και την Ισπανία στη Γερμανία μέσω Γαλλίας.⁴ Στην Ιταλία που πηγαίνει σε εκλογές στις 25 Σεπτεμβρίου, έχει ανοίξει διαμάχη ότι τα κόμματα που έριξαν την κυβέρνηση Ντράγκι υποκινήθηκαν από τον Πούτιν!⁵

Η δύσκολη κόντρα με την Κίνα

Κι όμως, όλη αυτή η αναταραχή αντί να καταλαγιάζει επιτείνεται από την επιδείνωση της αναμέτρησης των ΗΠΑ με την Κίνα. Η επίσκεψη Πελόζι στην Ταϊ-

βάν έγινε η αφορμή για να αναδειχθούν και οι στρατιωτικές και οι οικονομικές πλευρές αυτής της σύγκρουσης.

Στρατιωτικά, η Κίνα απάντησε στην επίσκεψη Πελόζι με αεροναυτικές ασκήσεις που έδειξαν πέρα από κάθε αμφιβολία την ικανότητά της να περικυκλώσει την Ταϊβάν και να καταργήσει τη θαλάσσια «μεσαία γραμμή» στα στενά της Ταϊβάν. Μια πολεμική αναμέτρηση ΗΠΑ-Κίνας στην Ταϊβάν θα κάνει τον πόλεμο στην Ουκρανία να μοιάζει με μικρό επεισόδιο.

Πριν ακόμη φτάσουν εκεί τα πράγματα, όμως, η οικονομική διάσταση της sino-αμερικανικής σύγκρουσης είναι τεράστια. Μια γεύση έδωσε το αίτημα της Ταϊβάν για να διακόψει η Foxconn τη συνεργασία της με την Tsinghua Unigroup.⁶ Η Foxconn έχει έδρα την Ταϊβάν, είναι η μεγαλύτερη εταιρεία κατασκευής microchips, είναι προμηθευτής της Apple και ταυτόχρονα είναι ο μεγαλύτερος εργοδότης στον ιδιωτικό τομέα της Κίνας. Το 75 τοις εκατό των εγκαταστάσεών της βρίσκεται στην Κίνα και εξακολουθεί να εξαπλώνεται εξαγοράζοντας και την κινεζική Tsinghua Unigroup που αντιμετωπίζει προβλήματα υπερχρέωσης.

Η περίπτωση της Foxconn είναι το πιο

πρόσφατο επεισόδιο σε μια μακρόσυρτη εκστρατεία που είχε ξεκινήσει με τις κυρώσεις του Τραμπ σε βάρος κινεζικών επιχειρήσεων όπως η Huawei. Ο Μπάιντεν έχει συνεχίσει και κλιμακώνει αυτή την εκστρατεία που βάζει στόχο την μετεγκατάσταση αμερικανικών και άλλων δυτικών πολυεθνικών από την Κίνα σε χώρες της Δύσης. Μια τέτοια ανακατάταξη των δικτύων των μεγάλων πολυεθνικών επιχειρήσεων σημαίνει αναταραχή κολοσσίων διαστάσεων.

Αμερικανικές και ευρωπαϊκές επιχειρήσεις έχουν επωφεληθεί εδώ και δεκαετίες από τα χαμηλά μεροκάματα στις βιομηχανικές ζώνες της Κίνας όπου έχουν εγκαταστήσει δικά τους εργοστάσια. Έχουν επίσης επωφεληθεί από την επέκταση της εσωτερικής αγοράς της Κίνας κατακτώντας μερίδια σε πολλούς τομείς, από την αγορά αυτοκινήτων μέχρι τον χρηματοπιστωτικό τομέα. Κάνενα από αυτά τα μεγαθήρια δεν θα ήθελε να θυσιάσει τα κέρδη που αντλεί από όλα αυτά τα δίκτυα, αποχωρώντας από την Κίνα. Η κλιμάκωση της στρατιωτικής έντασης, όμως, ανεβάσει την πίεση για τέτοιες κινήσεις προκαλώντας νέες αβεβαιότητες.

Οι άρχουσες τάξεις στις ΗΠΑ και στην Ευρώπη θα ήθελαν τις επιχειρήσεις τους να κάνουν μπίζνες και στην Κίνα και στη Ρωσία, αλλά με τους δικούς τους όρους. Θα ήθελαν και την πίττα σωστή και το σκύλο χορτάτο. Αλλά ποτέ στην ιστορία του ιμπεριαλισμού αυτές οι αντιφάσεις δεν λύθηκαν ομαλά. Σήμερα, αυτή είναι η πιο αποσταθεροποιητική τάση μέσα σε κάθε άρχουσα τάξη, μικρή ή μεγάλη.

Με την οικονομία σε κρίση

Τα όποια προβλήματα μετεγκατάστασης από την Κίνα ή τη Ρωσία σε χώρες του NATO ή φιλικές προς τη Δύση, είτε σταδιακά είτε υπό την πίεση των γεωπολιτικών εξελίξεων, δεν προκύπτουν μέσα σε συνθήκες ανάπτυξης και επέκτασης της παγκόσμιας οικονομίας. Το αντίθετο ισχύει. Όλοι οι διεθνείς οργανισμοί και οι αναλυτές εκτιμούν ότι έρχεται κάμψη και απλά διαφωνούν ως προς το

αν θα είναι πιο απότομη ή πιο «ομαλή».

Το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο εκτιμά ότι:

«Μια κάποια ανάκαμψη το 2021 ακολουθείται από όλο και πιο δυσμενείς εξελίξεις το 2022 καθώς επιβεβαιώνονται οι κίνδυνοι. Η παγκόσμια οικονομία σημείωσε κάμψη το δεύτερο τρίμηνο της χρονιάς, εξαιτίας πτώσεων στην Κίνα και στη Ρωσία, ενώ η κατανάλωση στις ΗΠΑ δεν επιβεβαίωσε τις προβλέψεις. Διάφορα σοκ έχουν χτυπήσει την παγκόσμια οικονομία που ήταν ήδη εξασθενημένη από την πανδημία: άνοδος του πληθωρισμού παγκόσμια (ιδιαίτερα στις ΗΠΑ και τις βασικές ευρωπαϊκές οικονομίες), η οποία προκάλεσε σκλήρυνση της νομισματικής πολιτικής. Χειρότερη από την αναμενόμενη κάμψη στην Κίνα ως αντανάκλαση των κυμάτων Covid-19 και των λοκντάουν. Και επιπλέον αρνητικές επιδράσεις από τον πόλεμο στην Ουκρανία».⁷

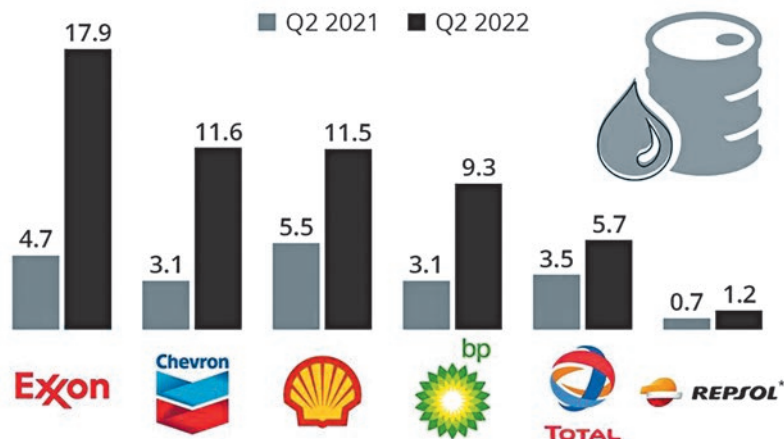
Η κεντρική τράπεζα της Αγγλίας (BoE) προχώρησε σε νέα αύξηση του επιτοκίου της στις αρχές Αυγούστου καθώς ο πληθωρισμός έφτασε σε ύψη ρεκόρ 40 χρόνων και παράλληλα έδωσε στη δημοσιότητα τις χειρότερες εκτιμήσεις για τη συνέχεια:

«Η BoE προβλέπει ότι το Ηνωμένο Βασίλειο θα μπει σε ύφεση διάρκειας 15 μηνών αργότερα μέσα στη χρονιά, με το ΑΕΠ να συρρικνώνεται κατά 1.5% την επόμενη χρονιά».⁸

Ο διοικητής της κεντρικής τράπεζας των ΗΠΑ (Fed), αντίθετα, έκανε δηλώσεις ότι η άνοδος των επιτοκίων φτάνει στο τέρμα γιατί βρίσκεται σε επίπεδα «ουδέτερα» σε σχέση με τις προοπτικές της οικονομίας. Αλλά υπάρχουν αναλυτές που θεωρούν αυτή την εκτίμηση υπεραισιόδοξη.⁹ Αυτό το ρεύμα, τα λεγόμενα γεράκια υπέρ της αύξησης των επιτοκίων, παίρνει το πάνω χέρι όπως έδειξε η ομιλία του διοικητή της Fed στη συνάθροιση των κεντρικών τραπεζιτών στο Jackson Hole των ΗΠΑ στις 26 Αυγούστου. Οι χρηματαγορές υποδέχθηκαν την προοπτική νέας αύξησης των

Oil Companies Profit as Fuel Prices Soar

Net income of oil and gas companies (in billion U.S. dollars)

* Converted from euros to U.S. dollars at the average exchange rate for the respective 2nd quarter.

Source: Company reports

Έκρηξη κερδών για τις πολυεθνικές των ορυκτών καυσίμων

Ο Μητσιστάκης υπό την εποπτεία της Λαγκάρντ

επιτοκίων με πτώση των μετοχών καθώς φοβούνται ότι η βουτιά της οικονομίας θα χειροτερέψει.¹⁰

Ο μαρξιστής οικονομολόγος Michael Roberts είναι κατηγορηματικός:

«Η οικονομία των ΗΠΑ βαδίζει προς την ύφεση επειδή η κερδοφορία πέφτει και οι παραγωγικές επενδύσεις βρίσκονται σε στασιμότητα. Βέβαια, η οικονο-

μία δεν βοηθιέται από την Fed που ανεβάζει τα επιτόκια την ίδια στιγμή. Αλλά αν τα κέρδη και οι επενδύσεις πήγαιναν καλά, τα επιτόκια θα μπορούσαν να ανέβουν χωρίς ζημιά για την οικονομία.

Τα ίδια ισχύουν για την πιο μακροπρόθεσμη οικονομική ανάπτυξη. Το κλειδί για διατηρήσιμη πραγματική αύξηση του ΑΕΠ είναι η υψηλή και ανερχόμενη

παραγωγικότητα της εργασίας. Η άνοδος της παραγωγικότητας επιβραδύνεται τείνοντας προς το μηδέν στις βασικές οικονομίες εδώ και πάνω από δυο δεκαετίες και ιδιαίτερα μέσα στη Μακρά Ύφεση μετά το 2010. Η παραγωγικότητα της εργασίας στις ΗΠΑ βρίσκεται αυτή την περίοδο σε πτώση και έχει φτάσει στο χαμηλότερο σημείο 40 ετών». ¹¹

Αν αυτή είναι η εικόνα στην καρδιά του καπιταλισμού, οι συνθήκες στις πιο αδύναμες οικονομίες είναι πολύ πιο σκληρές. Προφανώς αυτό ισχύει για τη Σρι Λάνκα, όπου η χρεοκοπία οδήγησε σε εξέγερση:

«Το κίνημα στη Σρι Λάνκα πρόβαλλε σαν στόχο το πολιτικό σύνθημα να ξεφορτωθεί τον Ρατζαπάκσα, αλλά στη βάση του είχε την οργή για τη φτώχεια και την ξαφνική διάλυση της ζωής εκατομμυρίων ανθρώπων. Τον Ιούνιο, το Παγκόσμιο Πρόγραμμα Τροφίμων του ΟΗΕ ανακοίνωσε πως ο πληθωρισμός στα τρόφιμα έτρεχε με 57,4%. Τρία στα δέκα νοικοκυριά, δηλαδή πάνω από 6 εκατομμύρια σε μια χώρα με 22 εκατομμύρια πληθυσμό, δεν έχουν αρκετό φαγητό. 70% του πληθυσμού έχει μειώσει τα γεύματά του.

Η Σρι Λάνκα έμενε χωρίς αποθεματικά τα τελευταία χρόνια. Τα χρέη γιγαντώνονταν με την ελπίδα ότι ο τουρισμός και η προσέλκυση ξένων επενδύσεων θα επέτρεπαν την ανακύκλωσή τους. Η πανδημία τίνανε αυτούς τους παρακινδυνευμένους σχεδιασμούς στον αέρα. Ούτε τουρισμός, ούτε ξένες επενδύσεις ήρθαν και καθώς η κυβέρνηση ξεπλήρωνε τους τόκους για τα δάνεια, έμεινε χωρίς δυνατότητα να κάνει εισαγωγές ούτε τροφίμων, ούτε φαρμάκων, ούτε βασικών υλικών για τα νοσοκομεία, ούτε καυσίμων αλλά ούτε και λιπασμάτων για τους αγρότες. Ο Ρατζαπάκσα ανακάλυψε ξαφνικά τη “βιολογική γεωργία” και είπε στους αγρότες να στραφούν στις φυσικές λύσεις και δεν θα έχουν κανένα πρόβλημα. Τελικά οι σοδειές καταστράφηκαν.

Η έλλειψη καυσίμων σήμανε πως τα δημόσια μέσα μεταφοράς δεν μπορού-

σαν να λειτουργήσουν. Ο κόσμος άρχισε να χάνει τη δουλειά του για μια σειρά λόγους, ανάμεσά τους και γιατί δεν είχε τρόπο να μετακινηθεί. Στα νοσοκομεία άρχισαν να κόβουν τα σεντόνια για να φτιάξουν “γάζες”. ¹²

Αντίστοιχες εικόνες ισχύουν για τον Λίβανο, ενώ το Πακιστάν με δυσκολία αποφεύγει τη χρεοκοπία χάρη σε νέο δάνειο από τη Σαουδική Αραβία.

Στην περιφέρεια της Ευρωζώνης, οι εξελίξεις δεν έχουν φτάσει σε νέες χρεοκοπίες. Αλλά αυτός ο κίνδυνος ανησυχεί τα επιτελεία των Βρυξελλών και της Φρανκφούρτης. Η Κριστίν Λαγκάρντ ως επικεφαλής της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας (ΕΚΤ), προσχώρησε στην πολιτική της αύξησης των επιτοκίων για την καταπολέμηση του πληθωρισμού, αλλά ταυτόχρονα προσπαθεί να αποφύγει μια νέα κρίση χρέους, στην Ιταλία κατά κύριο λόγο και στην Ελλάδα, όπου η άνοδος του κόστους δανεισμού κάνει το χρέος ξανά μη βιώσιμο.

«Η Λαγκάρντ δήλωσε ότι οι συζητήσεις στο συμβούλιο της τράπεζας επικεντρώθηκαν στην ανάγκη αντιμετώπισης του πληθωρισμού με πιο γενναία αύξηση των επιτοκίων, ταυτόχρονα με τον σχεδιασμό ενός μηχανισμού για την αγορά ομολόγων ώστε τα spread στην Ευρωζώνη να μην αυξηθούν χωρίς σοβαρούς λόγους. Το μέγεθος της παρέμβασης για αγορά ομολόγων με το νέο αυτό πρόγραμμα που ονομάζεται “transmission protection instrument” (TPI), είναι απεριόριστο, δήλωσε η Λαγκάρντ». ¹³

Πρακτικά, αυτό σημαίνει ότι η ΕΚΤ έχει αρχίσει να αγοράζει ιταλικά και ελληνικά ομόλογα για να συγκρατήσει το κόστος δανεισμού των δυο πιο υπερχρεωμένων χωρών της Ευρωζώνης πριν ξεφύγει και προκαλέσει γενικότερη κρίση όπως στο παρελθόν. Αλλά αυτή η «στήριξη» δεν είναι «δωρεάν». Η ΕΚΤ βάζει κάτω από την εποπτεία της την οικονομική πολιτική των κυβερνήσεων των οποίων αγοράζει τα ομόλογα. Διατηρεί τη δυνατότητα να σταματήσει την

στήριξη αν εκτιμήσει ότι η οικονομική πολιτική μιας κυβέρνησης δεν είναι αρκετά σταθεροποιητική.

Πίσω από τους πανηγυρισμούς του Σταϊκούρα ότι η Ελλάδα βγαίνει και από την «μεταμνημονιακή» εποπτεία, η αλήθεια είναι ότι η Τρόικα έχει αντικατασταθεί σε μόνιμη βάση από την ΕΚΤ. Για την ώρα, ο Μητσοτάκης απολαμβάνει τη στήριξη της Λαγκάρντ, καθώς ο πληθωρισμός έχει μεταφραστεί σε αυξημένα έσοδα του δημοσίου (μεγαλύτερες εισπράξεις ΦΠΑ καθώς οι τιμές ανεβαίνουν). Τυπικά, το έλλειμμα του προϋπολογισμού εμφανίζεται μειωμένο. Στην πραγματικότητα αυτή η πλαστή «βιωσιμότητα» του χρέους δεν μπορεί να συνεχιστεί. Ήδη οι κερδοσκόποι των διεθνών χρηματαγορών έχουν αρχίσει να στοιχηματίζουν σε βάρος του ιταλικού δημοσίου χρέους. Σύμφωνα με στοιχεία που παρουσίασαν οι Φαϊνανσιαλ Τάιμς, τα κεφάλαια που διαθέτουν hedge funds για να κερδοσκοπήσουν πάνω στην προοπτική πτώσης των ιταλικών ομολόγων έφτασαν στα 39 δις δολάρια, στο υψηλότερο επίπεδο από το 2008. ¹⁴

Αν αυτά ισχύουν για την Ιταλία, τόσο το χειρότερο για την ελληνική περίπτωση. Σύμφωνα με το Reuters «Τα ελληνικά 10ετή κρατικά ομόλογα σημείωσαν απόδοση 3,9% το πρωί της Παρασκευής [26/8], αυξημένα κατά 93 μονάδες βάσης τον περασμένο μήνα και 256 μονάδες βάσης υψηλότερα από τα αντίστοιχα γερμανικά ομόλογα. Ενώ οι αποδόσεις των κρατικών ομολόγων αυξάνονται σε όλο τον κόσμο, οι αποδόσεις του ελληνικού χρέους έχουν αυξηθεί ταχύτερα πρόσφατα ακόμη και από αυτό της Ιταλίας». ¹⁵

Η συγκάλυψη της οικονομικής κρίσης είναι ακόμα πιο πλαστή και από την πολιτική «σταθερότητα» της κυβέρνησης.

Το καταφύγιο της «εθνικής ενότητας»

Με βάση αυτή την εικόνα μιας στήριξης-ακροβασίας από την ΕΚΤ, ο Μητσοτάκης υπολόγισε ότι μπορεί να εξαντλή-

16 Αυγούστου, Κινητοποίηση των προσφύγων του Ελαιώνα ενάντια στις φασιστικές εξώσεις

σει την τετραετία και να κερδίσει πολιτικό χρόνο ώστε να καταλαγιάσουν οι πιέσεις από τις αποτυχίες και τα σκάνδαλα της κυβέρνησης.¹⁶ Η απόφαση της Λαγκάρντ για το "transmission protection instrument" (TPI) ήταν το υπόβαθρο για τις δηλώσεις ότι δεν θα γίνουν πρόωρες εκλογές. Αλλά η πολιτική κρίση αποδεικνύεται πιο επίμονη από τέτοιους ευσεβείς πόθους. Το σκάνδαλο με τις παρακολουθήσεις της ΕΥΠ ξαναέφερε το ζήτημα στην επιφάνεια με μεγαλύτερη ένταση.

Τώρα η κυβέρνηση αναζητάει σωσίβιο στις εκκλήσεις για ενότητα μπροστά στους κινδύνους από την Τουρκία. Στα διαγγέλματά του και στην ομιλία στη Βουλή ο Μητσοτάκης τόνισε ξανά και ξανά τον ρόλο της ΕΥΠ για την εθνική ασφάλεια. Στην Καθημερινή, στο ίδιο άρθρο που αναφέραμε πιο πάνω, ο Αλέξης Παπαχελάς λέει:

«Και όσο τα γράφω αυτά, μου έρχεται πάντοτε στο μυαλό ένα τηλεγράφημα της αμερικανικής πρεσβείας στην Άγκυρα το καλοκαίρι του 1974, που περιέγραφε πόσο χαιρόταν ο τότε Τούρκος πρωθυπουργός, που Έλληνες τσακώνονταν με Έλληνες' και η Ελλάδα ήταν ένα μπά-

χαλο. Έχει σημασία πώς σε βλέπουν οι αντίπαλοί σου, τι μοιάζει με ευκαιρία στα δικά τους μάτια...»¹⁷

Μπορούμε να συμφωνήσουμε ότι τα κυβερνητικά επιτελεία έχουν δίκιο να ανησυχούν για μια επανάληψη των λαϊκών εκρήξεων της Μεταπολίτευσης, καθώς υπάρχει συσσωρευμένο όλο το εύφλεκτο υλικό του κόσμου που σιχτιρίζει «Μητσοτάκη γ@@@». Είναι γελασμένα, όμως, αν νομίζουν ότι θα την αποφύγουν κλιμακώνοντας την πολεμική ένταση με την Τουρκία. Αν το 1974 ο απλός κόσμος και η νεολαία δεν ήθελε να πολεμήσει για τους σφαγείς της εξέγερσης του Πολυτεχνείου, σήμερα η αντιπολεμική διάθεση λέει όχι στις τυχοδιωκτικές εξορμήσεις για χάρη του ΝΑΤΟ και του Ζελένσκι, όχι σε πόλεμο για τα κέρδη της Total και της Exxon.

Η Total, με τις πλάτες του Μακρόν, αναδεικνύεται στην πιο τυχοδιωκτική από τις πολυεθνικές της ενέργειας στην προσπάθεια να εξασφαλίσει τον έλεγχο νέων κοιτασμάτων. Σύμφωνα με τους Φαϊνάνσιαλ Τάιμς:

«Φέτος ο Patrick Pouyanné, διευθύνων σύμβουλος της TotalEnergies, ταξίδευε προς τη Μοζαμβίκη όταν σταμά-

τησε στη μικρή κεντροαφρικανική χώρα της Ρουάντα. Η Ρουάντα δεν έχει κοιτάσματα από πετρέλαιο ή φυσικό αέριο και η εσωτερική αγορά είναι μικρή με 13 εκατομμύρια [φτωχούς] κατοίκους. Κι όμως ο Pouyanné και ο πρόεδρος της Ρουάντα Πολ Καγκάμε υπέγραψαν μια συμφωνία συνεργασίας για τη διερεύνηση ευκαιριών για την ανάπτυξη προγραμμάτων εναλλακτικών πηγών ενέργειας. Η συμφωνία έχει μικρή εμπορική σημασία για την Γαλλική πολυεθνική του πετρελαίου. Αλλά, τους προηγούμενους μήνες η Ρουάντα είχε αποδειχθεί πολύτιμη για την Total στέλνοντας 1000 στρατιώτες στη Μοζαμβίκη για να καταπνίξουν μια Ισλαμιστική εξέγερση που είχε εμποδίσει τα σχέδια της Total για την ανάπτυξη ενός τεράστιου κοιτάσματος φυσικού αερίου».¹⁸

Η Ελλάδα δεν είναι Ρουάντα και η ανατολική Μεσόγειος είναι ακόμα πιο σημαντική από τη Μοζαμβίκη για την ΕΕ, αλλά το μοντέλο είναι σαφές. Ο άξονας Ελλάδα-Κύπρος-Ισραήλ είναι ένα πολύτιμο μαντρόσκυλο και για την Total και για τις αναζητήσεις της ΕΕ για απεξάρτηση από τις ρωσικές εξαγωγές ενέργειας. Ο Μητσοτάκης δίνει τα ρέστα

του για την «εθνική ασφάλεια» αυτού του μαντρόσκυλου. Και αν η ΕΥΠ έφτασε να παρακολουθεί τον Ανδρουλάκη, μπορούμε να φανταστούμε τι κάνουν οι «εθνοασφαλίτες» στον κόσμο των κινημάτων που συγκρούεται με την κάθε Τοτάλ και τα πολεμοκάπηλα γεράκια.

Το φθινόπωρο που ξεκινάει θα είναι κάτι παραπάνω από καυτό. Έδωσε το στίγμα το συλλαλητήριο στο Σύνταγμα στις 25 Αυγούστου, καθώς η βουλή έμπαινε στη συζήτηση για το σκάνδαλο των υποκλοπών. Μέσα κι έξω από τη βουλή η Νέα Δημοκρατία είναι απομονωμένη, αλλά η κοινοβουλευτική αντιπολίτευση επιμένει στη δεξιά στροφή της.

Η Αυγή του δεκαπενταύγουστου φιλοξενούσε συνέντευξη με τον Νίκο Καραχάλιο, «πρώην σύμβουλο στρατηγικής των Κ.Καραμανλή, Αντ. Σαμαρά, Ευ. Μειμαράκη». Και σαν να μην έφταναν τα ανοίγματα προς τους «σοβαρούς» νεοδημοκράτες, το σχόλιο στο οπισθόφυλλο ήταν αφιερωμένο σε μια χυδαία επίθεση στον «αριστερισμό»:

«Ο αριστερισμός δεν κρύβει καν μεταμφιεσμένο το (ψευδέστατο) δίλημμα μεταξύ οξείας ή ήπιας Αριστεράς. Η σε-

χαριστική αποψάρα που φτερουγίζει στο διαστημικό κενό χωρίς βαρύτητα, χωρίς να ενοχλεί (αφού κανένα σύστημα δεν κινδυνεύει από την ανοησία), χωρίς να συνεγείρει, συχνά απλώς μετεξελίσσεται σε επαγγελματική κατεύθυνση».¹⁹

Είναι σαφές ότι δεν μπορούμε να υπολογίζουμε στην «ήπια αριστερά» για να αναδείξουμε την εργατική εναλλακτική απέναντι στην κρίση που συγκλονίζει το σύστημα και τους διαχειριστές του. Είναι υπόθεση της επαναστατικής αριστεράς να οργανώσει και την πάλη για την ανατροπή του Μητσοτάκη και την προοπτική της εναλλακτικής όπου οι άνθρωποι θα είναι πάνω από τα κέρδη. ■

Σημειώσεις

1. Αλέξης Παπαχελάς, Δύσκολες στιγμές, σε κρίσιμο σταυροδρόμι, Η Καθημερινή 13-14 Αυγούστου 2022
2. First grain ship to leave Ukraine stranded without buyer, Financial Times, 10 August 2022
3. Οι ματωμένες χειραφίτες ενός πρίγκιπα, Εργατική Αλληλεγγύη No 1533, 3 Αυγούστου 2022, <https://ergatikiki.gr/article.php?id=26298&issue=1533>
4. Scholz backs west European gas pipeline, Financial Times 12 August 2022
5. <https://www.ft.com/content/389535ff-a3b2-408a-83ba-27a6456e606e>
6. Taiwan security officials want Foxconn to drop

- stake in Chinese chipmaker, Financial Times, 10 August 2022, <https://www.ft.com/content/866467a4-6627-4356-ac46-bede989f3d66>
7. World Economic Outlook Update, July 2022: Gloomy and More Uncertain <https://www.imf.org/en/Publications/WEO>
8. Britain lifts interest rates as BoE warns of lengthy recession, Financial Times, 5 August 2022
9. Mohamed el Arian, It is too early to declare risk of US recession is over, Financial Times 9 August 2022, <https://www.ft.com/content/9785a4f6-feae-4bc0-af01-049b3617fcd8>
10. US stocks tumble more than 3% after Powell stands firm on rate rises, Financial Times 27-28 August 2022, <https://www.ft.com/content/bdaa36f1-c6b9-4caf-98c3-b142d695dca9>
11. Calling a recession and blaming it on interest rates, <https://thenextrecession.wordpress.com/2022/07/31/calling-a-recession-and-blaming-it-on-interest-rates/>
12. Νίκος Λούντος, Σαρωτική εξέγερση στη Σρι Λάνκα, Εργατική Αλληλεγγύη No 1530, 13 Ιούλη 2022, <https://ergatikiki.gr/article.php?id=26207&issue=1530>
13. <https://www.ft.com/content/42b002c0-434e-4688-bdb7-33e0a7c2323f>
14. Hedge funds build biggest bet against Italian debt since 2008, Financial Times 25 August 2022, <https://www.ft.com/content/5cef309f-9daf-4337-bdc6-f6b2ef8ffe02>
15. <https://thepressproject.gr/reuters-irthe-i-ora-na-anisychisoume-xana-gia-tin-ellada/>
16. Βλέπε σχετικά και στο προηγούμενο τεύχος του ΣαΚ, <https://socialismfrombelow.gr/article.php?id=1370>
17. όπου και στην υποσημείωση 1
18. ολοσέλιδο άρθρο στους Φαίνανσιαλ Τάιμς στις 26 Ιούλη 2022 για την Τοτάλ και τον διευθύνοντα σύμβουλό της, <https://www.ft.com/content/7b6d9d2e-06d3-4b22-b358-eed5df448e65>
19. Δημήτρης Σεβαστάκης, Δεξιός αριστερισμός, Η Αυγή, 14 Αυγούστου 2022

Διαδήλωση της efood στο υπ. Εργασίας

Κλιματική καταστροφή:

Ο καπιταλισμός δεν είναι βιώσιμος

Το φετινό καλοκαίρι στην Ευρώπη μπορεί να χαρακτηριστεί ως ιστορικό. Ήταν, ταυτόχρονα, το πιο θερμό, με την χειρότερη ξηρασία, τα περισσότερα καμένα στρέμματα από τις πυρκαγιές και την μεγαλύτερη ενεργειακή φτώχεια, στην ιστορία. Δυστυχώς, μέχρι την επόμενη ή μεθεπόμενη χρονιά, σε κάθε περίπτωση, όπως λένε οι επιστήμονες, σε πολύ λίγα χρόνια. Η ένταση της κλιματικής κρίσης, με την υπερθέρμανση του πλανήτη, θα κάνει το φετινό καλοκαίρι να μοιάζει «φυσιολογικό» για τα επόμενα χρόνια και «ειδυλλιακό» σε σχέση με αυτά των επόμενων δεκαετιών.

Επειδή δεν πρέπει ούτε να το συνη-

Καύσωνες, πυρκαγιές, ξηρασία αλλά και πλημμύρες! Επιστροφή στα ορυκτά καύσιμα αλλά και άνοδος τιμών και ενεργειακή φτώχεια! Ο Γιώργος Ράγκος στοιχειοθετεί την παράνοια ενός καταστροφικού συστήματος.

θίσουμε ως «φυσιολογικό», ούτε να το αναπολούμε ως «ειδυλλιακό», χρειάζεται να δράσουμε άμεσα ενάντια στην αιτία που δημιουργεί την κλιματική και την ενεργειακή κρίση που δεν είναι άλλη από το ίδιο το σύστημα, τον καπιταλισμό, που στο βωμό του κέρδους καταστρέφει και τις ζωές μας και τον πλανήτη.

Ένα σύστημα που έχει «παραδώσει τα κλειδιά» της ενέργειας στο «αόρατο χέ-

ρι της αγοράς», από τις εταιρείες ορυκτών καυσίμων και ενέργειας μέχρι τους εφοπλιστές που την «κουβαλάνε» με τα τάνκερ τους, που θησαυρίζουν κερδοσκοπώντας πάνω στις ανάγκες του κόσμου για ενέργεια την ίδια στιγμή που, μαζί με τα κέρδη τους, αυξάνουν όλο και περισσότερο τους ρύπους.

Είναι «ζήτημα ζωής ή θανάτου» ναβάλουμε μπροστά τους αγώνες μας διεκδικώντας το «δικαίωμα στη ζωή». Ποτέ άλ-

λοτε δεν υπήρχαν, όπως σήμερα, οι ανάγκες αλλά και οι προϋποθέσεις να συνδεθούν όλες οι μάχες, να γενικευτούν τα αιτήματα. Να απαιτήσουμε να σταματήσει ο πόλεμος, να σταματήσει η χρήση ορυκτών καυσίμων και να φύγουν όλοι οι ιδιώτες από την ενέργεια, το νερό, την Υγεία και όλα τα κοινωνικά αγαθά, χωρίς κρατικές αποζημιώσεις, και να πάρουν μαζί τους και τα Χρηματιστήρια Ενέργειας και Ρύπων. Η διαδήλωση στις 29 Ιουλίου, που συμμετείχαν περιβαλλοντικές κινήσεις όπως η Πρωτοβουλία Εναντία στην Περιβαλλοντική Καταστροφή και την Κλιματική Αλλαγή, το Fridays for Future, το Support Earth, σωματεία εργαζομένων, η Πρωτοβουλία για τη διασφάλιση της δημόσιας διαχείρισης του νερού μαζί με συνδικαλιστές από την ΕΥΔΑΠ, δημοτικές-περιφερειακές κινήσεις και οργανώσεις της αριστεράς δείχνει αυτόν τον δρόμο.

Το αίτημα της κρατικοποίησης των εταιριών ενέργειας και ύδρευσης έχει γίνει κεντρικό σε όλη την Ευρώπη. Το βάζει όλος ο κόσμος που βιώνει τις συνέπειες της κλιματικής αλλαγής, που ψήθηκε από τον καύσωνα, που κάρηκε στις πυρκαγιές, που δεν έχει νερό να πιεί από την ξηρασία, που δεν μπορεί να καλλιεργήσει το χωράφι του, που έχασε αγαπημένα του άτομα από αυτές τις «καταστροφές» και την πανδημία, που δεν έχει να πληρώσει το λογαριασμό ρεύματος και δεν ξέρει πώς θα ζεσταθεί το χειμώνα. Ο κόσμος που εξοργίζεται όταν ακούει από «τους από πάνω» να του λένε ότι είναι «φυσικά φαινόμενα» και όχι το αποτέλεσμα των επιλογών τους.

Γι' αυτό στη Βρετανία, σε μία σειρά δημοσκοπήσεις που έγιναν τον Αύγουστο, επτά στους δέκα υποστηρίζει τη δημόσια ιδιοκτησία βασικών υπηρεσιών κοινής ωφελείας όπως η ενέργεια και το νερό. Οι εταιρείες δημοσκοπήσεων ανακοίνωσαν τα αποτελέσματα ως εξής: «Η έρευνα δείχνει ότι η δημόσια ιδιοκτησία είναι δημοφιλής σε όλα τα επίπεδα εκπαίδευσης και εισοδήματος, ηλικίας και φύλο, σε όλα τα πολιτικά κόμματα,

σε όλες τις περιοχές του Ηνωμένου Βασιλείου. Είναι δημοφιλής στους Leavers και Remainers... Η ιδιωτικοποίηση έχει αποτύχει για σχεδόν 40 χρόνια. Οι πολίτικοί δεν μπορούν πλέον να αγνοούν την αλήθεια –αυτά τα μονοπώλια είναι μια αγγελάδα μετρητών για τους μετόχους σε όλο τον κόσμο και πρέπει να τα πάρουμε πίσω. Χρειάζομαστε εταιρείες ενέργειας που δεν μας ξεριζώνουν, δημόσιες συγκοινωνίες που λειτουργούν για τους επιβάτες, εταιρείες ύδρευσης που δεν ρίχνουν λύματα στα ποτάμια μας. Καλούμε την κυβέρνηση να θέσει την ενέργεια, το νερό, τις δημόσιες συγκοινωνίες και τα Βασιλικά Ταχυδρομεία σε δημόσια ιδιοκτησία και το ΕΣΥ να ξαναγίνει πλήρως δημόσια υπηρεσία. Οι Εργατικοί και όλα τα κόμματα της αντιπολίτευσης πρέπει να δεσμευτούν στη δημόσια ιδιοκτησία. Όλο το νόημα βρίσκεται στην ίδια τη λέξη –οι δημόσιες υπηρεσίες υποτίθεται ότι λειτουργούν για εμάς, το κοινό».¹ Και αυτό το κλίμα είναι παντού και στην Ευρώπη και στην Ελλάδα.

Σε τέτοιες ιστορικές στιγμές, η επαναστατική αριστερά πρέπει να βγει μπροστά. Είναι η δύναμη που μπορεί να οργανώνει τις μάχες, να εξηγεί και, κυρίως, να βάλει την εναλλακτική προοπτική.

Το μέγεθος της κλιματικής κρίσης...

Για να καταλάβουμε στο που έχει φτάσει η κλιματική κρίση αρκεί να δούμε ότι η αμερικανική Υπηρεσία Παρατήρησης των Ωκεανών και της Ατμόσφαιρας (NOAA) ανακοίνωσε ότι η συγκέντρωση του CO₂ στην ατμόσφαιρα έφθασε φέτος τον Μάιο σε επίπεδο κατά 50% υψηλότερο από την προβιομηχανική εποχή, ξεπερνώντας το φράγμα των 420 μερών ανά εκατομμύριο (ppm). Πριν από τη βιομηχανική επανάσταση, και για τα περίπου 6.000 χρόνια ανθρώπινου πολιτισμού, το επίπεδο του CO₂ βρισκόταν μόνιμα γύρω στα 280 ppm.

Η συγκέντρωση 420 ppm CO₂ στην ατμόσφαιρα σημαίνει ότι «το σημερινό επίπεδο είναι συγκρίσιμο με εκείνο

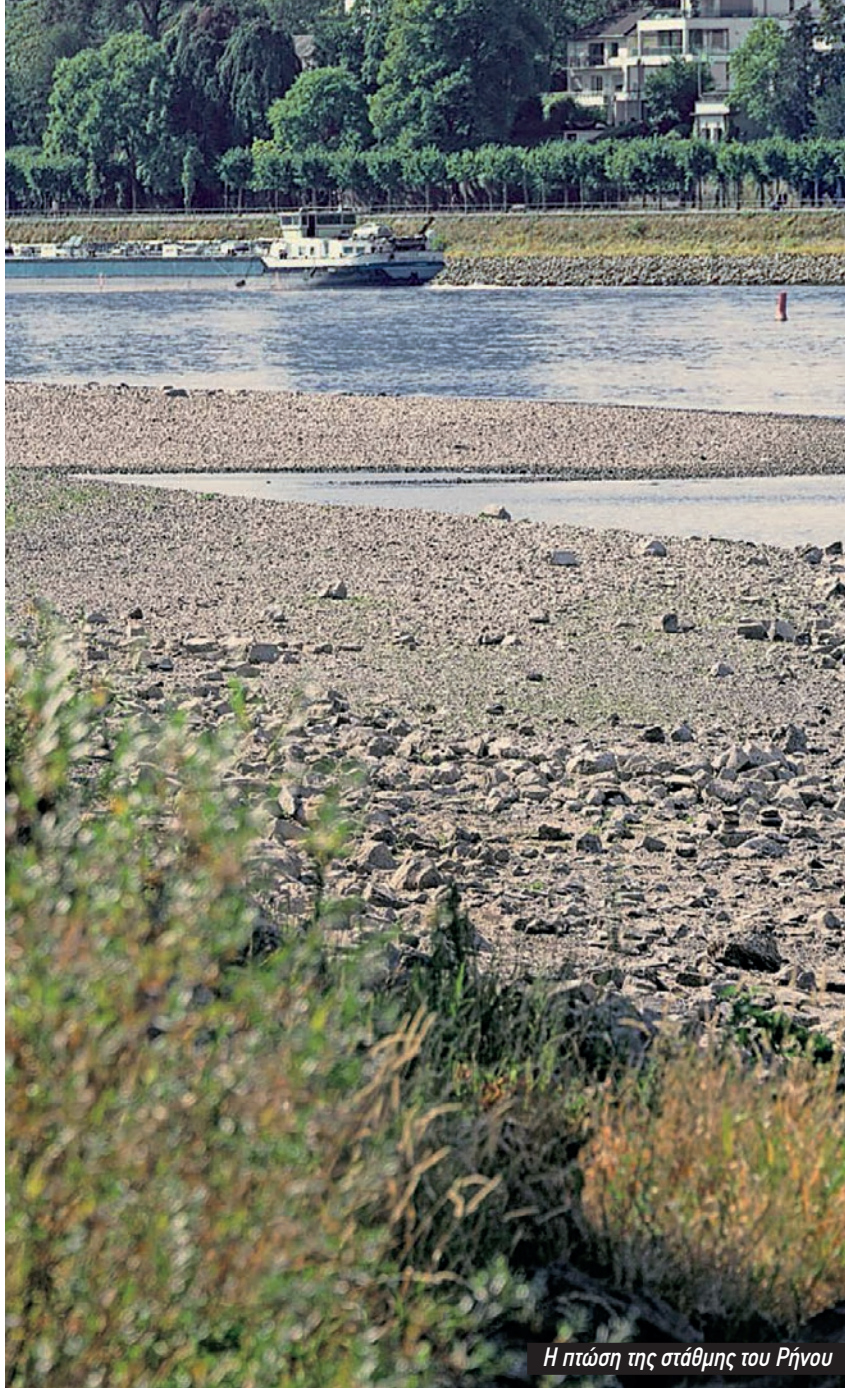
που καταγραφόταν πριν από 4,1 ως 4,5 εκατ. χρόνια, όταν τα επίπεδα CO₂ ήταν κοντά ή πάνω από τα 400 ppm αλλά την εποχή εκείνη το επίπεδο της θάλασσας ήταν 5 ως 25 μέτρα υψηλότερο και μεγάλα δάση κάλυπταν τις περιοχές της Αρκτικής». Και συνεχίζει η ανακοίνωση της NOAA: «το CO₂ είναι αέριο που προκαλεί το φαινόμενο της υπερθέρμανσης του πλανήτη, καθώς παγιδεύει τη ζέστη και παραμένει στην ατμόσφαιρα και στους ωκεανούς για εκατομμύρια χρόνια. Η υπερθέρμανση του πλανήτη έχει ήδη δραματικές συνέπειες, ανάμεσά τους τον πολλαπλασιασμό των κυμάτων καύσωνα, των ξηρασιών, των πυρκαγιών και των πλημμυρών».

Ποιος ευθύνεται γι' αυτό; «Η ανθρωπογενής υπερθέρμανση του πλανήτη, κυρίως με την παραγωγή ενέργειας μέσω της καύσης ορυκτών καυσίμων, με τις μεταφορές, με την παραγωγή τσιμέντου, ή ακόμη με την αποψίλωση των δασών, είναι καθαρό πως ευθύνεται για το ρεκόρ αυτό».²

... στην Ευρώπη

Στην Ευρώπη, τα τελευταία 5 χρόνια η μέση θερμοκρασία είναι σχεδόν 2°C υψηλότερη (0,5°C πάνω από το «ασφαλές όριο») από την αντίστοιχη κατά το δεύτερο μισό του 19ου αι. Ζούμε την πιο ζεστή πενταετία που έχει καταγραφεί ποτέ. Αυτή η υπερθέρμανση δημιουργεί, εκτός των άλλων, και τα φετινά κύματα καύσωνα, ξηρασίας και πυρκαγιών που τα διαδέχθηκαν ανεμοστρόβιλοι, καταιγίδες και πλημμύρες.

Το Κέντρο Ερευνών της Ευρωπαϊκής Επιτροπής αναφέρει ότι η φετινή είναι η χειρότερη ξηρασία των τελευταίων 500 ετών και προειδοποιεί ότι η έλλειψη νερού θα γίνει «το νέο φυσιολογικό». Ο χάρτης που εξέδωσε το Ευρωπαϊκό Παρατηρητήριο Ξηρασίας είναι μια θάλασσα κόκκινου και πορτοκαλί, με το 47% της έκτασης της Ε.Ε. να βρίσκεται σε κατάσταση «προειδοποίησης» και το 17% σε κατάσταση «συναγερμού» για ξηρασία. Ενδεικτικά, στη, συνήθως βροχερή, Βρετανία, η κυβέρνηση κήρυξε επίσημα

Η πτώση της στάθμης του Ρήνου

ξηρασία στη νότια και κεντρική Αγγλία και «κάλεσε τους πολίτες και τις επιχειρήσεις να έχουν μεγάλη επίγνωση των πιέσεων στους υδάτινους πόρους και να χρησιμοποιούν το νερό με σύνεση». Στη Γαλλία, ισχύουν περιορισμοί νερού σε 93 από τα 96 ηπειρωτικά διαμερίσματα της χώρας, με τα 62 να ταξινομούνται ως «κατάσταση σε κρίση». Στην Ιταλία, η κυβέρνηση κήρυξε κατάσταση έκτακτης ανάγκης λόγω ξηρασίας σε πέντε βόρειες περιοχές, χορήγηση Δελτίου για το πόσιμο νερό και η παραγωγή ρυζιού, η οποία αντιπροσωπεύει περίπου το

40% της γεωργικής παραγωγής, θα μειωθεί έως και 60%. Στη Γερμανία, η στάθμη του νερού στο Ρήνο έχει πέσει τόσο χαμηλά που σχεδόν έχει σταματήσει η διέλευση των εμπορευματικών πλοίων σε μια ζωτικής σημασίας πλωτή οδό που συνδέει τη βιομηχανική καρδιά της Γερμανίας με τα λιμάνια του Ρότερνταμ και της Αμβέρσας.³

Πάνω από 6.600.000 στρέμματα έχουν καεί, μόνο στα κράτη της Ε.Ε., φέτος και μέχρι τον Ιούλιο. Το χειρότερο με τις πυρκαγιές είναι ότι από τη μία η υπερθέρμανση δημιουργεί το απαραί-

τητο «πυρομετεωρολογικό υπόβαθρο» (καύσωνας, ισχυροί άνεμοι, παρατεταμένη ξηρασία) που μετατρέπει τις πυρκαγιές σε «mega-fires» και από την άλλη οι ίδιες οι πυρκαγιές τροφοδοτούν την υπερθέρμανση γιατί οι καμένες δασικές εκτάσεις μειώνουν την ποσότητα του CO₂ που δεσμεύεται από τα δάση, κατά 10%, ενώ ταυτόχρονα εκπέμπουν περίπου 8 δις. τόνους CO₂ στην ατμόσφαιρα.⁴

Κυβερνήσεις και κλιματική αλλαγή: οργή για την υποκρισία και τα ψέματα

Οι κυβερνήσεις όχι μόνο κρύβουν τις ευθύνες του συστήματος που υπηρετούν για την κλιματική αλλαγή, αλλά την χρησιμοποιούν είτε ως «άλλοθι» για να κρύψουν τη διάλυση των υποδομών για την αντιμετώπιση των συνεπειών της, εξαιτίας των περικοπών και των ιδιωτικοποιήσεων, είτε ως κάποιο «φυσικό φαινόμενο που έπεσε στο κεφάλι μας» και για το οποίο δήθεν ανησυχούν και υπόσχονται (πάντα στο μέλλον) μέτρα για την αντιμετώπιση της. Σήμερα, λένε ότι «φταίει ο πόλεμος που πήγε πίσω η μάχη κατά της κλιματικής αλλαγής εξαιτίας της ενεργειακής κρίσης που προκάλεσε».⁵ Λένε ψέματα. Παρά τις «υποσχέσεις και δεσμεύσεις», η χρήση ορυκτών καυσίμων και οι εκπομπές ρύπων αυξάνονταν χρόνο με τον χρόνο όλα τα προηγούμενα χρόνια πριν τον πόλεμο.

Μετά το τέλος της Συνόδου του ΟΗΕ για το Κλίμα (COP26) στη Γλασκώβη, τον Νοέμβριο του 21, γράψαμε: «... η πιο χαρακτηριστική αποτυχία της COP26 είναι ότι απέτυχε να καταλήξει σε ένα δεσμευτικό σχέδιο για υλοποιηθεί ο στόχος του 1,5°C της Συμφωνίας του Παρισιού... Ακόμα, και αν τηρηθούν οι υποσχέσεις της COP26 θα εξακολουθεί να εκπέμπεται διπλάσια ποσότητα CO₂ το 2030, από ό,τι απαιτείται για το στόχο του 1,5°C, και αυτό θα οδηγήσει σε αύξηση της θερμοκρασίας κατά 2,4°C μέχρι το 2100... αν και ο στόχος του 1,5°C εξαρτάται από την εξάλειψη των ορυκτών καυσίμων,

τα ορυκτά καύσιμα συνεχίζουν ανεξέλεγκτα. Η IPCC θεωρεί ότι η παραγωγή πετρελαίου και φυσικού αερίου πρέπει να μειωθεί κατά περίπου 20% έως το 2030 και κατά περίπου 55% έως το 2050 για να σταματήσει το κρίσιμο επίπεδο άνω του 1.5°C αλλά η παγκόσμια ζήτηση για πετρέλαιο θα συνεχίσει να αυξάνεται μέχρι το 2030, σύμφωνα με τον Διεθνή Οργανισμό Ενέργειας (IEA)... Με τις παγκόσμιες κρατικές επιδοτήσεις ορυκτών καυσίμων να ανέρχονται σε τουλάχιστον 600 δισ δολάρια κάθε χρόνο και με δεδομένο ότι... το κόστος του ΦΑ και της ηλεκτρικής ενέργειας συνεχίζει να αυξάνεται... θα ενθαρρύνει τις εταιρείες ορυκτών καυσίμων να πραγματοποιήσουν περισσότερες επενδύσεις για περισσότερη παραγωγή και κέρδη».⁶

Η ενεργειακή κρίση, με την αύξηση των τιμών του Φυσικού Αερίου (ΦΑ), προηγήθηκε του πολέμου. Ήταν μία καλή ευκαιρία για αύξηση της χρήσης των ορυκτών καυσίμων και «η χαρά των εταιρειών ορυκτών καυσίμων» που φούσκωσαν τα κέρδη τους. Ο ιμπεριαλιστικός πόλεμος στην Ουκρανία, οι δυτικές κυρώσεις προς τη Ρωσία καθώς και τα αντίποινα αυτής, την κλιμάκωσαν δημιουργώντας το σημερινό χάος.⁷

Η ενεργειακή «απεξάρτηση της ΕΕ από τη Ρωσία» είναι ανέφικτη, πολύ κοστοβόρα και ακόμα περισσότερο ρυπογόνα. Γεμίζει τις τσέπες των εφοπλιστών, τροφοδοτεί ένα νέο γύρο χρεωκοπιών και «στέλνει τον λογαριασμό» στα σπίτια μας.

Το αφήγημα των κυβερνήσεων είναι ότι η ΕΕ «πήρε το μάθημά της από την ενεργειακή εξάρτησή της από τη Ρωσία και αυτή η κρίση μπορεί να μετατραπεί σε ευκαιρία και για να μειώσει και τις εξαρτήσεις». Η επιστροφή στα ορυκτά καύσιμα είναι προσωρινή για να αντιμετωπιστεί η ενεργειακή κρίση».⁸ Ούτε αυτό έχει σχέση με την πραγματικότητα.

Σύμφωνα με στοιχεία της Eurostat, το ενεργειακό μείγμα της δήθεν «οικολογικά ευαίσθητης» ΕΕ, το 2020, ήταν 70% ορυκτά καύσιμα (35% πετρέλαιο,

24% ΦΑ, 11% άνθρακα και 17% ΑΠΕ, 13% πυρηνική ενέργεια). Η ΕΕ εξαρτάται από τις εισαγωγές ορυκτών καυσίμων στο 60% της κατανάλωσης ενέργειας με κύριο προμηθευτή, με μεγάλη διαφορά, τη Ρωσία. Στο ΦΑ, η Ρωσία έχει το 45% ακολουθούμενη από τη Νορβηγία (23%), την Αλγερία (12%), τις ΗΠΑ (6%) και το Κατάρ (5%).⁹

Το φθινό και, κυρίως, άκρως διαθέσιμο ρωσικό ΦΑ (μέσω μιας σειράς αγωγών) ήταν απαραίτητο για όλες τις οικονομίες της ΕΕ και παράλληλα το άλλοθι (αν και ιδιαίτερα ρυπογόνο)¹⁰ ως «καύσιμο μετάβασης» για την υλοποίηση του στόχου της «κλιματικής ουδετερότητας» το 2050. Το ανταγωνιστικό πλεονέκτημά της Ρωσίας ήταν τα μεγαλύτερα αποθέματα ΦΑ στον κόσμο που μπορούν να φτάσουν στην ΕΕ μέσω αγωγών.

Η αντικατάσταση όλου του ρωσικού ΦΑ στην Ευρώπη θα απαιτούσε 168 δισ. κυβικά μέτρα υδροποιημένου ΦΑ (LNG) ετησίως, που ισοδυναμεί με σχεδόν το ένα τρίτο της σημερινής παγκόσμιας αγοράς LNG και ήδη η παραγωγή στα κοιτάσματα ΦΑ που υπάρχουν, σε ολόκληρο τον κόσμο, βρίσκεται στο μέγιστο σημείο της.¹¹ Οι ΗΠΑ συμφώνησαν να αυξήσουν τις αποστολές LNG στην Ευρώπη με στόχο να προμηθεύουν (max) 50 δισ. κυβικά μέτρα ετησίως τουλάχιστον μέχρι το 2030.¹² Στην Ευρώπη, υπάρχουν χώρες οι οποίες δε διαθέτουν καν σταθμούς για προμήθεια LNG ή χώρους αποθήκευσης του.

Γι' αυτό, και παρά το φιάσκο της Συνόδου Κορυφής της ΕΕ, το σχέδιο της Κομισιόν για «μείωση κατά 15% της κατανάλωσης ΦΑ στην ΕΕ» είναι μία ανοικτή ομολογία ότι δεν υπάρχουν έτοιμες εναλλακτικές λύσεις για «απεξάρτηση» και η απειλή για «Δελτίο Ενέργειας» πιο ορατή από ποτέ.¹³

Επιπλέον, η μείωση των ροών ρωσικού ΦΑ κινδυνεύει να αποτελέσει, αυτό που ο Γερμανός υπουργός Οικονομίας, Ρόμπερτ Χάμπεκ, είχε δηλώσει τη «Lehman Brothers του ευρωπαϊκού ενεργειακού συστήματος... γιατί

οι ενεργειακές εταιρείες αναγκάζονται να αγοράζουν ΦΑ με ακριβότερες τιμές, αυξάνονται οι ζημιές τους συνεχώς και μπορεί να καταρρεύσουν μαζικά».¹⁴ Αυτό είναι κάτι παραπάνω από έναν δικαιολογημένο φόβο. Η γερμανική κυβέρνηση αποφάσισε να χορηγήσει κρατική ενίσχυση ύψους 15 δισ. ευρώ στη Uniper, εταιρεία που υπό κανονικές συνθήκες εισάγει τον μεγαλύτερο όγκο ρωσικού ΦΑ στην Ευρώπη, καθώς ανακρίνωσε ζημιές 12,3 δισ για το πρώτο εξάμηνο του έτους. Είχε προηγηθεί η βρετανική κυβέρνηση που χορήγησε στην Bulb ενίσχυση ύψους 2,6 δισ. ευρώ, ενώ ο μεγαλύτερος στον κόσμο Όμιλος ηλεκτρικής ενέργειας, η γαλλική EDF, ανακρίνωσε ζημιές ύψους 5,3 δισ. ευρώ για το πρώτο εξάμηνο του έτους.¹⁵

Η εμφάνιση του LNG ενθουσιάζει τους οπαδούς της απελευθέρωσης του κλάδου

Σήμερα το μεγαλύτερο μέρος των εισαγωγών LNG από τις ΗΠΑ προς την ΕΕ μεταφέρονται (με αμύθητα κέρδη) από ελληνικό εφοπλιστικό κεφάλαιο και ο Μητσοτάκης ονειρεύεται να γίνει η Ελλάδα «ενεργειακός κόμβος εισαγωγής και διάθεσης του LNG στην Ευρώπη».¹⁶

Όμως, η «στροφή» της ΕΕ (και των ελλήνων εφοπλιστών) προς το αμερικάνικο LNG δεν είναι καινούρια ιστορία.

Κατά τη διάρκεια της επίσκεψής του στον Λευκό Οίκο, τον Ιούλιο του 2018, ο Ζαν Κλοντ Γιουνκέρ, τότε πρόεδρος της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, κατέληξε σε συμφωνία με τον πρόεδρο Τραμπ. Στο κοινό ανακοινωθέν τους δήλωναν:

“Αποφασίσαμε σήμερα να ενισχύσουμε τη στρατηγική συνεργασία μας στον ενεργειακό τομέα. Η ΕΕ επιθυμεί να εισάγει περισσότερο LNG από τις ΗΠΑ, ώστε να διαφοροποιήσει τις πηγές ανεφοδιασμού της...” Οι βοραιοαμερικανοί παραγωγοί ΦΑ αναζητούν νέες αγορές και η ΕΕ, ο μεγαλύτερος εισαγωγέας παγκοσμίως, αποτελεί τον ιδανικό πελάτη. Η εμφάνιση του LNG ενθουσιάζει τους οπαδούς της απελευθέρωσης του

«Κάψτε τον καπιταλισμό, όχι το δάσος», Αθήνα 29 Ιουλίου

κλάδου. Με αυτό, οι εταιρείες εκμετάλλευσης παίζουν με τις τιμές διάφορων αγορών (της Ευρώπης, του Ατλαντικού και του Ειρηνικού) και συνάπτουν όλο και πιο συχνά βραχυχρόνια συμβόλαια, τα αποκαλούμενα «spots», που επιτρέπουν τη διενέργεια συναλλαγών σε ημερήσια βάση. Αντίθετα, οι συμβάσεις μεταφοράς μέσω αγωγού ΦΑ έχουν διάρκεια που συχνά φθάνει τα 20 ή και τα 30 έτη... Όντας ο μεγαλύτερος παραγωγός παγκοσμίως, οι ΗΠΑ εξορύσσουν 88% περισσότερο ΦΑ απ' ό,τι πριν από δεκαπέντε χρόνια. Αιτία; Η ανακάλυψη, στις αρχές της δεκαετίας του 2000, του «μη συμβατικού» ΦΑ, που εξάγεται από το υπέδαφος χάρη στην ιδιαίτερα ρυπογόνα τεχνική της «υδραυλικής ρηγμάτωσης».¹⁷

Η «υδραυλική ρωγμάτωση» (Fracking) είναι μια μέθοδος εξόρυξης, ακόμα, απαγορευμένη στην Ευρώπη εξαιτίας των καταστρεπτικών περιβαλλοντικών συνεπειών της. Η Έκθεση του Τμήματος Ενέργειας των ΗΠΑ (DOE) διαπιστώνει

ότι «το LNG είναι χειρότερο και από τον άνθρακα... οι αμερικανικές εξαγωγές LNG προς την Κίνα θα μπορούσαν να καταλήξουν να είναι χειρότερες ως προς τις εκπομπές των αερίων του θερμοκηπίου από ό,τι εάν η Κίνα απλώς κατασκεύαζε μια νέα μονάδα παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας και έκαιγε τα δικά της αποθέματα λιθάνθρακα».¹⁸ Στη θέση της Κίνας θα μπορούσε να μπει και η ΕΕ.

Επιστροφή στον «βρώμικο» άνθρακα

Η ΕΕ στρέφεται και στον «βρώμικο» άνθρακα και «χωρίς ταμπού».¹⁹ Όπως και ο «πρωτοπόρος στην πράσινη μετάβαση», Μητσotάκης, που «καυχιόταν» ότι θα έκλεινε τα λιγνιτωρυχεία πρώτος σε όλη την ΕΕ.

Η καύση του άνθρακα (μια μορφή του είναι ο λιγνίτης) αποτελεί το 37% της παγκόσμιας παραγωγής ενέργειας και όχι μόνο από φτωχές ή αναπτυσσόμενες χώρες (Ινδία, Αφρική κ.). Οι ΗΠΑ παράγουν το 22% της ενέργειάς τους, η Αυσ-

τραλία το 54% (!), η ΕΕ το 11%.²⁰

Στην Ελλάδα, «η ΔΕΗ στηριζόταν παραδοσιακά σε μεγάλο βαθμό στον λιγνίτη για την παραγωγή ενέργειας... το 2004 το 63% της παραγόμενης ηλεκτρικής ενέργειας στην Ελλάδα προερχόταν από τον λιγνίτη. Το 2015 το ποσοστό είχε περιοριστεί στο 45%. Η πτώση έχει επιταχυνθεί τα τελευταία χρόνια. Το 2023 η χρήση του λιγνίτη επρόκειτο να σταματήσει οριστικά. Όχι πιά».²¹ Σήμερα, η επιχείρηση «επιστροφή του λιγνίτη» είναι σε πλήρη εξέλιξη. Έξι μονάδες είναι σε πλήρη λειτουργία τον Ιούνιο, και συμμετοχή του στο ενεργειακό μείγμα της ΔΕΗ είναι στο 34% (πίσω μόνο από το 46% του ΦΑ). Η «επιστροφή» του μόνο προσωρινή δεν είναι καθώς από Οκτώβριο-Νοέμβριο παίρνει μπροστά και η καινούρια μονάδα «Πτολεμαΐδα 5».²²

Η εξόρυξη και καύση του λιγνίτη είναι μία εξαιρετικά ρυπογόνος και επικίνδυνη πρακτική όχι μόνο για το κλίμα αλλά και για τους κατοίκους και το περι-

βάλλον της περιοχής που πραγματοποιείται. Ο λιγνίτης βρίσκεται στη κορυφή των τοξικών ρυπαντών του αέρα παγκοσμίως. Σύμφωνα με την έκθεση «Silent Killers» της Greenpeace, η καύση λιγνίτη ευθύνεται, από τη δεκαετία του 1950, που ξεκίνησαν να λειτουργούν οι λιγνιτικές μονάδες στην Πτολεμαίδα, για περισσότερους από 1.200 πρόωρους θανάτους, ενώ 7 στους 10 θανάτους στη περιοχή σχετίζονται με καρκίνο ή θρομβοεμβολικές ασθένειες. Τα καρκινικά κρούσματα έχουν αυξηθεί κατά 35% από το 1950 και το προσδόκιμο όριο ζωής μειώνεται.²³

Υπάρχουν κομμάτια μέσα στην αριστερά που βλέπουν θετικά την «επιστροφή του λιγνίτη». Δύο είναι οι βασικοί λόγοι γι' αυτό. Ο πρώτος είναι η «βίαιη απολιγνιτοποίηση» που έκανε ο Χατζηδάκης και η ΝΔ το 2019 και ο δεύτερος «ο ρόλος του λιγνίτη ως μαζικού, φθηνού και στρατηγικού καυσίμου που είναι αναντικατάστατος σε ό,τι αφορά την ασφάλεια του συστήματος».²⁴

Γράφαμε στο ΣΑΚ ότι: «η "απολιγνιτοποίηση" της ΔΕΗ... δεν είναι ούτε αποτέλεσμα δεσμεύσεων προς την ΕΕ, ούτε

θα μετατρέψει την παραγωγή ενέργειας σε πιο καθαρή... η πραγματική αιτία είναι για να ξεφορτωθεί η ΔΕΗ τα "βαρίδια" των λιγνιτικών μονάδων. Σε συνδυασμό με τις 4.500 απολύσεις (μέσω της εθελούσιας εξόδου)... θα επιτρέψει στη κυβέρνηση να κάνει μία πιο ελκυστική, για τους "επενδυτές", ιδιωτικοποίηση. Ταυτόχρονα είναι και ένα μεγαλύτερο δώρο στις εταιρίες που δραστηριοποιούνται στο ΦΑ και στις ΑΠΕ».²⁵

Η κυβέρνηση της ΝΔ έκλεισε τις μονάδες και τα ορυχεία χωρίς να νοιαστεί ούτε για την δημιουργία νέων θέσεων εργασίας ούτε για την περιβαλλοντική αποκατάσταση της περιοχής. Σήμερα η ανεργία, η φτώχεια και η περιβαλλοντική υποβάθμιση μαστίζουν τη Δυτική Μακεδονία αλλά η απάντηση δεν μπορεί να είναι να ανοίξουν εκ νέου οι λιγνιτικές μονάδες για να νέο γύρο καταστροφής και με δεδομένο τους υπαρκτούς κινδύνους από την έλλειψη συντήρησης των κλειστών μονάδων και ορυχείων που έχουν ξαναανοίξει. Η απάντηση πρέπει να είναι η περιβαλλοντική αποκατάσταση της περιοχής και η δημιουργία θέσεων εργασίας και σε τομείς

παραγωγής ενέργειας που δεν καταστρέφουν το περιβάλλον και σε ό,τι άλλο χρειάζεται ο κόσμος που ζει εκεί. Δεν μπορούμε, στο βωμό της «ενεργειακής επάρκειας» και του δήθεν «εθνικού συμφέροντος» να θυσιάζουμε τις ζωές των κατοίκων και το περιβάλλον.

Πυρηνική Ενέργεια; ΟΧΙ ευχαριστώ!

Αν το αμερικάνικο LNG και ο άνθρακας είναι καταστροφή, η πυρηνική ενέργεια είναι όλεθρος. Και όμως, η ΕΕ είναι τώρα έτοιμη να δώσει, και ομόφωνα, το «πράσινο φως» στην «ταξινόμηση» της πυρηνικής ενέργειας ως «πράσινη».

Δίπλα στον αρχηγό του «λόμπι της πυρηνικής ενέργειας», Μακρόν, ο Μητσοτάκης δηλώνει ότι «κι εγώ συντάσσομαι με την μεγάλη πλειοψηφία των ευρωπαϊκών χωρών σε αυτό που λέμε στην ευρωπαϊκή ταξινομία, ναι, η πυρηνική ενέργεια έχει τη θέση της για το ευρωπαϊκό μείγμα παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας. Αλλά τονίζω με απόλυτη σαφήνεια ότι αυτό είναι ένα ζήτημα το οποίο δεν αφορά καθόλου την Ελλάδα...».²⁶ Ο Μητσοτάκης, ως συνήθως, λέει ψέμα-

τα. Αφορά και την Ελλάδα. Όχι μόνο γιατί στο ενεργειακό μείγμα χρησιμοποιεί 4% πυρηνική ενέργεια λόγω εισαγωγών ρεύματος από τη Βουλγαρία αλλά, κυρίως, γιατί υπάρχει η πρόταση συνεργασίας για δημιουργία, από κοινού, νέου πυρηνικού εργοστασίου στη Βουλγαρία.²⁷

Σήμερα 41 χώρες παράγουν ηλεκτρική ενέργεια από 409 πυρηνικούς αντιδραστήρες, με μέσο όρο ηλικίας τα 31 χρόνια, που καλύπτουν, μόλις, το 10,1% των ενεργειακών αναγκών. Το 1996 υπήρχαν 442 πυρηνικοί αντιδραστήρες που κάλυπταν το 17,5% των αναγκών.²⁸

Ο αριθμός των ενεργών πυρηνικών αντιδραστήρων μειώνεται εξαιτίας της ακριβής ενέργειας που παράγουν. Η Γαλλία έχει επενδύσει, όσο καμιά άλλη χώρα στον κόσμο τις τελευταίες δεκαετίες, στην πυρηνική ενέργεια. Συνολικά λειτουργούν 56 γερασμένοι πυρηνικοί αντιδραστήρες και ένας ακόμα βρίσκεται υπό κατασκευή. Όμως, η EDF, που τους διαχειρίζεται, εκτός από τις φετινές ζημιές, χρωστά 42 δισ. ευρώ και πρέπει μέχρι το 2030 να επενδύσει γύρω στα 100 δισ. ευρώ για τη διαχείριση των πυρηνικών αντιδραστήρων.

Είναι αστέιο το επιχείρημα ότι η πυρηνική ενέργεια μπορεί να αντιμετωπίσει την ενεργειακή κρίση και την κλιματική αλλαγή. Για να κατασκευαστεί ένας πυρηνικός αντιδραστήρας χρειάζονται 20 με 30 χρόνια. Περίοδος αρκετά μεγάλη για να αντιμετωπιστεί και η ενεργειακή κρίση και η κλιματική αλλαγή.

Ο λόγος που μπαίνει στο τραπέζι ως «πράσινη ενέργεια» είναι για να «βάλουν χέρι» τα αρπακτικά της «πράσινης ανάπτυξης»²⁹ και το «λόμπι της πυρηνικής ενέργειας», με πρωτεργάτη τον Μακρόν και τη Γαλλία, στις κρατικές επιδοτήσεις.

Η πυρηνική ενέργεια δεν είναι ούτε ασφαλής, ούτε καθαρή, ούτε φθηνή. Είναι μόνο επικίνδυνη!³⁰

Δεν είναι ασφαλής γιατί υπήρχε –και εξακολουθεί να υπάρχει– ένα εγγενές πρόβλημα ασφάλειας με τους πυρηνικούς αντιδραστήρες που χρησιμοποιούνται για την παραγωγή ενέργειας. Δεν

σχεδιάστηκαν ποτέ για αυτόν τον σκοπό. Κατασκευάστηκαν αρχικά για να παράγουν το πλουτώνιο που απαιτείται για τις βόμβες, όχι για την παραγωγή ηλεκτρικής ενέργειας. Η νέα τάση των SMR (Μικροί Αρθρωτοί Πυρηνικοί Αντιδραστήρες) είναι εξίσου επικίνδυνη. Πέρα από το μέγεθος (10 μέτρα), η μόνη ουσιαστική διαφορά στον τρόπο λειτουργίας τους είναι ότι το μέσο ψύξης δεν είναι το νερό αλλά το λιωμένο αλάτι, που θεωρείται πιο ασφαλές. Τα πολλά γερασμένα πυρηνικά εργοστάσια, που θα λάβουν παράταση στην επικίνδυνη λειτουργία τους, και η επέκταση του αριθμού των εγκαταστάσεων που σχεδιάζονται, θα αυξήσει την πιθανότητα ατυχημάτων, όπως εκείνα στο Three Mile Island το 1979, στο Τσερνόμπιλ το 1986 και στην Φουκοσίμα το 2011. Και σήμερα υπάρχουν και νέοι παράγοντες κινδύνου: οι 6 αντιδραστήρες που είναι συγκεντρωμένοι στον μεγαλύτερο πυρηνικό σταθμό της Ευρώπης, στην Ζαπορίζια στην Ουκρανία, μας προειδοποιούν ότι ο πόλεμος καθιστά τις πυρηνικές τοποθεσίες πολύ επικίνδυνες.

Δεν είναι καθαρή γιατί δεν είναι ουδέτερη από άνθρακα και το μεγαλύτερο και άλυτο πρόβλημα της πυρηνικής ενέργειας είναι η συσσώρευση των πυρηνικών αποβλήτων των αντιδραστήρων. Η κυβέρνηση των ΗΠΑ θάβει τα απόβλητά της στην έρημο του Νέου Μεξικού με τη γη, εκεί, να παραμένει μολυσμένη για 300.000 χρόνια. Η Γαλλία και η Κίνα στην Αφρική, η Ιαπωνία τα ρίχνει στον Ειρηνικό.

Δεν είναι φθηνή γιατί το 1/3 των πάνω από 100 πυρηνικών αντιδραστήρων που υπάρχουν στην Ευρώπη είναι γερασμένοι και θα πρέπει να αντικατασταθούν. Το κόστος είναι 230 δισ. ευρώ. Το κόστος για να κατασκευαστεί ένας πυρηνικός αντιδραστήρας είναι πάνω από 15 δισ. ευρώ. Χρειάζονται άμεσα 50 δισ. ευρώ για την αναβάθμιση των υπάρχοντων πυρηνικών σταθμών και επιπλέον 500 δισ. έως το 2050.

Η ενέργεια είναι αγαθό και όχι χρηματιστηριακό εμπόρευμα...

Στην Ελλάδα, η κυβέρνηση της ΝΔ, με την πλήρη ιδιωτικοποίηση της ενέργειας, «κρατάει» ψηλά τα κέρδη των εταιριών-καρτέλ ρεύματος μέσα από την Οριακή Τιμή Συστήματος (η τιμή με την οποία θα πληρωθούν όλες οι εταιρίες ρεύματος, ανεξαρτήτως της τιμής στην οποία πρόσφεραν, είναι η ακριβότερη προσφορά που θα δώσει κάποια από αυτές για να καλύψει την τελευταία MWh που χρειάζεται το σύστημα) που διαμορφώνεται από το κερδοσκοπικό παιχνίδι που παίζεται στο ελληνικό Χρηματιστήριο Ενέργειας (Target Model), που «σε περιόδους, όπως η σημερινή, οι τιμές διαμορφώνονται σε πολύ υψηλότερα επίπεδα από το μεταβλητό κόστος, διευρύνοντας σημαντικά τα περιθώρια κέρδους... στην Ελλάδα, όλη η ενέργεια περνάει μέσα από το Χρηματιστήριο Ενέργειας», όπως φτάνει να γράφει ακόμα και η «Καθημερινή» για να απαντήσει γιατί αυξάνεται η τιμή του ρεύματος.³¹

...γι' αυτό

Χρειάζεται να παλέψουμε για ένα ενιαίο δημόσιο σύστημα ενέργειας με εργατικό και κοινωνικό έλεγχο για να μπορεί να εξασφαλίσει ότι κάθε σπίτι, κάθε σχολείο, κάθε νοσοκομείο θα έχει πρόσβαση σε φθηνή και «καθαρή» ενέργεια που δεν θα παράγεται με ρυπογόνες διαδικασίες.

Σε αυτούς που ρωτάνε αν είναι εφικτό, η απάντηση είναι απλή: αντί να δαπανώνται τρισεκατομμύρια ευρώ τον χρόνο για την ενέργεια που καταλήγουν στις τσέπες των αφεντικών και των μετόχων των εταιριών ορυκτών καυσίμων και «πράσινης ανάπτυξης» (που στη πραγματικότητα είναι οι ίδιοι) και των εφοπλιστών που μεταφέρουν LNG και πετρέλαιο, αντί να δίνονται δισεκατομμύρια για να γεμίσει η Ευρώπη πυρηνικούς αντιδραστήρες, αντί να δίνονται δισεκατομμύρια για να «σωθούν» εταιρίες-ζόμπι, μπορούμε αυτά τα ποσά, και

Η διαδήλωση στην COP26 στην Γλασκώβη, Νοέμβρης 2021

ακόμα λιγότερα, να τα στρέψουμε για την έρευνα, για να αναπτύξουμε τεχνολογία που θα δημιουργεί πραγματικές και πολυποίκιλες ΑΠΕ, ανάλογα με τις ανάγκες και τις φυσικές δυνατότητες της κάθε περιοχής, ώστε να υπάρχει φθηνή ενεργειακή επάρκεια και δημιουργία εκατομμυρίων θέσεων εργασίας για την υλοποίηση όλου αυτού του σχεδίου. Να πάνε σε Προγράμματα για δωρεάν «ενεργειακή αναβάθμιση» των σπιτιών και των δημόσιων χώρων, για αναβάθμιση των δικτύων μεταφοράς ενέργειας, για ανάπτυξη δημοσίων Μέσων Μαζικής Μεταφοράς με δωρεάν μετακίνηση, για αναβάθμιση των δικτύων μεταφοράς ενέργειας. Και πολλά άλλα ακόμα.

Και μαζί με την ενέργεια να παλέψουμε για να γίνουν δημόσια και προσβάσιμα σε όλες και όλους όλα τα κοινωνικά αγαθά: η υγεία, το νερό, η στέγαση. Να παλέψουμε να σταματήσει ο πόλεμος.

Για να «αλλάξουμε το σύστημα και όχι το κλίμα». Για μία κοινωνία που θα είναι βιώσιμη, γιατί δεν θα υπάρχει το κέρδος αλλά οι ανάγκες μας που θα καθορίζουν το προς τα πού θα πάνε τα πράγματα. ■

Σημειώσεις

1. <https://weownit.org.uk/blog/biggest-ever-poll-shows-huge-support-nationalisation>
2. <https://www.noaa.gov/news-release/carbon-dioxide-now-more-than-50-higher-than-pre-industrial-levels>
3. <https://www.kathimerini.gr/world/562002793/sima-kindynoy-gia-tin-xirasia-stin-eyropi>
4. Πώργος Ράγκος, Πυρκαγιές: Ναλλάξουμε το σύστημα, όχι το κλίμα, Εργατική Αλληλεγγύη (ΕΑ), 1532, <https://ergatikiki.gr/article.php?id=26268&issue=1532>
5. Μετά την έναρξη του πολέμου, στο Συνέδριο του Νταβός, ο πρώην πρόεδρος της Ευρωπαϊκής Επιτροπής και νυν της Goldman Sachs International, Ζοζέ Μπαρόζο, δήλωσε ότι: «αν και σε μεσοπρόθεσμο και μακροπρόθεσμο επίπεδο όλοι συμφωνούμε πως η εξάρτησή μας από τους υδρογονάνθρακες θα πρέπει να μειωθεί, η ατζέντα της κλιματικής αλλαγής θα πληγεί ανεπανόρθωτα από την ενεργειακή κρίση που δημιουργεί ο πόλεμος στην Ουκρανία».
6. Πώργος Ράγκος, «COP26, Δεν καλύπτεται το χάσμα με απάτες», Σοσιαλισμός Από τα Κάτω (ΣΑΚ), 150, <https://socialismfrombelow.gr/article.php?id=1341>
7. Σωτήρης Κοντογιάννης, Ο πόλεμος "πρασινίζει" την κλιματική καταστροφή, ΣΑΚ, 152, <https://socialismfrombelow.gr/article.php?id=1366>
8. https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/el/IP_22_3131
9. https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/el/qanda_22_1512
10. Ευγενία Μπαλασά, Τα «βρώμικα» μυστικά του φυσικού αερίου επιταχύνουν την κλιματική αλλαγή, <https://energypress.gr/news/ta-vromika-mystika-toy-fysikoy-aerioy-epitachynoun-tin-klimatikhi-allagi>
11. <https://www.moneyreview.gr/business-and-finance/international/73161/den-yparchei-pleon-alli-epilogi-giati-i-eyropi-einai-egklovismenisto-rosiko-fysiko-aerio>

12. <https://www.ot.gr/2022/03/26/energeia/i-energeiaki-symfonia-ee-ipa-olokliro-to-keimeno> και <https://www.ot.gr/2022/05/06/energeia/institutouto-ena-periorismenes-oi-energeiakies-dieksodoi-tis-eyropis-giati-oi-ipa-den-einai-eykoli-lysi>
13. Σωτήρης Κοντογιάννης, Τα μέτρα της ΕΕ για την ενέργεια - Νέα επίθεση στην ζωή της εργατικής τάξης, ΕΑ, 1533, <https://ergatikiki.gr/article.php?id=26297&issue=1533>
14. <https://www.liberal.gr/world/germania-kindunos-gia-krisi-tupou-lehman-brothers-stin-agera-energeias/456775>
15. <https://www.kathimerini.gr/economy/562003204/kolosaias-zimies-katagrafei-i-germaniki-energeiaki-uniper>
16. Πώργος Ράγκος, Κυβέρνηση και "επενδυτές" κλιμακώνουν την καταστροφή, ΕΑ, 1524, <https://ergatikiki.gr/article.php?id=26012&issue=1524>
17. Mathias Reymond, Η Ουάσιγκτον σπέρνει ζιζάνια στην ευρωπαϊκή αγορά φυσικού αερίου, <https://monde-diplomatique.gr/i-ouasigkton-spernei-zizania-stin-evropaiki-agera-fysikou-aerioy>
18. <https://www.americansagainstfracking.org>
19. Δήλωση του αντιπροέδρου της Κομισιόν Φρανς Τίμερμανς και επίτροπου (!) για την Ευρωπαϊκή Πράσινη Συμφωνία, για την χρήση άνθρακα: «Δεν υπάρχει κανένα ταμπού σ' αυτή την έκτακτη κατάσταση». https://www.efsyn.gr/oikonomia/elliniki-oikonomia/334772_dynamiki-epistroti-toy-ligniti-stin-paragogi-reymatos
20. <https://www.eia.gov/tools/faqs/faq.php?id=427&t=3>
21. Σωτήρης Κοντογιάννης, Ο πόλεμος "πρασινίζει" την κλιματική καταστροφή, ΣΑΚ, 152, <https://socialismfrombelow.gr/article.php?id=1366>
22. <https://energypress.gr/news/oliki-epanaforasto-foyl-oi-lignitikes-monades-me-34-sto-meigma-iodynioy-tis-dei-anisyhia-gia>
23. <https://www.ekathimerini.com/news/141240/coal-pollution-in-greece-causes-1-200-premature-deaths-a-year-study-shows>. Αξίζει να δείτε τα 2 ντοκιμαντέρ για τα λιγνιτωρυχεία της Πτολεμαϊδας. Της ET3 εδώ: <https://www.youtube.com/watch?v=cLRU1whM9L8> και της DW εδώ: <https://www.youtube.com/watch?v=idYk0bkb9C8>
24. <https://www.902.gr/eidisi/politiki/293695/amesi-kai-pliri-epanaleitoyrgia-ton-lignitikon-monadon-katargisi-toy> και <https://energypress.gr/news/anakoinosi-toy-kke-gia-kleisimo-ton-lignitikon-monadon-3-kai-4-toy-ais-kardias-tis-dei-ae>
25. Πώργος Ράγκος, Κάτω τα χέρια από τη ΔΕΗ - κάτω τα χέρια από το περιβάλλον, ΣΑΚ, 138, <https://socialismfrombelow.gr/article.php?id=1216>
26. <https://primeminister.gr/2021/10/22/27771>. Δείτε την απάντηση στην ερώτηση του Νίκου Αρμέντη (ΑΠΕ και ΜΕΓΑ)
27. https://www.imerisia.gr/oikonomia/38569_fysiko-aerio-kai-pyriniki-energeia-fernoyn-piokonta-ellada-kai-boylgaria
28. <https://www.worldnuclearreport.org>
29. <https://www.capital.gr/bloomberg-view/3642484/i-puriniki-energeia-einai-to-mellon-kai-o-mpilgkeits-to-xerei>
30. Πώργος Ράγκος, Το έγκλημα της Φουκουσίμα, ΣΑΚ, 86, <https://socialismfrombelow.gr/article.php?id=497>
31. <https://www.kathimerini.gr/economy/561770305/giati-ayxanetai-i-timi-toy-reymatos-i-k-apantase-12-krisima-erotimata>

Κράτος, «παρακράτος», δημοκρατία και επανάσταση

Σε έρευνα που έγινε σε 28 χώρες, το 60 τοις εκατό όσων ρωτήθηκαν απαντάει ότι εμπιστεύεται τους γιατρούς και τους εκπαιδευτικούς, ενώ αντίθετα μόλις 12 τοις εκατό εμπιστεύεται τους πολιτικούς και αντίστοιχα αναξιόπιστους βλέπει τους τραπεζίτες και τους επιχειρηματίες.¹

Σε άλλη έρευνα που καταγράφει τις απειλές που ανησυχούν τον κόσμο, υπάρχουν μεγάλες αλλαγές τώρα σε σύγκριση με το 2020. Η απειλή από τον πληθωρισμό έχει ανέβει στην πρώτη θέση με 40 τοις εκατό όσων ρωτήθηκαν, ενώ ακολουθούν η φτώχεια και η κοινωνική ανισότητα.²

Δεν πρόκειται απλά για εικόνες από ατομικές αντιδράσεις σε κάποιες δημοσκοπήσεις. Συνδέονται με συλλογικές δράσεις σε όλο τον κόσμο:

Η Μαρία Στύλλου θυμίζει την επικαιρότητα του Λένιν για τη στρατηγική της Αριστεράς που παλεύει για εργατική έξοδο από την κρίση.

«Βρίσκομαι στη Βηρυτό για μια οικογενειακή επίσκεψη και ζω απίθανες εξελίξεις», γράφει η δημοσιογράφος Ρούλα Καλάφ. «Την Πέμπτη ένας ένοπλος άντρας μπήκε σε μια τράπεζα και διεκδίκησε να πάρει πίσω τις καταθέσεις του. Πλήθος κόσμου συγκεντρώθηκε έξω από την τράπεζα, συγκρούστηκε με την αστυνομία και στήριξε τον ένοπλο. Από όλο τον κόσμο, οι τράπεζες και οι πολιτικοί αντιμετωπίζονται σαν άγρια θηρία. Τα τελευταία δυο χρόνια οι άνθρωποι δεν μπορούν να πάρουν τις καταθέσεις τους, η οικονομία βρίσκεται σε κατάρρευση και ο πληθωρισμός έχει φτά-

σει στα σύννεφα. Κομμάτια της μεσαίας τάξης χτυπιούνται, ο κόσμος φτωχαίνει, η χώρα καταστρέφεται».³

Με σύνθημα «Να σταματήσουμε το τέρας του πληθωρισμού», εργαζόμενοι στα λιμάνια απεργούν στη Γερμανία και έφτασαν να γιουχάρουν τον Σολτς στις δημόσιες εμφανίσεις του. Αυτές είναι εικόνες που απλώνονται παντού. Έχουν τη ρίζα τους σε ένα σύστημα που μέσα σε δυο χρόνια έστειλε στο θάνατο εκατομμύρια ανθρώπους με την πανδημία του κορονοϊού, κλιμακώνει τις πολεμικές συγκρούσεις από την Ουκρανία μέχρι την Κίνα, καίει δάση και σπίτια και απλώνει

Το 59% εμπιστεύεται τους γιατρούς, μόνο το 12% τους πολιτικούς

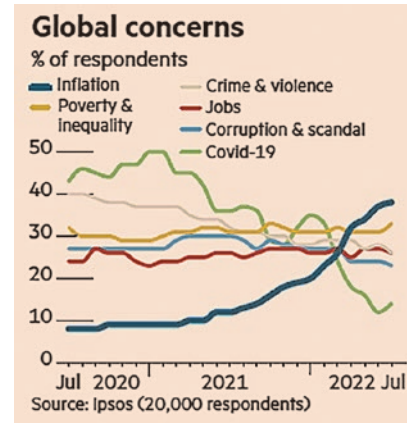
φτώχεια και δυστυχία σε τεράστια κομμάτια του παγκόσμιου πληθυσμού.

Η επιλογή για περισσότερη εμπιστοσύνη στους γιατρούς και στους εκπαιδευτικούς δεν είναι τυχαία. Καθρεφτίζει το γεγονός ότι πρόκειται για τους εργαζόμενους που πάλεψαν και παλεύουν για τη δημόσια Υγεία και Παιδεία αυτά τα χρόνια, για τις ανάγκες της κοινωνίας και όχι των τραπεζών. Είναι μια αναγνώριση για τον ρόλο της εργατικής τάξης, όπως ήταν τα χειροκροτήματα για τους/τις νοσηλευτές/ριες και τους εργαζόμενους στα σουπερμάρκετ την περίοδο της καραντίνας. Και είναι το υπόβαθρο για την πολιτική κρίση που ξεδιπλώνεται σε πολλές χώρες καθώς ο κόσμος δίνει την πιο

χαμηλή αξιοπιστία στους πολιτικούς.

Προφανώς η Ελλάδα δεν είναι έξω από αυτή την εικόνα. Το επιβεβαιώνουν οι εξελίξεις με την κυβέρνηση της Νέας Δημοκρατίας να παραπαίει και να καταφεύγει για στήριξη στο λεγόμενο «βαθύ κράτος», στους μηχανισμούς καταπίεσης και καταστολής, ξεφτιλίζοντας τα ιδεολογήματα περί «κράτους δικαίου». Υποτίθεται ότι η αλλαγή που είχε κάνει ο Μητσοτάκης για να μεταφέρει την εποπτεία της ΕΥΠ στο Μαξίμου ήταν ένα βήμα πιο υπεύθυνης εποπτείας αυτών των μηχανισμών. Τώρα φτάνουμε στο σημείο όπου ο Μητσοτάκης μιλώντας στη Βουλή την Παρασκευή 26 Αυγούστου δήλωσε ότι «κανείς Πρωθυπουργός δεν έχει δικαίωμα να ξέρει ποιόν παρακολουθεί η ΕΥΠ». Ξέραμε ότι στον καπιταλισμό κανένας εργαζόμενος δεν έχει δικαίωμα να αποφασίζει ποιος ελέγχει τα εργοστάσια και τις επιχειρήσεις. Τώρα ο Μητσοτάκης δηλώνει επίσημα ότι μηχανισμοί σαν την ΕΥΠ είναι άβατο για κάθε δημοκρατικό έλεγχο.

Για την επαναστατική Αριστερά, δεν είναι η πρώτη φορά που ανοίγει αυτή η συζήτηση για τη σχέση ανάμεσα στο κράτος, την οικονομία και τη δημοκρατία. Πρόκειται για μια μάχη που την άνοιξαν ο Μαρξ και ο Ένγκελς με τα κλασικά τους έργα και τη συμπύκνωσε ο

Πληθωρισμός, κοινωνική ανισότητα και φτώχεια είναι οι μεγαλύτερες ανησυχίες του κόσμου

Λένιν στο περιβόητο «Κράτος και επανάσταση».

Η επικαιρότητα του Λένιν

Ο Λένιν παίρνει σαν αφετηρία τους κλασικούς:

«καθήκον μας είναι πριν απ' όλα να αποκαταστήσουμε την αληθινή διδασκαλία του Μαρξ για το κράτος. (...) Θα αρχίσουμε από το πιο διαδεδομένο έργο του Φρ. Ένγκελς, Η καταγωγή της οικογένειας, της ατομικής ιδιοκτησίας και του κράτους, (...) 'Το κράτος δεν είναι καθόλου μια δύναμη που επιβλήθηκε στην κοινωνία απ' έξω. Το κράτος είναι η ομολογία ότι η κοινωνία μπερδεύτηκε σε μian αξεδιάλυτη αντίφαση με τον ίδιο τον εαυτό της».⁴

Αυτή η αντίφαση, η οποία αναδείχθηκε σύμφωνα με τον Ένγκελς με το πέρασμα από τον «πρωτόγονο κομμουνισμό» στις ταξικές κοινωνίες, δεν λύθηκε με το πέρασμα από τις δουλοκτητικές κοινωνίες στη φεουδαρχία, ούτε με το πέρασμα στον καπιταλισμό. Αντίθετα, μπροστά στην απειλή των εργατικών επαναστάσεων, το κράτος «τελειοποιήθηκε» σαν μηχανισμός απαραίτητος για την εκμετάλλευση και την καταπίεση. Ο Λένιν θυμίζει τη διαπίστωση του Μαρξ ότι

«η κοινοβουλευτική δημοκρατία στην πάλη της ενάντια στην επανάσταση [του 1848] βρέθηκε αναγκασμένη μαζί με τα καταπιεστικά μέτρα να ενισχύσει τους πό-

«Να σταματήσουμε το τέρας του πληθωρισμού». Απεργοί λιμενεργάτες στη Γερμανία.

ρους και τον συγκεντρωτισμό της κυβερνητικής εξουσίας. Όλες οι ανατροπές τελειοποιούσαν αυτή τη μηχανή αντί να την τσακίζουν (η υπογράμμιση του Λένιν)».⁵

Ο Λένιν φτάνει στο συμπέρασμα:

«Στην καπιταλιστική κοινωνία, με την προϋπόθεση ότι αναπτύσσεται μέσα στις πιο ευνοϊκές συνθήκες, έχουμε λίγο ως πολύ πλήρη δημοκρατία με την αβασίλευτη Δημοκρατία. Αλλά αυτή η δημοκρατία συμπίεζεται πάντοτε από τα στενά πλαίσια της καπιταλιστικής εκμετάλλευσης και έτσι, στην πραγματικότητα, μένει πάντα δημοκρατία για μια μειοψηφία, μόνο για τις εύπορες τάξεις, μόνο για τους πλούσιους. Η ελευθερία στην καπιταλιστική κοινωνία μένει πάντα περίπου ίδια με αυτό που ήταν στις αρχαίες ελληνικές δημοκρατίες: ελευθερία για τους δουλολήτες. Οι σημερινοί μισθωτοί δούλοι, εξαιτίας των όρων της καπιταλιστικής εκμετάλλευσης, πιέζονται από την ανέχεια και την εξαθλίωση (...) Μέσα στις συνθήκες της συνηθισμένης ειρηνικής ροής των γεγονότων η πλειοψηφία του πληθυσμού έχει παραμεριστεί από τη συμμετοχή στην κοινωνική και πολιτική ζωή».⁶

Είναι εντυπωσιακό το πόσο η ανάλυση του Λένιν συμβαδίζει με τη σημερινή πραγματικότητα. Η οικονομική δύναμη των καπιταλιστών τους παρέχει τον έλεγχο πάνω σε όλους τους θεσμούς μιας τυπικά δημοκρατικής κοινωνίας, στα ΜΜΕ, στη Δικαιοσύνη, στο Κοινοβούλιο, στον στρατό, στην αστυνομία, στις μυστικές υπηρεσίες... Και ταυτόχρονα σπρώχνει τον κόσμο της δουλειάς προς τον «παραμερισμό», προς την αίσθηση αδυναμίας ότι τα πράγματα μπορούν να αλλάξουν.

Οι φιλελεύθεροι απολογητές του καπιταλισμού επιμένουν ότι οι θεσμοί της κοινοβουλευτικής δημοκρατίας εξασφαλίζουν τη δυνατότητα της πλειοψηφίας των πολιτών να εξασκεί έλεγχο πάνω στη διακυβέρνηση της κοινωνίας. Δικαίωμα στην ψήφο, πλουραλισμός κομμάτων, ελευθεροτυπία και εξασφάλιση της αρχής της πλειοψηφίας μαζί με τακτική διενέργεια εκλογών προσφέρουν αυτή δυνατότητα, λένε. Αλλά πρόκειται για λαθροχειρία.

Ένα πρώτο σκέλος έχει να κάνει με το γεγονός ότι αυτές οι θεωρίες αγνοούν τις μάχες που χρειάστηκε να δώ-

σουν οι «κατώτερες τάξεις» για να γενικευτεί, παραδείγματος χάρη, το δικαίωμα στην ψήφο. Περιορισμοί με βάση την ιδιοκτησία, με βάση την ηλικία, με βάση το φύλο και άλλες διακρίσεις χρειάστηκε να γκρεμιστούν με συγκλονιστικούς αγώνες και κινήματα. Το κίνημα των Χαρτιστών τον 19ο αιώνα, οι αγώνες των γυναικών στις αρχές του 20ου αιώνα για το δικαίωμα στην ψήφο, το κίνημα των Μαύρων στην Αμερική από τη δεκαετία του 1960 με τον Μάρτιν Λούθερ Κινγκ μέχρι σήμερα με το Black Lives Matter, μαρτυρούν πόσο σκληρά πάλεψαν και παλεύουν οι απλοί άνθρωποι ενάντια στον παραμερισμό τους από τους ταξικούς φραγμούς της αστικής δημοκρατίας. Ιστορικά δεν υπήρξε κανένας αυτοματισμός ότι καπιταλισμός σημαίνει επέκταση της δημοκρατίας: οι εργάτες, οι γυναίκες, οι μαύροι, οι λαοί των αποικιών το έχουν στην ιστορική εμπειρία τους. Και βέβαια κάθε κατάκτηση συναντούσε και συναντάει τα εμπόδια του συγκεντρωμένου πλούτου, της εκμετάλλευσης και των καταπιεστικών μηχανισμών που την επιβάλλουν.⁷

Οι αλλαγές στο σύστημα

Ωστόσο, οι απολογητές του καπιταλισμού επιμένουν ότι όλα αυτά ανήκουν στο παρελθόν και δεν αφορούν τον 21ο αιώνα. Όμως, ο Λένιν ποτέ δεν περιορίστηκε «στις πιο ευνοϊκές συνθήκες» ανάπτυξης του καπιταλισμού. Για την ακρίβεια ήταν αυτός που προχώρησε στην ανάλυση του ιμπεριαλισμού σαν ανώτατο στάδιο του καπιταλισμού όπου ο «ειρηνικός» ανταγωνισμός της αγοράς φτάνει να γίνεται ακόμη και πολεμικός γεωστρατηγικός ανταγωνισμός παροξύνοντας την ταξική πάλη. Το βιβλίο του Λένιν για τον ιμπεριαλισμό είναι απαραίτητο συμπλήρωμα στο «Κράτος και επανάσταση».

Ο Λένιν αξιοποίησε την ανάλυση του Μπουχάριν για τις αλλαγές στο σύστημα. Στο βιβλίο του «Ιμπεριαλισμός και παγκόσμια οικονομία», ο Μπουχάριν γράφει:

«Όταν ο ανταγωνισμός έχει τελικά φτάσει στο ανώτατο στάδιό του, όταν έχει καταστεί ανταγωνισμός μεταξύ κρατικών καπιταλιστικών τρασ, τότε η χρήση της κρατικής ισχύος και οι δυνατότητες που σχετίζονται με αυτήν αρχίζουν να παίζουν πολύ μεγάλο ρόλο. Ο κρατικός μηχανισμός ανέκαθεν χρησίμευε ως εργαλείο στα χέρια των κυρίαρχων τάξεων της χώρας του και πάντα έχει ενεργήσει ως 'υπερασπιστής' και 'προστάτης' τους στην παγκόσμια αγορά. Σε καμιά χρονική περίοδο, ωστόσο, δεν είχε την κολοσσιαία σημασία που έχει στην εποχή του χρηματιστικού κεφαλαίου. (...) Όποτε εγείρεται ζήτημα σχετικά με τη μεταβολή των εμπορικών συμφωνιών, η κρατική ισχύς των συμβαλλόμενων ομάδων των καπιταλιστών εμφανίζεται επί σκηνής και οι αμοιβαίες σχέσεις αυτών των κρατών, που ανάγονται σε τελική ανάλυση στις σχέσεις ανάμεσα στις στρατιωτικές τους δυνάμεις, καθορίζουν τη συμφωνία».⁸

Το κράτος και οι μηχανισμοί του απέκτησε μεγαλύτερο και όχι μικρότερο ρόλο μέσα στην κοινωνία με την «ωρίμανση» του καπιταλισμού. Σε πείσμα αυτής

της δυναμικής, οι απολογητές του επικαλούνται την «παγκοσμιοποίηση» ως εξέλιξη που αναιρεί αυτή τη διαπίστωση και δίνει νέα «φιλελεύθερα» περιθώρια στο σύστημα. Αλλά, όπως τονίζει ο Κρις Χάρμαν:

«Στη δεκαετία του 1990, η φιλολογία που επικρατούσε ήταν ότι ζούμε στην εποχή του πολυεθνικού (ή μερικές φορές του υπερεθνικού κεφάλαιου), των εταιρειών που μετέφεραν την παραγωγή τους κατά το δοκούν, όπου ήταν φτηνότερα. Επρόκειτο, σύμφωνα με αυτές τις αντιλήψεις, για έναν κόσμο 'άυλης' παραγωγής, όπου το λογισμικό και το ίντερνετ ήταν πολύ σημαντικότερα από τις παλιές 'βαριές' βιομηχανίες και όπου η απόλυτη κινητικότητα των κεφαλαίων τα είχε αποσπάσει από οποιονδήποτε δεσμό με τα κράτη. Σύμφωνα με το περιοδικό *Business Week*, είχε φτάσει 'η εποχή της εταιρείας χωρίς κράτος'. (...) Το στοιχείο που απουσίαζε από όλες εκείνες τις εκτιμήσεις για την παγκοσμιοποίηση ήταν η οποιαδήποτε πραγματική αίσθηση της εξέλιξης που είχαν πάρει στη ζωή οι σχέσεις ανάμεσα στα κράτη και στα κεφάλαια. Αυτές οι σχέσεις μπορεί να είχαν γίνει πιο περίπλοκες, συνέχιζαν όμως να διατηρούν την τεράστια σημασία τους. (...) Οι συγκρούσεις ανάμεσα στα κράτη, σε μεγαλύτερο ή μικρότερο βαθμό, αποτελούν μια αναπόφευκτη συνέπεια όταν ο οικονομικός ανταγωνισμός γίνεται ζήτημα ζωής και θανάτου για τις γιγάντιες εταιρείες».⁹

Πόσο πολύτιμες είναι αυτές οι επισήμανσεις το δείχνει ολοζώντανα σήμερα η όξυνση των ανταγωνισμών που έχει φτάσει να σημαίνει πόλεμο NATO-Ρωσίας στην Ουκρανία και απειλή για πόλεμο με την Κίνα. Είναι σίγουρα ένα πολύτιμο κρατούμενο για το σήμερα όπου οι αντιδημοκρατικές μεθοδεύσεις συμβαδίζουν με τις πολεμικές εξορμήσεις. Τα φαινόμενα του милитарισμού, της κερδοσκοπίας, των σκανδάλων, των αντιδημοκρατικών πρακτικών αυτού που ονομάζεται «βαθύ κράτος» δεν είναι «ολισθημάτα», είναι δομικά φαινόμενα που συ-

νοδεύουν αυτό το σύστημα.

Ο Μητσοτάκης επικαλείται την «εθνική ασφάλεια» για να συγκαλύψει το σκάνδαλο των υποκλοπών την ώρα που εμπλέκεται όλο πιο βαθιά στους πολεμικούς ανταγωνισμούς. Η πολιτική κρίση που έχει ξεσπάσει μετά την αποκάλυψη των παρακολουθήσεων από την ΕΥΠ έχει ξεσηκώσει τεράστιες αντιδράσεις και ανοίγει το ζήτημα πώς μπορεί να αντιμετωπιστεί ένα τόσο μεγάλο θέμα κρίσης για τη δημοκρατία και τους θεσμούς.

Στρατηγικές επιλογές

Προβάλλεται η άποψη ότι η κοινωνία των πολιτών που απαιτεί δημοκρατικά δικαιώματα και ένα κράτος δικαίου μπορεί μέσα από τις κοινοβουλευτικές διαδικασίες και με ένα μεγάλο σοσιαλδημοκρατικό κόμμα να σταματήσει αυτά τα σκάνδαλα. Η πορεία αυτών των απόψεων ξεκινάει από πολύ παλιά.

Το πιο μεγάλο και το πιο ιστορικό σοσιαλδημοκρατικό κόμμα ήταν το SPD στις αρχές του 20ου αιώνα. Ερμήνευε τις αλλαγές που υπήρχαν στον καπιταλισμό σαν μεγαλύτερες δυνατότητες για πρόοδο μέσα από τον κοινοβουλευτικό δρόμο. Ηγέτες του όπως ο Μπερνστάιν και ο Χίλφερντινγκ υποστήριζαν ότι η ανάπτυξη θεσμών όπως το πιστωτικό σύστημα, οι ανώνυμες μετοχικές εταιρείες, οι τηλεπικοινωνίες οδηγούσαν τον καπιταλισμό να προσφέρει δυνατότητες για κοινωνικό έλεγχο της οικονομίας τις οποίες μπορούσε να αξιοποιήσει ένα μαζικό κόμμα με σοσιαλδημοκρατική κατεύθυνση κερδίζοντας τις εκλογές.

Είχαν λάθος τόσο ως προς την ανάλυση των εξελίξεων στον καπιταλισμό, όσο και ως προς τη στρατηγική της εργατικής τάξης. Η Ρόζα Λούξεμπουργκ κατέρριψε συστηματικά τα επιχειρήματά τους. Ο Μπουχάριν με το βιβλίο του για τον «Ιμπεριαλισμό και την παγκόσμια οικονομία» ανέδειξε τις πραγματικές τάσεις του συστήματος. Αλλά ο Λένιν ήταν αυτός που έκανε τη διπλή ρήξη. Και επέμεινε ότι το «εκσυγχρονισμένο» καπιταλιστικό κράτος δεν μεταρρυθμί-

ζεται παρά μόνο ανατρέπεται και πρό-
τεινεται εναλλακτική οργάνωση για την ερ-
γατική τάξη: επαναστατικό κόμμα της
εργατικής πρωτοπορίας αντί για το πλα-
τύ σοσιαλδημοκρατικό κόμμα.

Ο Λένιν προτείνει τη ρήξη με το σο-
σιαλδημοκρατικό μοντέλο του κόμμα-
τος που αντιμετωπίζει την εργατική τά-
ξη ως παθητικό ψηφοφόρο. Η σοσιαλ-
δημοκρατική αντίληψη λέει για τους ερ-
γάτες: Αν ψηφίζουν σωστά, τότε έχουν
συνείδηση. Αν όχι, τότε είναι «θύματα»
που άγονται και φέρονται από τις αστι-
κές δυνάμεις.

Η ρήξη του Λένιν ολοκληρώνει τις βα-
σικές επιλογές ξεκαθαρίζοντας ότι η επα-
ναστατική στρατηγική της ανατροπής
του συστήματος και του κράτους του
απαιτεί ένα διαφορετικό τρόπο οργάνω-
σης της εργατικής τάξης και της πρωτο-
πορίας της, απαιτεί ένα επαναστατικό
κόμμα. Ξεκινάει με το «Τι να κάνουμε»
και φτάνει στα ιδρυτικά κείμενα της Κο-
μιντέρν που ξεκαθαρίζουν τα βασικά χα-
ρακτηριστικά των επαναστατικών κομ-
μάτων της εργατικής πρωτοπορίας.

Το πρώτο είναι η σύνδεση με την τάξη
και τους αγώνες της. Η εργατική πρωτο-
πορία δεν έχει αναφορά τον εαυτό της,
δεν υποτιμάει την τάξη, αντίθετα προ-
σπαθεί να την ενώσει στη δράση γιατί
εκεί βρίσκεται η δύναμή της και εκεί αλ-
λάζουν οι ιδέες της. Με τα κείμενά του
για τον «Αριστερισμό ως παιδική ασθέ-

νεια του κομμουνισμού» και με τις πρω-
τοβουλίες της Κομιντέρν για το Ενιαίο
Μέτωπο, ο Λένιν επιμένει στην ιστορι-
κή αντίληψη του Μαρξ ότι ο «ιστορικός
νεκροθάφτης» του καπιταλισμού είναι η
ίδια η εργατική τάξη.

Πριν από το δεύτερο συνέδριο της
Τρίτης Διεθνούς (Ιούλης-Αύγουστος
1920) ο Λένιν έγραψε το βιβλίο με τίτ-
λο «Αριστερισμός – η παιδική αρρώστια
του κομμουνισμού». Εκεί επιμένει:

«Οι καλύτερες πρωτοπορίες εκφρά-
ζουν τη συνείδηση, τη θέληση, το πάθος,
τη φαντασία δεκάδων χιλιάδων, ενώ την
επανάσταση την πραγματοποιούν σε
στιγμές εξαιρετικής ανόδου και έντα-
σης όλων των ανθρώπινων ικανοτήτων,
η συνείδηση, η θέληση, το πάθος, η φα-
ντασία δεκάδων εκατομμυρίων ανθρώ-
πων που τους κεντρίζει η πιο σκληρή τα-
ξική πάλη».¹⁰

Το δεύτερο χαρακτηριστικό είναι οι
επαναστατικές ιδέες, η αντίληψη ότι
χρειάζεται επαναστατική θεωρία για την
επαναστατική δράση. Οι δεσμοί με την
εργατική τάξη δεν χτίζονται στη βάση
των εκπώσεων, η μαζικότητα δεν κερ-
δίζεται κλείνοντας τα μάτια μπροστά σε
σεξιστικές, ρατσιστικές ή εθνικιστικές
επιρροές μέσα στην τάξη. Αντίθετα, το
κόμμα της εργατικής πρωτοπορίας δεν
είναι απλά «καλοί συνδικαλιστές» αλλά
υπερασπιστές των καταπιεσμένων ενά-
ντια σε όλες τις μορφές καταπίεσης.

Μέσα στην κρίση του καπιταλισμού,
στις εξεγέρσεις και τις πολιτικές εκρή-
ξεις δεν παίρνει μέρος μόνο η εργατική
τάξη. Ο ορισμός που είχε δώσει ο Λένιν
για την επαναστατική κατάσταση, δηλα-
δή ότι οι από πάνω δεν μπορούν να κυ-
βερνήσουν όπως παλιά και οι από κά-
τω δεν θέλουν να συνεχίσουν όπως πα-
λιά, υπογραμμίζει ότι σε τέτοιες στιγμές
κινητοποιούνται τάξεις, στρώματα και
τμήματα της κοινωνίας που δεν ανή-
κουν όλα στην εργατική τάξη. Εάν το
προλεταριάτο θέλει να νικήσει σε αυ-
τή τη μάχη, θα χρειαστεί να ενισχύσει
κάθε τάση που συμβάλει στη διάλυση
της αστικής ηγεμονίας και να τραβή-
ξει κάθε εξεγερμένο -όσο μερδεμένος
κι αν είναι- πίσω από την επαναστατική
προοπτική. Αυτό σημαίνει ότι το επα-
ναστατικό κόμμα πρέπει να είναι οργα-
νωμένο έτσι ώστε σε τέτοιες στιγμές να
έχει ξεκάθαρη την προοπτική της ερ-
γατικής τάξης και να μπορεί να την κά-
νει ηγετική. Τα άλλα εξεγερμένα στρώ-
ματα (αγρότες, μικροαστοί, διανοούμε-
νοι) δεν έχουν τους ίδιους στόχους με το
προλεταριάτο, αλλά μπορούν να κερδι-
θούν στην προοπτική του σοσιαλισμού.
Αν, όμως, το κόμμα που είναι ο μαχη-
τικός εκφραστής της συνείδησης του
προλεταριάτου είναι αβέβαιο για την
κατεύθυνση του αγώνα και την προοπτι-
κή, τότε τα άλλα στρώματα θα τραβή-
ξουν σε διάφορες κατευθύνσεις.¹¹

Συλλαλητήριο ενάντια στις υποκλοπές στο Σύνταγμα

Και το τρίτο χαρακτηριστικό είναι η δημοκρατική συγκεντρωτική λειτουργία. Η διαμόρφωση των πολιτικών επιλογών του κόμματος μέσα στα πάνω και στα κάτω της συγκυρίας και του κινήματος δεν είναι δοσμένη από τα πάνω, ούτε αυτόματη μέσα από τις παραδόσεις. Είναι καρπός δημοκρατικής συζήτησης των μελών και κρίνεται στην πράξη. Οι συνδιασκέψεις και τα συνέδρια δεν ακολουθούν τους ρυθμούς της κοινοβουλευτικής ζωής με τις τετραετίες, αλλά υπηρετούν τις ανάγκες των πρωτοπόρων εργατών να βρίσκονται μπροστά στις μάχες της τάξης.

Απαντήσεις

Μέσα στις σημερινές συνθήκες, αυτός ο στρατηγικός προσανατολισμός είναι πολύτιμος. Μπορεί να μας προσανατολίσει για να δώσουμε τις απαντήσεις στις προκλήσεις που αναδύονται.

Όταν έρχεται στην επιφάνεια ο βρόμικος ρόλος της ΕΥΠ που συνεχίζει τις παραδόσεις της ΚΥΠ, η απάντηση δεν μπορεί να είναι άλλη μια μεταρρύθμιση που θα αντικαταστήσει το «Ε» στο όνομα με κάποιο άλλο γράμμα όπως το «Ε» αντικατέστησε το «Κ». Η δημιουργία «υπηρεσίας εσωτερικών υποθέσεων» δεν θα διορθώσει τίποτα, όπως δείχνει ήδη η εμπειρία από την περίπτωση της Αστυνομίας, όπου αυτή η υπηρεσία απλά λειτουργεί ως μηχανισμός συγκάλυψης για

τις αγκυρότητες των μπάτσων. Η διάλυση των μηχανισμών είναι η απάντηση της εργατικής τάξης.

Η ξεκάθαρη στάση σε αυτό το ζήτημα δεν σημαίνει ότι η επαναστατική αριστερά απέχει από τις μάχες για τη δημοκρατία. Εκτός από τον «Αριστερισμό» του Λένιν, η επαναστατική παράδοση έχει το παράδειγμα του Γκράμσι και τη σύγκρουσή του με τον Μπορντίνγκα.

«Στην Ιταλία, μετά τη νίκη της επανάστασης στη Ρωσία και την άθλια στάση του Σοσιαλιστικού Κόμματος στη διάρκεια της “Κόκκινης Διετίας” 1919-1920, μεγάλο τμήμα της Αριστεράς προχώρησε στην ίδρυση του Κομμουνιστικού Κόμματος. Την ηγεσία ανέλαβε ο Αμαντέο Μπορντίνγκα, ο οποίος έχει μείνει στην ιστορία σαν κορυφαίο παράδειγμα για τα τραγικά αδιέξοδα που προκαλεί ο σεχταρισμός.

Ο Μπορντίνγκα είχε πίσω του σπουδαία δράση, χάρη στην οποία αναδείχθηκε στην ηγεσία του νέου κόμματος. Ήταν η φωνή μέσα στην ιταλική αριστερά που είχε καταγγείλει τον ιμπεριαλιστικό χαρακτήρα του Πρώτου Παγκόσμιου Πολέμου. Όσο ξεκάθαρος, όμως, ήταν για την αναγκαιότητα της ρήξης με τον ρεφορμισμό, άλλο τόσο αποδείχθηκε μεπερδωμένος στην αντιμετώπισή του στη συνέχεια. Με την Ιταλία να βρίσκεται στα πρόθυρα της επικράτησης του φασισμού το 1922, ο Μπορντίνγκα διακήρυ-

ξε τον Μάη του 1921: “Οι φασίστες και οι σοσιαλδημοκράτες δεν είναι παρά δυο πλευρές του ενιαίου αυριανού εχθρού”.

Με βάση αυτή την ανοησία, το PCI αρνήθηκε να συνεργαστεί με το αντιφασιστικό κίνημα *Arditti del Popolo*, γιατί θεωρούσε ότι ήταν μια «συννομωσία» του Σοσιαλιστικού Κόμματος. Η ηγεσία Μπορντίνγκα έφτασε μάλιστα να απειλήσει με διαγραφές τους νεολαίους του ΚΚ που συνεργάζονταν με τους *Arditti*. Ο Γκράμσι, αντίθετα, εξηκούσε ότι η γοργή εξάπλωση της πρωτοβουλίας δεν ήταν αποτέλεσμα κάποιου γενικού σχεδίου που είχε προετοιμάσει το Σοσιαλιστικό Κόμμα, αλλά οφειλόταν απλά στο πνεύμα που επικρατούσε στη χώρα- την επιθυμία για ένοπλη αντίσταση που έβραζε μέσα στις πλατιές μάζες».¹²

Πάλι για δημοκρατία, όμως, σημαίνει και πάλι για την εξάπλωσή της μέχρι εκεί που δεν έφτασε ποτέ, δηλαδή στον έλεγχο των μέσων παραγωγής.

Σήμερα, όταν βουίζει ο τόπος για την αδηφάγα κερδοσκοπία των εταιρειών ενέργειας, η απάντηση δεν μπορεί να είναι μια «αναβάθμιση των ρυθμιστικών αρχών». Το αίτημα για κρατικοποίηση αντηχεί ήδη σε όλη την Ευρώπη και είναι καιρός να συνδυαστεί με την απαίτηση να γίνει χωρίς αποζημίωση για τους μετόχους και κάτω από εργατικό έλεγχο. Γιατί ο έλεγχος τους δεν αφορά μόνο την καταπολέμηση της κερδοσκοπίας και της ακρίβειας αλλά και την προστασία του περιβάλλοντος και της ειρήνης από τις εξορμήσεις για περισσότερα κοιτάσματα ορυκτών καυσίμων.

Καθημερινά γίνεται όλο και πιο ξεκάθαρο ότι η αντιμετώπιση της κλιματικής αλλαγής και της πανδημίας δεν μπορεί να μείνει στα χέρια των καπιταλιστών που τις διαχειρίζονται με κριτήριο το κέρδος. Οι αγώνες των νοσοκομειακών για ενίσχυση της δημόσιας Υγείας ανοίγουν ζητήματα για τον εργατικό έλεγχο στη φαρμακοβιομηχανία και συνδέονται με τους αγώνες των περιβαλλοντικών κινημάτων ενάντια στις καταστροφικές εξορμήσεις των εταιρειών.

Η απαλλοτρίωση των καπιταλιστών που ελέγχουν τον πλούτο και τα κλειδιά της οικονομίας είναι θεμελίωση ανώτερης δημοκρατίας. Όπως υποστηρίζει ο Λένιν του «Κράτος και επανάσταση»:

«Δημοκρατία σημαίνει ισότητα. Είναι ευνόητο πόσο μεγάλη σημασία έχει η πάλη του προλεταριάτου για την ισότητα και το σύνθημα της ισότητας, όταν το καταλαβαίνουμε σωστά με την έννοια της εξάλειψης των τάξεων. (...) μπροστά στην ανθρωπότητα θα μπει αναπότρεπτα το ζήτημα να προχωρήσει από την τυπική ισότητα στην πραγματική, δηλαδή στην εφαρμογή του κανόνα 'ο καθένας ανάλογα με τις ικανότητές του, στον καθένα ανάλογα με τις ανάγκες του'». ¹³

Οι ριζικές εργατικές απαντήσεις δεν περιορίζονται σε «στενά» οικονομικά αιτήματα. Οι αποκαλύψεις για τα θανατηφόρα «pushbacks» σε βάρος των προσφύγων αναδεικνύουν πόσο κεντρικές είναι οι διεκδικήσεις τους αντιρατσιστικού κινήματος για να ανοίξουν τα σύνορα. Η κατακραυγή για το σκάνδαλο της αποφυλάκισης Λιγνάδη έρχεται να θυμίσει πόσο κεντρική είναι η μάχη ενάντια στον σεξισμό. Έναν αιώνα μετά από τότε που η εργατική επανάσταση στη Ρωσία νομιμοποίησε πρωτοπόρα τις εκτρώσεις, οι γυναίκες στις ΗΠΑ δίνουν μάχη ενάντια στις νέες απαγορεύσεις.

Ο ρόλος ενός επαναστατικού κόμματος της εργατικής πρωτοπορίας στη σύνδεση όλων των μαχών είναι καίριος, όχι μόνο για τη γενίκευση των αιτημάτων και τη διαμόρφωση ολοκληρωμένου προγράμματος ριζικής ανατροπής ώστε «να μη μείνει πέτρα πάνω στην πέτρα» από το παλιό σύστημα. Αλλά και για να συγκροτηθεί η δύναμη που μπορεί να το κάνει πράξη. Ένα εργατικό κίνημα συγκροτημένο με αυτή τη στρατηγική δεν πρόκειται να αναθέσει τη λύση σε κανέναν άλλον.

Ο Λένιν σε καμιά στιγμή δεν ταυτίζει το επαναστατικό κόμμα με το εργατικό κράτος. Αντίθετα, όσο επίμονος ήταν για τη σημασία του κόμματος για τη νίκη της εργατικής επανάστασης, άλλο τόσο

κατηγορηματικός ήταν ότι ο νικητής είναι η ίδια η εργατική τάξη οργανωμένη στα συμβούλια της. «Όλη η εξουσία στα Σοβιέτ» ήταν το σύνθημα της νίκης, όχι όλη η εξουσία στους μπολσεβίκους.

Ο Λένιν αναφέρει τον Ένγκελς που λέει: «Η κοινωνία που οργανώνει με νέο τρόπο την παραγωγή πάνω στη βάση της ελεύθερης και ισότιμης ένωσης των παραγωγών, θα βάλει ολόκληρη την κρατική μηχανή εκεί όπου θα είναι η πραγματική θέση της: στο μουσείο των αρχαιοτήτων, δίπλα στο ροδάκι και στο μπρούτζινο τσεκούρι». ¹⁴

Η νίκη των εργατικών συμβουλίων τον Οκτώβριο του 1917 σήμανε άμεσες ανατροπές, όπως την απεμπλοκή από τον πόλεμο και την αγροτική μεταρρύθμιση. Σήμαινε, όμως, και το άνοιγμα μιας περιόδου μετάβασης για να φτάσουμε στην «απονέκρωση του κράτους», μια διαδικασία πολύ πιο μακρόχρονη. Έχουμε μπροστά μας μεγάλους αγώνες σε διεθνή κλίμακα για να φτάσουμε να βάλουμε τον καπιταλισμό και το κράτος του στο μουσείο. Αλλά έχουμε σταθερή αφετηρία τη στρατηγική του Λένιν.

Δεν ξεκινάμε από το μηδέν. Το Σοσιαλιστικό Εργατικό Κόμμα είναι κομμάτι μιας επαναστατικής αριστεράς που έχει διαμορφωθεί όλα τα προηγούμενα χρόνια μέσα στους αγώνες από τη Μεταπολίτευση μέχρι σήμερα και αποτελεί μια πολιτική δύναμη που παίζει ρόλο στις εξελίξεις. Αυτό έχει επιβεβαιωθεί πολλές φορές σε κρίσιμες καμπές ξανά και ξανά. Το ίδιο συμβαίνει και τώρα.

Η πρωτοβουλία μιας σειράς οργανώσεων για το συλλαλητήριο ενάντια στην κυβέρνηση των υποκλοπών στο Σύνταγμα την Πέμπτη 25 Αυγούστου ανέδειξε τη σημασία που έχει το να περάσει ο αγώνας από τις φραστικές συγκρούσεις μέσα στη Βουλή στις εργατικές κινητοποιήσεις στο δρόμο. Διπλή σημασία: και για τα αιτήματα και για το πώς τα διεκδικούμε. Όπως περιγράφει η Εργατική Αλληλεγγύη:

«Δυναμικό συλλαλητήριο και διαδήλωση έγινε στο κέντρο της Αθήνας απαι-

τώντας «Καμιά συγκάλυψη των υποκλοπών, ξήλωμα της ΕΥΠ και των μηχανισμών καταστολής», μετά από το κάλεσμα 16 οργανώσεων της ριζοσπαστικής, αντικαπιταλιστικής και επαναστατικής αριστεράς.

Η μαζική παρουσία νεολαίας και εργαζομένων, φοιτητικών συλλόγων και σωματείων έσπασε την τρομοκρατία του Μητσοτάκη και του Θεοδωρικάκου». ¹⁵

Η συνέχεια είναι μπροστά μας. Το βασικό είναι η επαναστατική στρατηγική που βάζει στόχο να ξηλώσει τα προνόμια της άρχουσας τάξης στην παραγωγή και να κατεδαφίσει τον κρατικό μηχανισμό που της τα εξασφαλίζει. Από εκεί και πέρα η εργατική τάξη προχωράει ώστε 'να απονεκρωθούν' και όλες οι μορφές διακρίσεων και καταπίεσης και να μην χρειάζεται κανένας κατασταλτικός μηχανισμός. Να η προοπτική για την οποία αξίζει να οργανωθούμε και να παλέψουμε για να ξεφορτωθούμε τη σαπίλα του Μητσοτάκη και του συστήματος.

Σημειώσεις

1. Δημοσιεύτηκε πρωτοσέλιδα στους Φαίνανσιαλ Τάιμς στις 10 Αυγούστου 2022
2. Φαίνανσιαλ Τάιμς 15 Αυγούστου 2022
3. Roula Khalaf, Editor's choice, Financial Times 13 August 2022
4. Λένιν, Άπαντα, τόμος 33, σελ.6, εκδόσεις Σύγχρονη εποχή
5. Στο ίδιο σελ.28
6. Στο ίδιο σελ.87. Ορθότερη μετάφραση από το V. I. Lenin, The state and revolution, Foreign languages publishing house, Moscow, σελ.148
7. Paul Foot, The vote, Bookmarks, London 2012. Βλέπε επίσης Brian S Roper, The History of Democracy, Pluto press, London, 2013
8. Νικολάι Μπουχάριν, Ιμπεριαλισμός και παγκόσμια οικονομία, Μαρξιστικό βιβλιοπωλείο, Αθήνα 2004, σελ.132
9. Κρις Χάρμαν, Καπιταλισμός ζόμπι, Μαρξιστικό βιβλιοπωλείο, Αθήνα 2011, σελ. 342 και 357
10. Μαρία Στύλλου, Ο Λένιν είχε δίκιο, Σοσιαλισμός από τα κάτω Νο132, Γενάρης-Φλεβάρης 2019
11. Στο ίδιο
12. Πάνος Γκαργκάνας, Η επαναστατική παράδοση απέναντι στον ρεφορμισμό, Σοσιαλισμός από τα κάτω Νο128, Μάρς-Ιούννης 2018
13. Λένιν, Άπαντα, τόμος 33, σελ.99, εκδόσεις Σύγχρονη εποχή
14. Λένιν, Άπαντα, τόμος 33, σελ.15, εκδόσεις Σύγχρονη εποχή
15. <https://www.facebook.com/photo?fbid=433802522115862&set=pcb.433813305448117>

Η μάχη των Συλλογικών Συμβάσεων Εργασίας

Βρισκόμαστε σε μια περίοδο, που οι εργαζόμενοι έχουν αρχίσει να ξεδιπλώνουν απεργιακές κινητοποιήσεις διεκδικώντας αυξήσεις και συλλογικές συμβάσεις. Διεκδικούν να δώσουν την δική τους απάντηση στο κύμα ακρίβειας που εξανεμίζει καθημερινά το εργατικό εισόδημα και να ανατρέψουν τη δραματική συρρίκνωση των μισθών που έχουν επιβάλλει τα μνημόνια.

Οι εργαζόμενοι έρχονται καθημερινά αντιμέτωποι με την ακρίβεια και τον πληθωρισμό που τρέχει σχεδόν στο 12%, ενώ η πραγματική αγοραστική δύναμη των εργαζόμενων τους τελευταίους μόνο μήνες έχει μειωθεί σχεδόν

Απεργίες για αυξήσεις μισθών και ΣΣΕ, ανασύνταξη του συνδικαλισμού στους χώρους δουλειάς. Ο Τάσος Αναστασιάδης γράφει για τις προκλήσεις που αντιμετωπίζει το εργατικό κίνημα.

18%. Εξαιτίας της ακρίβειας φέτος, ένας στους δύο εργαζόμενους δεν έκανε διακοπές. Όσο σκληρά και αν δουλεύουν, όσες περισσότερες ώρες και αν δουλεύουν, η ακρίβεια εξανεμίζει το εισόδημα τους και απλά δεν μπορούν να ζήσουν τις οικογένειες τους.

Και αυτή η εφιαλτική κατάσταση αθροίζεται πάνω στη δεκαετία των μνημονίων. Στην προηγούμενη βουτιά της κρίσης το 2009, οι κυβερνήσεις και τα

αφεντικά με τα μνημόνια, κατάφεραν και συρρίκνωσαν το εργατικό εισόδημα 42% κατά μέσο όρο και ταυτόχρονα κατάργησαν τις συλλογικές συμβάσεις, στερώντας έτσι από τους εργαζόμενους την δυνατότητα να κερδίσουν αυξήσεις.

Σήμερα το ζήτημα του ποιος θα πληρώσει τον νέο γύρο βαθέματος της κρίσης, αναδεικνύεται στη σημαντικότερη μάχη. Οι αγώνες που έχουν ξεκινήσει και διεκδικούν αυξήσεις δείχνουν ότι η ερ-

γατική τάξη δεν είναι διατεθειμένη να υποστεί τις συνέπειες του πληθωρισμού και της ακρίβειας. Το να στηριχτούν για να νικήσουν αυτοί οι εργατικοί αγώνες θα καθορίσει συνολικά τις εξελίξεις στο εργατικό κίνημα όλη την επόμενη περίοδο.

Η βεντάλια των εργατικών χώρων που έχουν μπει στη μάχη για αυξήσεις είναι απλωμένη σχεδόν σε όλα τα κομμάτια των εργαζόμενων, αλλά δεν υπάρχει καμία αμφιβολία ότι η αφετηρία γι' αυτό το κύμα κινητοποιήσεων είναι η απεργία των εργαζόμενων στην COSCO που κατάφερε και λύγισε τον πολυεθνικό γίγαντα.

Η πρώτη απεργία τον Οκτώβρη του '21, είχε αφορμή τον θάνατο του λιμενεργάτη Δημήτρη Δαγκλή. Οι εργαζόμενοι σταμάτησαν αμέσως την δουλειά και η απεργία τους κράτησε επτά μέρες. Η ουρά των πλοίων που δεν μπορούσαν να ξεφορτώσουν μεγάλωνε καθημερινά, το ίδιο και η αλληλεγγύη στους απεργούς. Κάτω από τον φόβο της τεράστιας χασούρας που είχε η COSCO και της αποτυχίας των απεργοσπαστικών και τρομοκρατικών μηχανισμών, εργοδοσία και κυβέρνηση αναγκάστηκαν να δεσμευτούν για την υπογραφή Συλλογικής Σύμβασης. Όμως στη συνέχεια προσπαθήσαν να αποφύγουν να υλοποιήσουν την δέσμευσή τους.

Ο βαρύς τραυματισμός του λιμενεργάτη Τάκη Πέττα, στα τέλη Απριλίου, έδωσε νέα ώθηση στην συσσωρευμένη οργή των λιμενεργατών. Η 4ήμερη απεργία που ακολούθησε, ανάγκασε την COSCO να υποχωρήσει. Λίγες μέρες μετά, υπογράφηκε συλλογική σύμβαση που δίνει αυξήσεις στους μισθούς 11%, αύξηση 100% στην προπληρωμένη κάρτα και μονιμοποίηση 270 λιμενεργατών. Αθροιστικά οι αυξήσεις που κέρδισαν οι λιμενεργάτες της COSCO ξεπερνάνε το 20%.

Υπάρχει ένα επιπλέον στοιχείο που χρειάζεται να κρατήσουμε από αυτόν τον αγώνα. Η προσπάθεια της εργοδοσίας να σπάσει την μαχητικότητα των

λιμενεργατών στηρίχθηκε εκτός από τα ΜΑΤ και την τρομοκρατία, στην συνειδητή προσπάθεια να εμφανίσουν ένα εργοδοτικό σωματείο που υποτίθεται ήταν "αντιπροσωπευτικότερο". Η απεργία της ΕΝΕΔΕΠ τον Μάη, έκλεισε αυτήν τη συζήτηση, ότι και αν λένε τα δικαστήρια. Μαζικά οι λιμενεργάτες μπήκαν στην απεργία. Ο απεργιακός αγώνας για συμβάσεις και αυξήσεις ξαναστήνει τον συνδικαλισμό και τη συλλογικότητα της εργατικής τάξης στους χώρους δουλειάς.

Η απεργία στην COSCO έδωσε ένα καθαρό μήνυμα σε κάθε εργαζόμενο ότι αν απεργήσεις αποφασιστικά και με διάρκεια, κερδίζεις την αλληλεγγύη των υπόλοιπων εργαζόμενων, αναγκάζεις ακόμη και τον ισχυρότερο εργοδότη να υποχωρήσει και στο τέλος κερδίζεις αυξήσεις.

Στα ΜΜΕ οι εργαζόμενοι βγήκαν να διεκδικήσουν κι εκεί την υπογραφή ΣΣΕ στα κρατικά μέσα (ΕΡΤ, ΑΠΕ κλπ), προχωρώντας σε κοινές απεργιακές κινητοποιήσεις από δημοσιογράφους και εργαζόμενους της ΕΡΤ. Παρόλο που η ΕΣΗΕΑ βιάστηκε να υπογράψει μια απαράδεκτη σύμβαση για τους δημοσιογράφους της ΕΡΤ, η μάχη συνεχίζεται από τα σωματεία των εργαζόμενων της ΕΡΤ που διεκδικούν να σπάσουν την κυβερνητική πολιτική των βάουτσερ και των κουπονιών. Άνοιξε η δυνατότητα να μπουν στη μάχη και οι εργαζόμενοι των ιδιωτικών ΜΜΕ.

Στα ιδιωτικά ΜΜΕ δεν υπάρχει ΣΣΕ εδώ και 10 χρόνια. Σε αυτά τα χρόνια ο κλάδος άλλαξε ριζικά πρόσωπο με αποσασθρωμένες τις εργασιακές σχέσεις και τις ατομικές συμβάσεις να κυριαρχούν παντού, ιδίως στα ηλεκτρονικά ΜΜΕ. Και ο συνδικαλισμός έχει υποχωρήσει δραματικά. Οι εργαζόμενοι στην Alter ego, δηλαδή στα ψηφιακά μέσα του Μαρινάκη (in.gr, vima.gr, κλπ) προχώρησαν τον Ιούλιο σε συνέλευση και έβγαλαν απόφαση που ανάμεσα στα άλλα αναφέρει "... Κανένας εργαζόμενος κάτω από τα 850 ευρώ. Αυξήσεις για

όλους τους εργαζόμενους τουλάχιστον 12% (στα επίπεδα του πληθωρισμού). Πληρωμή αργιών με προσαύξηση στο ημερομίσθιο +75% και την παροχή ρεπό..." και την απαίτηση από την ΕΣΗΕΑ να προχωρήσει αυτήν την μάχη.

Αντίστοιχα η μάχη για αυξήσεις έχει ανοίξει στον Τουρισμό-Επισιτισμό. Η "βαριά βιομηχανία της χώρας" στηρίζεται σε μισθούς εξαθλίωσης και σε εξοντωτικά ωράρια και οι απεργιακές κινητοποιήσεις που ξεκίνησαν το καλοκαίρι έχουν συνέχεια μπροστά τους για να επιβάλλουν ότι το τουριστικό θαύμα δεν θα περάσει πάνω από τις πλάτες των εργαζόμενων του κλάδου. Στη μάχη μπήκαν επίσης οι εργαζόμενοι στην Ναυπηγοεπισκευαστική ζώνη του Περάματος, στα λεωφορεία της Θεσσαλονίκης (ΟΑΣΘ), αλλά και στην Μαλαματίνα όπου οι εργαζόμενοι απεργούν όλο τον Αύγουστο για αυξήσεις στους μισθούς και ενάντια στις απολύσεις. Στη ΛΑΡΚΟ ενάντια στην ιδιωτικοποίηση και στα λιπάσματα της Καβάλας όπου οι εργαζόμενοι κέρδισαν μια μάχη ενάντια στις ομαδικές απολύσεις. Ο κατάλογος των χώρων που δίνουν μάχες για αυξήσεις, συμβάσεις και τις δουλειές είναι πραγματικά μεγάλος. Αγκαλιάζει σχεδόν όλο τον ιδιωτικό τομέα αλλά απλώνεται πλέον και στο Δημόσιο.

Στο δημόσιο τα συνδικάτα δεν υπογράφουν συλλογικές συμβάσεις. Οι μισθοί καθορίζονται από το Ενιαίο Μισθολόγιο που το ορίζει κάθε φορά η κυβέρνηση. Τα προηγούμενα χρόνια οι κυβερνήσεις μείωσαν δραματικά τους μισθούς των δημοσίων υπαλλήλων αλλά σε διάφορα υπουργεία αναγκάστηκαν κάτω από τις κινητοποιήσεις και έδωσαν την "προσωπική διαφορά". Ένα κομμάτι από τους κομμένους μισθούς επέστρεψε στους παλιότερους εργαζόμενους, αλλά όλοι οι νεοπροσλαμβανόμενοι δημόσιοι υπάλληλοι θα ξεκινούσαν με μισθό 700 ευρώ.

Όμως στο υπουργείο Οικονομικών και στην ΑΑΔΕ, οι νεοπροσλαμβανόμενοι εργαζόμενοι δεν έκατσαν με σταυ-

ρωμένα τα χέρια αποδεχόμενοι τους μισθούς των 700 ευρώ. Αντίθετα πήραν πρωτοβουλίες, οργανώθηκαν από τα κάτω, έστησαν το δικό τους “Συντονιστικό νέων συναδέλφων”, διεκδικώντας να πάρουν αυξήσεις, να πάρουν και αυτοί την “προσωπική διαφορά”. Και ένα μεγάλο κομμάτι τους το κατάφερε γιατί ανάγκασε τις συνδικαλιστικές του ηγεσίες να κινηθούν αγωνιστικά. Σήμερα είναι σε εξέλιξη η προσπάθεια να κερδίσουν αυτές τις αυξήσεις για όλους τους συναδέλφους του υπ. Οικονομικών.

Όμως η μάχη για αυξήσεις στο Δημόσιο δεν περιορίζεται μονάχα στη μάχη για την “προσωπική διαφορά”. Η διεκδίκηση για την επαναφορά του 13ου και 14ου μισθού έχει ανοίξει για τα καλά. Για πρώτη φορά μετά από χρόνια, η ΑΔΕΔΥ βάζει στο διεκδικητικό της πλαίσιο αυτό το αίτημα. Το να πάρουν οι εργαζόμενοι του δημοσίου τον 13ο και 14ο μισθό θα σημάνει την αύξηση του μισθού κατά 16%. Αυτό δεν ισοφαρίζει τις απώλειες των μνημονίων αλλά είναι μια καλή αφετηρία ενάντια στην ακρίβεια. Και είναι κρίσιμο επίσης για να τσακίσει και την προσπάθεια της κυβέρνησης, να συνδέσει τις όποιες αυξήσεις στους μισθούς, με την αξιολόγηση των υπαλλήλων. Να προωθήσει δηλαδή την πολυδιάσπαση των εργαζόμενων και μέσα από αυτό και το χτύπημα του συνδικαλισμού.

Σημαντική παράμετρος της μάχης για τις αυξήσεις και συλλογικές συμβάσεις είναι το γεγονός ότι πλέον δεν είναι μονάχα στο Δημόσιο όπου οι μισθοί καθορίζονται από αποφάσεις του υπουργού Οικονομικών και όχι από Συλλογική Σύμβαση. Το ίδιο συμβαίνει πλέον και στον ιδιωτικό τομέα. Ο κατώτατος μισθός για δεκαετίες καθοριζόταν από τις διεκδικήσεις της ΓΣΕΕ, τις απεργίες που έκανε και την Εθνική Γενική Συλλογική Σύμβαση Εργασίας (ΕΓΣΣΕ) που υπόγραφε με τον ΣΕΒ και τις εργοδοτικές οργανώσεις. Με τα μνημόνια, πλέον ο κατώτατος μισθός απλά ορίζεται από την κυβέρνηση.

Στην ΓΣΕΕ έχει απομείνει να υπογρά-

φει με τον ΣΕΒ μονάχα μη μισθολογικά ζητήματα. Δεν υποτιμάμε καθόλου αυτήν τη διάσταση των συλλογικών συμβάσεων. Οι συλλογικές συμβάσεις κατοχυρώνουν και τις συνθήκες εργασίας της εργατικής τάξης. Είναι η εργατική απάντηση στην προσπάθεια εργοδοτών και κυβέρνησης να διαλύσουν τις εργασιακές σχέσεις, να περάσουν τις εργολαβοποιήσεις, την εκ περιτροπής εργασία, τα εξαήμερα και τα δωδεκάωρα. Οι συλλογικές συμβάσεις και πάνω απ’ όλα οι απεργίες μπορούν να βάλουν φρένο σε αυτήν την προσπάθεια. Και ταυτόχρονα μπορούν να βάλουν μια σειρά από «μη μισθολογικές διεκδικήσεις» που υπήρχαν παλιότερα και πρέπει να τις επαναφέρουμε επιθετικά, όπως την λειτουργία παιδικών σταθμών μέσα σε μεγάλους χώρους δουλειάς. Είναι ένα αίτημα δεμένο με τη μάχη ενάντια στις σεξιστικές διακρίσεις και παρενοχλήσεις σε βάρος των γυναικών στους χώρους δουλειάς.

Βάση

Τώρα είναι η ώρα να ξενακερδίσουμε και ότι ο κατώτατος μισθός θα καθορίζεται από την ΕΓΣΣΕ και όχι από τις κυβερνήσεις. Κατ’ αρχάς γιατί η ΕΓΣΣΕ αποτελούσε πάντα την βάση, που πάνω σε αυτήν πρόσθεταν επιπλέον διεκδικήσεις οι κλαδικές και οι επιχειρησιακές συμβάσεις, χτίζοντας έτσι πολύ καλύτερες μισθολογικές απολαβές για ολόκληρους κλάδους ή χώρους. Χρειάζεται αυτή η “βάση” να φύγει από τα χέρια του κάθε Μητσοτάκη και να ξαναγυρίσει στα χέρια και τις διεκδικήσεις του εργατικού κινήματος.

Απαιτούμε από τη ΓΣΕΕ να προχωρήσει σε πανεργατική απεργία και για να ξαναυπογράψει ΕΓΣΣΕ αλλά και γιατί είναι σημαντικό ο αγώνας για αυξήσεις να γενικευτεί. Πέρα από τον κάθε ξεχωριστό χώρο ή κλάδο χρειάζεται να αγκαλιάσει όλη την εργατική τάξη γιατί όλοι οι εργαζόμενοι βιώνουν τις αβάσταχτες συνέπειες της ακρίβειας. Και σε μια τόσο κρίσιμη μάχη για την επιβίωση των εργαζομένων, δεν πρέπει να μείνει στο “απυρόβλητο” καμία συνδικαλιστι-

κή ηγεσία. Χρειάζεται η μεγαλύτερη πίεση στην ΓΣΕΕ αλλά και στην ΑΔΕΔΥ να γενικεύσουν απεργιακά τις μάχες που δίνουν όλοι οι επιμέρους χώροι για να σπάσουν την ακρίβεια. Και αυτή είναι μια ρεαλιστική προοπτική.

Αυτό το κύμα αγώνων και αντίστασης προφανώς είναι δεμένο με το ξαναζωντάνεμα των συνδικάτων που έχει γίνει ορατό την τελευταία διετία τουλάχιστον. Στους καλλιτέχνες οι τεράστιες κινητοποιήσεις για να κερδίσουν την δυνατότητα να ζήσουν μέσα στην πανδημία, συνοδεύτηκαν με εκρηκτική αύξηση της συμμετοχής στα σωματεία τους. Εκατοντάδες νέοι στην πλειοψηφία τους ηθοποιοί και μουσικοί γράφτηκαν για πρώτη φορά στο σωματείο τριπλασιάζοντας την συμμετοχή στις εκλογές του ΣΕΗ και του ΠΜΣ. Στον Τουρισμό Επισιτισμό, επίσης μέσα στην πανδημία, εκατοντάδες εργαζόμενοι πλησίασαν το σωματείο, έγιναν μέλη του και πάλεψαν μαζί του. Το φθινόπωρο του 2021, η απεργία στην efood που κέρδισε την μόνιμη και σταθερή δουλειά για σχεδόν 2000 εργαζόμενους, σήμανε ότι μέσα σε λίγους μήνες έχουν φτιαχτεί τρία νέα σωματεία σε Αθήνα, Θεσσαλονίκη και Χανιά, και ταυτόχρονα φτιάχτηκε σωματείο στην Γευσίνους σε μια από τις μεγαλύτερες επιχειρήσεις κέτερινγκ.

Στην πανδημία οι Υγειονομικοί λειτούργησαν σαν παγοθραυστικό για όλη την εργατική τάξη. Με τις κινητοποιήσεις τους έσπασαν οι απαγορεύσεις της καραντίνας, και έβαλαν την απεργιακή διεκδίκηση στην ημερήσια διάταξη. Αλλά αυτό δεν έμεινε εκεί. Η οργάνωση των συμβασιούχων μέσα στα νοσοκομεία, κατά κύριο λόγο με πρωτοβουλία των δυνάμεων του Συντονιστικού των Νοσοκομείων, έχει δυναμώσει τον συνδικαλισμό μέσα στη Δημόσια Υγεία. Ταυτόχρονα σε μια σειρά από νοσοκομεία οι δυνάμεις της αντικαπιταλιστικής αριστεράς κερδίζουν σωματεία. Πέρα από τον Άγιο Σάββα που οι δυνάμεις του Συντονιστικού των Νοσοκομείων κερδίζουν για μια ακόμη φορά το σωματείο,

παρά τις λυσσαλέες επιθέσεις της κυβέρνησης, πλέον και στο Αγγλία Κυριακού η αντικαπιταλιστική αριστερά κερδίζει το σωματείο. Στο Γεννηματάς βγαίνει δεύτερη δύναμη, στο Έλενα για πρώτη φορά χάνει τον έλεγχο του σωματείου η ΔΑΚΕ και η ΠΑΣΚΕ και περνάει στην αριστερά.

Χρειάζεται να κρατήσουμε αυτήν την εικόνα, γιατί οι αγώνες που έχουν ξεκινήσει, δεν είναι απλά μια ενστικτώδης αντίδραση των εργαζόμενων στο κύμα ακρίβειας των τελευταίων μηνών, αντίθετα έχει πολύ πιο βαθιές ρίζες. Οι εργαζόμενοι ξαναγυρνάνε και μαζικοποιούν τα σωματεία τους. Φτιάχνουν νέα σωματεία σε ολόκληρους χώρους που δεν υπήρχαν για να δώσουν τις μάχες. Και στρέφονται προς την αριστερά και μάλιστα προς την αντικαπιταλιστική αριστερά για να μπορέσουν να είναι αποτελεσματικοί σε αυτές τις μάχες.

Αυτή η εικόνα δεν περιορίζεται μόνο στην Ελλάδα. Για την ακρίβεια ένα κύμα εργατικών αγώνων είναι σε εξέλιξη σε όλες τις χώρες της Ευρώπης, με κεντρικό αίτημα τις αυξήσεις. Ίσως το πιο εντυπωσιακό παράδειγμα είναι η Μεγάλη Βρετανία. Για πρώτη φορά εδώ και δεκαετίες, για την ακρίβεια μετά την μεγάλη ήττα των ανθρακωρύχων το 1984, είχαμε να δούμε τόσους πολλούς εργατικούς αγώνες με κοινό αίτημα αυξήσεις

στους μισθούς ενάντια στην ακρίβεια.

Αυτές τις μέρες είναι σε 8ήμερη απεργία οι λιμενεργάτες στο λιμάνι του Φέλιξστοου, αλλά ο απεργιακός πυρετός έχει "χτυπήσει" δεκάδες κλάδους. Μέσα στο καλοκαίρι κατέβηκαν σε απεργίες εργαζόμενοι σε σιδηροδρόμους, στο μετρό, στον προαστιακό και τις εταιρείες λεωφορείων του Λονδίνου. Οι εργαζόμενοι στις Βρετανικές Τηλεπικοινωνίες, οι εργαζόμενοι στην καθαριότητα στο Εδιμβούργο, οι ταχυδρομικοί υπάλληλοι. Και το επόμενο διάστημα παίρνουν τη σκυτάλη οι εργαζόμενοι στην καθαριότητα των δήμων όλης της Σκωτίας.

Η Βρετανία είναι το πιο δυνατό παράδειγμα, γιατί αυτές οι απεργίες ξεσπάνε παρά το ασφυκτικό αντισυνδικαλιστικό νομικό πλαίσιο που έχει εφαρμοστεί από την εποχή της Θάτσερ την δεκαετία του '80, και παρά το γεγονός ότι η συνδικαλιστική γραφειοκρατία στη Βρετανία έχει πολύ ισχυρούς δεσμούς με το Εργατικό Κόμμα και το ακολουθεί πιστά στην δεξιά μετατόπισή του.

Το ίδιο κλίμα υπάρχει σε όλη την Ευρώπη. Αντίστοιχες εικόνες είδαμε μέσα στο καλοκαίρι στη Γερμανία με απεργίες των λιμενεργατών στο Αμβούργο και των εργαζόμενων στη Λουφτχάνσα, στην Ισπανία με απεργίες στα αεροδρόμια.

Στην πραγματικότητα το κύμα ακρί-

βειας που σαρώνει όλη την ΕΕ αρχίζει να απαντιέται από το εργατικό κίνημα με απεργιακές κινητοποιήσεις που διεκδικούν αυξήσεις. Αυτή η εξέλιξη δεν έχει πέσει από τον ουρανό. Είναι αποτέλεσμα της στροφής των εργαζόμενων προς τα συνδικάτα που συμβαίνει παγκόσμια. Οι εξελίξεις στην Ελλάδα είναι κομμάτι αυτής της διαδικασίας που ανοίγεται αυτήν την περίοδο με επίκεντρο την Ευρώπη.

Υπάρχει ένα επιπλέον σημείο που χρειάζεται να προσέξουμε. Οι κυβερνήσεις τα τελευταία χρόνια έχουν εξασφαλίσει ένα νομικό οπλοστάσιο για να δυσκολέψει την οργάνωση μέσα στους χώρους δουλειάς και τις απεργίες. Ο νόμος Χατζηδάκη πριν ένα χρόνο προσπάθησε να αντιγράψει τις αντισυνδικαλιστικές διατάξεις της Θάτσερ από τη δεκαετία του '80 για να χτυπήσει τον συνδικαλισμό και το δικαίωμα στην απεργία. Ηλεκτρονικές ψηφοφορίες, αυξημένες πλειοψηφίες για να αποφασίζουν για απεργία, "ποσοστό ελάχιστης λειτουργίας της επιχείρησης", απαγόρευση απεργιακών περιφρουρήσεων ήταν τα βασικά του στοιχεία. Όλα αυτά δεν κατάφεραν να σταματήσουν κανέναν από τους αγώνες που ξεδιπλώνονται αυτήν την στιγμή. Ούτε στην COSCO ούτε την απεργία στη Μαλαματίνα ούτε πουθενά. Οι απεργίες για αυξήσεις που ξεδιπλώ-

νονται αυτήν την περίοδο, έχουν την δύναμη όλο αυτό το αντισυνδικαλιστικό οπλοστάσιο να το τσακίσουν.

Στη μάχη για αυξήσεις οι δυνάμεις της Αριστεράς συνολικά αλλά και της αντικαπιταλιστικής Αριστεράς ειδικότερα πρέπει να πρωτοστατήσουν. Για να ξεδιπλωθεί το μέτωπο σε όλο του το εύρος, για να μπορέσουν οι εργαζόμενοι να το επιβάλλουν αυτό σε διστακτικές συνδικαλιστικές ηγεσίες.

Η απάντηση στη συμβιβαστική στάση γραφειοκρατικών συνδικαλιστικών ηγεσιών δεν είναι να τις αγνοήσουμε. Υπάρχουν απόψεις που λένε ότι η απάντηση στην ακρίβεια θα έρθει αν ο κόσμος αρχίσει να οργανώνεται σε επιτροπές που θα καλέσουν συλλαλητήρια ενάντια στην ακρίβεια. Αυτή η αντίληψη, στην ουσία χάνει από τα μάτια της ότι τα απογευματινά συλλαλητήρια είναι καλά για να δείξουν ότι υπάρχει οργή και αγανάκτηση απέναντι στην ακρίβεια. Όμως δεν λύνουν το πρόβλημα της ακρίβειας. Αντίθετα, οι απεργίες των εργατών επει-

δή δεν είναι απλά διαμαρτυρίες, αλλά όπλα, μπορούν να στριμώξουν τα αφεντικά και την κυβέρνηση και να κερδίσουμε αυξήσεις στους μισθούς για να αντιμετωπίσουμε την ακρίβεια.

Κομμάτι αυτής της προσπάθειας είναι η αλληλεγγύη στους αγώνες που ξεσπάνε. Αυτό που έγινε στην απεργία στην COSCO, θα χρειαστεί να γίνει σε κάθε απεργία που βάζει μπροστά να κερδίσει αυξήσεις. Για να μην αφήσουμε συμβιβαστικές συνδικαλιστικές ηγεσίες να κλείσουν τους αγώνες χωρίς ουσιαστικές νίκες. Το παλιό μοτίβο πολλών συνδικαλιστικών ηγεσιών "σύμβαση να είναι και ότι να 'ναι" έχει περάσει ανεπιστρεπτή. Δεν είμαστε στο σημείο να υπογραφεί σύμβαση απλά για «να κατοχυρώσουμε τον θεσμό». Είμαστε σε φάση σκληρών αγώνων για να κερδίσουμε νίκες.

Χρειάζεται να συντονιστούν οι αγώνες για να γενικευτεί το μέτωπο, ξεκινώντας από την διαδήλωση στην ΔΕΘ στις 10 Σεπτεμβρίου. Η φετινή ΔΕΘ είναι διαφορετική, όχι μονάχα γιατί βρισκόμαστε

σε παρατεταμένη προεκλογική περίοδο. Απέναντι σε μια λογική ξεχωριστών συγκεντρώσεων που ο καθένας διαδηλώνει μόνος του, χρειάζεται να αφουγκραστούμε την μάχη που ανοίγει μπροστά μας. Ένα κοινό τεράστιο απεργιακό συλλαλητήριο στην ΔΕΘ, θα φέρει δίπλα δίπλα όλα τα αγωνιζόμενα κομμάτια που δίνουν τις δικές τους ξεχωριστές μάχες για να σπάσουν την ακρίβεια. Θα δώσει έμπνευση για να ξεδιπλώσουμε τις απεργίες μας την επόμενη περίοδο σε κάθε χώρο και κάθε κλάδο, γιατί όλοι πλήττονται από την ακρίβεια και όλοι έχουν ανοιχτούς λογαριασμούς με τον Μητσοτάκη και τους υπουργούς του. Θα βάλει τεράστια πίεση στις συνδικαλιστικές ηγεσίες να κλιμακώσουν απεργιακά για να ενώσουν όλους τους επιμέρους αγώνες σε ένα πραγματικό πανεργατικό μέτωπο που θα τσακίσει την ακρίβεια και την κυβέρνηση. Αυτήν την προοπτική βάζει ο Συντονισμός Εργατικής Αντίστασης και το Συντονιστικό των Νοσοκομείων.

Απεργία της efood

Λατινική Αμερική

Η επιστροφή της Αριστεράς

**Κολομβία, Χιλή,
Περου, Βολιβία...
Οι ανατροπές
πραξικοπημάτων και
δεξιών κυβερνήσεων
απλώνονται.
Ο Νίκος Λούντος
παρουσιάζει το πανόραμα
των εξελίξεων
και αναλύει τις αιτίες
και τις προοπτικές.**

Η Λατινική Αμερική βρίσκεται, αναπάντεχα από πολλές απόψεις, στο μέσο ενός δεύτερου κύματος "προοδευτικών" κυβερνήσεων. Η νίκη του Γουστάβο Πέτρο και της Φράνσις Μάρκες που πήραν την προεδρία και αντιπροεδρία αντίστοιχα στην Κολομβία στις εκλογές του Ιούνη ήταν η πιο συγκλονιστική από όλες τις αλλαγές. Η Κολομβία ήταν το άντρο της αντίδρασης και της ιμπεριαλιστικής παρέμβασης στη Νότια Αμερική για δεκαετίες. Όταν η Αριστερά είχε εκλογική άνοδο για τελευταία φορά, τη δεκαετία του '80, δολοφονήθηκαν έξι χιλιάδες αγωνιστές της, ανάμε-

σά τους βουλευτές, δήμαρχοι και υποψήφιοι για την προεδρία, ενώ όλα τα τελευταία χρόνια έχουν δολοφονηθεί τρεις χιλιάδες συνδικαλιστές από την αβυσσική συνεργασία κράτους και συμμοριών που προστατεύουν τα αφεντικά. Ο Πέτρο είναι παλιό μέλος μιας από τις ένοπλες οργανώσεις που αντιστέκονταν στο καθεστώς, του "Κινήματος της 19ης Απριλίου" και η Μάρκες γίνεται η πρώτη μαύρη γυναίκα που φτάνει στην αντιπροεδρία, προερχόμενη από το κίνημα υπεράσπισης του περιβάλλοντος απέναντι στις πολυεθνικές των εξορύξεων, ένα κίνημα με πολλούς νεκρούς επίσης.

Χιλή, εξέγερση 2019

Και η Κολομβία δεν είναι μόνη. Το 2018 κέρδισε τις εκλογές στο Μεξικό ο Αντρέας Μανουέλ Λόπες Ομπραδόρ. Το 2019 έπαιξε η δεξιά κυβέρνηση του Μάκρι στην Αργεντινή, που υποτίθεται είχε σώσει τη χώρα από τη χρεοκοπία, και πήρε την εξουσία το δίδυμο Φερνάντες-Κίρτσονερ. Τον Οκτώβριο του 2020 ο Λουίς Άρσε κέρδισε τις προεδρικές εκλογές στη Βολιβία, ανατρέποντας στην πράξη το αιματηρό πραξικόπημα του 2019. Τον Ιούνιο του '21 κέρδισε τις προεδρικές εκλογές στο Περού ο Πέδρο Καστίγιο, συνδικαλιστής δάσκαλος και ιθαγενής, κόντρα στην Κέικο Φουχιμόρι, που προέρχεται από την οικογένεια που επέβαλε τον νεοφιλελευθερισμό στο Περού, με το πραξικόπημα που έκανε ο πατέρας της μεταξύ άλλων. Το Νοέμβριο του 2021, κέρδισε τις εκλογές στην Ονδούρα η Σιομάρα Κάστρο, 12 χρόνια αφότου ο σύζυγός της, Μανουέλ Σελάγια, ανατράπηκε από πραξικόπημα. Το Δεκέμβριο της ίδιας χρονιάς, το δεύτερο γύρο των προεδρικών εκλογών στη Χιλή τον κέρδισε ο Γκαμπριέλ Μπόριτς κόντρα στον ακροδεξιό Καστ. Ο Μπόριτς, πρόεδρος πλέον, προέρχεται από την ηγεσία του φοιτητικού κινήματος που συγκλόνισε τη Χιλή το 2011. Η μεγάλη εκλογική μάχη έρχεται στις 2 Οκτώβριο στη Βραζιλία, όπου ο Μπολσονάρο, ο φασίστας που κυβερνάει τη μεγαλύτερη χώρα της Λατινικής Αμερικής εδώ και σχεδόν τέσσερα χρόνια, αντιμετωπίζει τον πρώην πρόεδρο Λούλα, τον οποίο έστειλε μέχρι και στη φυλακή για 19 μήνες.

Όλες αυτές οι αλλαγές έχουν διαφορετικές ρίζες και διαφορετικά βάθη. Αλλά η συνολική εικόνα έρχεται σε πλήρη αντίθεση με την περιγραφή και τις προβλέψεις που γίνονταν για τη Λατινική Αμερική μόλις πριν από πέντε-έξι χρόνια. Σε αυτό το περιοδικό, το Μάη του 2016 γράφαμε ένα άρθρο με τίτλο "Η πικρή εμπειρία της Λατινικής Αμερικής". Τότε η κατάσταση βρισκόταν σε αυτό το σημείο: "Οι πολιτικές εξελίξεις στη Λατινική Αμερική μοιάζουν να ξηλώνουν όλη

τη στροφή αριστερά που σηματοδότησε η δεκαετία του 2000. Στα τέλη Νοέμβρη ο υποψήφιος της Δεξιάς, Μαουρίσιο Μάκρι, κέρδισε τις προεδρικές εκλογές της Αργεντινής, κόντρα στον Ντανιέλ Σιόλι που είχε επιλέξει ως διάδοχό της η Κριστίνα Κίρτσονερ. Δυο βδομάδες αργότερα, η δεξιά κέρδισε τις εκλογές στη Βενεζουέλα και πλέον ελέγχει τη Βουλή, μετατρέποντάς τη σε κέντρο αντιπολίτευσης απέναντι στην κυβέρνηση του Νικολάς Μαδούρο. Το Φλεβάρη, ο Έβο Μοράλες έχασε, αν και με ελάχιστες ψήφους διαφορά, το δημοψήφισμα που είχε καλέσει για να του επιτραπεί να ξαναείναι υποψήφιος στις εκλογές του 2019. Ενώ στη Βραζιλία, η πρόεδρος Ντίλμα Ρουσέφ έχει χάσει τον έλεγχο του Κογκρέσου, το οποίο στις 17 Απρίλη ενέκρινε τις πρωτοβουλίες της Δεξιάς και άνοιξε διαδικασία δίωξης και καθαίρεσης της Ρουσέφ.

Η δεξιά επανέρχεται, και τις περισσότερες φορές δεν μπορεί να κρύψει τη μανία της για εκδίκηση. Στην ψηφοφορία για τη δίωξη της Ρουσέφ, ένας από τους βουλευτές της Δεξιάς αφιέρωσε την ψήφο του στη μνήμη του Κάρλος Μπριλιάντε Ούστρα, του αρχιβασιανιστή του *Doi-Codi*, της βραζιλιάνικης *EAT-E-SA* στη διάρκεια της Χούντας του 1964-1985."¹

Απόπειρα

Το εκκρεμές έφτασε στο πιο μαύρο σημείο το 2018, όταν αυτός ο άγνωστος φασίστας βουλευτής που αναφέραμε στο τέλος του παραπάνω αποσπάσματος να νοσταλγεί τη χούντα, εκλέχθηκε πρόεδρος της Βραζιλίας. Ήταν ο Ζαΐρ Μπολσονάρο που το Γενάρη του '19 ανέλαβε την προεδρία. Τον Απρίλη της ίδιας χρονιάς, εξελίχθηκε στη Βενεζουέλα η απόπειρα πραξικοπήματος με επικεφαλής τον Χουάν Γκουαϊδό, τον Νοέμβριο έγινε το πραξικόπημα στη Βολιβία. Η επιφάνεια των πραγμάτων έδειχνε ότι οι αριστερές κυβερνήσεις της πρώτης δεκαετίας του 20ού αιώνα είχαν ηττηθεί, ότι απέμενε βυθιζόταν σε τελική κρίση (Βενεζουέλα, Ισημερινός) και σε όλα τα υπόλοιπα σημεία προελαύνει με πραξι-

κοπήματα και με εκλογές η πιο σκληρή δεξιά. Κάπου ανάμεσα στα δύο πραξικοπήματα, εκλέχθηκε ο Μητσοτάκης στην Ελλάδα, και δεν άργησαν τα επιχειρήματα που ήθελαν να ζωγραφίσουν την εικόνα ενός πλανήτη που στρέφεται συνολικά προς τα δεξιά, και να χρησιμοποιήσουν την Λατινική Αμερική σαν παράδειγμα ότι παντού η Αριστερά αναγκάζεται να "σοβαρευτεί" και να συμβιβαστεί για να αντιμετωπίσει την απειλή του δεξιού λαϊκισμού.

Ωστόσο, όπως επισημαίναμε στο ίδιο άρθρο του 2016: "Η επιστροφή της Δεξιάς είναι ήττα στο πολιτικό επίπεδο. Όμως, σε καμία από τις χώρες της Λατινικής Αμερικής όπου επιστρέφει δεν έρχεται σαν αποτέλεσμα ήττας στο επίπεδο της ταξικής πάλης. Δεν ηττήθηκαν τα κινήματα, αντίθετα έδωσαν και δίνουν δύσκολες μάχες με κυβερνήσεις της Αριστεράς. Γι' αυτό εξάλλου, παρόλο που δύσκολα μπορεί να κρυφτεί, η Δεξιά προσπαθεί να βάλει στην άκρη το πιο άσχημο προσωπτό της, ή ακόμη και αποδέχεται κομμάτι των μεταρρυθμίσεων της περασμένης δεκαετίας. Στα τέλη της δεκαετίας του '90, ίδιες ή παρόμοιες πολιτικές δυνάμεις χρειάστηκε να διαχειριστούν τις επιπτώσεις της ασιατικής κρίσης του 1998 και εισέπραξαν εξεγέρσεις από την Κοτσαμπάμπα ως το Μπουένος Άιρες. Μέσα σε αυτά τα χρόνια, η εργατική τάξη στη Λατινική Αμερική έχει μεγαλώσει εντυπωσιακά. Όταν εκλέχτηκε ο Λούλα η Βραζιλία είχε 88 εκατομμύρια μισθωτούς. Σήμερα έχει πάνω από 110.¹ Στις πραγματικές μάχες που ανοίγουν θα κριθεί αν πρόκειται για επιστροφή ή για δεξιά παρένθεση".

Δεν έχει νόημα να συνεχιστεί η αντιπαράθεση αν η Λατινική Αμερική είναι "κόκκινη" ή "μαύρη". Αυτό που καταγράφουν τα εκλογικά πίσω-μπρος είναι τεράστια πόλωση. Το "μαύρο κύμα" ήρθε για να εκμεταλλευτεί την αποτυχία και τους συμβιβασμούς των προοδευτικών κυβερνήσεων, αλλά έμεινε γρήγορα από καύσιμα. Η επιστροφή της δεξιάς σε μια σειρά σημεία δεν σήμανε πως η άρχου-

σα τάξη μπόρεσε να αντιμετωπίσει την οικονομική κρίση, όσες ελπίδες κι αν είχε. Σε κανένα σημείο δεν μπόρεσαν να σταματήσουν τους αγώνες. Και επίσης, σε όσα σημεία επέλεξαν να βάλουν ακόμη και την ίδια τη δημοκρατία στο στόχαστρο, είτε με πραξικοπήματα, είτε με τη φασιστική απειλή, με το χαρτί αυτό δεν κατάφεραν συντριπτικά χτυπήματα, αντίθετα ριψοκινδύνεψαν να αποσταθεροποιήσουν τα δικά τους κόμματα και το πολιτικό σκηνικό ακόμη περισσότερο.

Όταν ξέσπασε η πανδημία και ξεκίνησε η επιβολή των λοκντάουν, υπήρξε ο φόβος ότι όπου είχαν αρχίσει να αναπτύσσονται αντιστάσεις, θα σταματούσαν και έτσι η δεξιά θα σταθεροποιούσε την επιστροφή της. Συνέβη ακριβώς το αντίθετο. Η πανδημία μετατράπηκε σε παράγοντα μεγαλύτερης κρίσης της δεξιάς. Ξανά, η Κολομβία δίνει το πιο εντυπωσιακό παράδειγμα. Το Νοέμβριο του 2019 οργανώθηκε μια γενική απεργία που έμελλε να είναι το σημείο καμπής. Στην Εργατική Αλληλεγγύη περιγράφηκε την κατάσταση: "Η γενική απεργία

που οργανώθηκε στις 21 Νοέμβρη έπιασε απροετοίμαστη την κυβέρνηση και όσους θεωρούσαν πως η χώρα αυτή είναι καταδικασμένη στην "κοινωνική ειρήνη" και στην αδιασάλευτη συμμαχία της με τον αμερικάνικο ιμπεριαλισμό. Η διαδήλωση στη Μπογκοτά ήταν μια επίδειξη δύναμης, και απόδειξη αδυναμίας της κυβέρνησης. Αφενός τα τεράστια πλήθη που συγκρίνονται μόνο με στιγμές της δεκαετίας του '70. Αφετέρου η συμμετοχή συνδικάτων, φοιτητών και φοιτητριών, αγροτών, αυτόχθονων, καλλιτεχνών και άλλων οργανώσεων έδειξε ότι η κυβέρνηση έχει χάσει την πρωτοβουλία των κινήσεων. Ακόμη και κομμάτια του κατεστημένου, των ΜΜΕ, της Δεξιάς αναγκάστηκαν να χειροκροτήσουν υποκριτικά τη διαδήλωση και να ζητήσουν από τον πρωθυπουργό Ιβάν Ντούκε να αναθεωρήσει τη γραμμή του.

Οι ίδιες οι δυνάμεις που στηρίζουν την κυβέρνηση άρχισαν να κρούουν τον κώδωνα του κινδύνου για την επέκταση της εξέγερσης από τη Χιλή και τον Ισημερινό. Η κυβέρνηση προσπάθησε να

σταματήσει τα πράγματα με ένα μείγμα καλέσματος σε διάλογο και καταστολής. Κάλεσε το στρατό σε επιφυλακή και έκλεισε τα σύνορα της χώρας για να τρομοκρατήσει με τα σενάρια για "παρέμβαση" πρακτόρων της Βενεζουέλας. Όμως η επιτυχία της διαδήλωσης κράτησε τον κόσμο στο δρόμο μέχρι το βράδυ. Γειτονιές και έξω από την πρωτεύουσα άρχισαν να βγαίνουν σε "κασερολάσο", σε νυχτερινές διαδηλώσεις χτυπώντας κατασρόλες. Το πρωί της Πέμπτης τα ΜΑΤ διέλυσαν τον κόσμο που προσπαθούσε να ξαναοργανώσει διαδηλώσεις στο κέντρο της πρωτεύουσας, αλλά ήδη οργανώνονταν κλεισίματα δρόμων σε γειτονιές και εμπορικά κέντρα, και μεγάλες διαδηλώσεις σε άλλες πόλεις. Οι δρόμοι παρέμειναν γεμάτοι δράση όλο το σαββατοκύριακο, και τη Δευτέρα που το κίνημα της απεργίας ενώθηκε με τις διαδηλώσεις ενάντια στη βία κατά των γυναικών.²

Το Γενάρη και το Φλεβάρη του '20 οι διαδηλώσεις και οι απεργίες συνεχίστηκαν. Στα τέλη Φλεβάρη ξανακαλείται γε-

νική απεργία, 48ωρη σε πολλούς κλάδους. Επόμενος σταθμός μπαίνει για το Μάρτη, αλλά με την απειλή των λοκντάουν, οι κινητοποιήσεις αναβάλλονται και οι μήνες που ακολούθησαν έμοιαζαν να έχουν αφήσει το κίνημα πίσω τους. Πέρασε ένας χρόνος μέχρι τον Απρίλη του 2021 για να ξαναβγεί μαζικά το κίνημα στους δρόμους, αλλά όταν το έκανε, δεν υπήρχε τίποτα να το σταματήσει. Οι επιθέσεις της κυβέρνησης που είχαν προκαλέσει τις απεργίες του '19 και του '20 είχαν μείνει χωρίς το παραμικρό επιχείρημα. Απολύσεις και ελαστικοποίηση για χάρη της ανάπτυξης, ενώ η παγκόσμια οικονομία είχε μπει για άλλη μια φορά στη διασωλήνωση για να μην καταρρεύσει. Ταυτόχρονα είχαν βαθύνει οι αντιπαραθέσεις μέσα στην άρχουσα τάξη για το πώς θα αντιμετωπιστεί το κίνημα. Περισσότερη βία και συνεργασία με τον αμερικάνικο ιμπεριαλισμό ή πολιτικά "ανοίγματα"; Έτσι, πήγαν προς τις εκλογές, διχασμένοι μεταξύ τους και με το κίνημα σε αντεπίθεση. Αποτέλεσμα ήταν ο επίσημος υποψήφιος της Δεξιάς όχι απλώς να χάσει αλλά να μείνει εκτός 2ου γύρου. Στο 2ο γύρο πέρασε ο εκατομμυριούχος Ροδόλφο Ερνάντες που αυτοχαρακτηριζόταν θαυμαστής του Τραμπ και τελικά έχασε από τον Πέτρο.

Στη Βολιβία, η πανδημία μετατράπηκε σε σημαντικό παράγοντα αποσταθεροποίησης των πραξικοπηματιών. *"Το Νοέμβριο του 2019, ο ηγέτης του MAS, Έβο Μοράλες, ανατράπηκε από την εξουσία και μαζί με τον αντιπρόεδρό του έφυγαν από τη χώρα. Ακολούθησε ένα όργιο βίας, με δεκάδες νεκρούς. Ο Καμάτσο, που εμφανιζόταν σαν "πολιτικός" ηγέτης του πραξικοπήματος είχε μπει στο προεδρικό μέγαρο χτυπώντας τις πόρτες με μία Αγία Γραφή σε ρόλο τούβλου, καλούσε το Θεό να επιστρέψει στη Βολιβία και επικήρυξε τον Μοράλες ζωντανό ή νεκρό. Η "επιστροφή του Θεού" για τη βολιβιάνικη άρχουσα τάξη σήμαινε επιστροφή του δικαϊκωμάτος της να ξεζουμίζει και να εξευτελίζει τους ιθαγενείς και τους φτωχούς."*³ Όμως, ήδη από το κα-

λοκαίρι του 2020, η υγειονομική κατάσταση στη χώρα έφτασε σε σημείο που οι ακροδεξιοί πραξικοπηματίες είχαν αφήσει ξεκρέμαστους ακόμη και τους δικούς τους, τα παιδιά των πλούσιων οικογενειών είχαν μείνει χωρίς πρόσβαση στα σχολεία και τα στελέχη των μεγάλων νοσοκομείων διαμαρτύρονταν για το χάος. Μέσα σε τέτοιες συνθήκες, τον Αύγουστο: *"οι αγώνες κορυφώθηκαν. Από τις 3 Αυγούστου, κλεισμένοι δρόμοι στις Άνδεις από δυναμίτες και κατεδαφίσεις που προκαλούσαν οι διαδηλωτές, 200 σημεία αποκλεισμένα, απεργίες πείνας από νεολαία, απεργία των εργαζόμενων στην καθαριότητα στην Κοτσάμπάμπα. Εκείνες τις μέρες, οι φασιστικές ομάδες έπαιξαν το τελευταίο τους χαρτί πριν από τις εκλογές. Μαζί με κομμάτια του κράτους επιτέθηκαν στον κόσμο, προσπαθώντας να ανοίξουν με τη βία τα οδοφράγματα."*⁴ Όταν αυτές οι κινήσεις απέτυχαν, αυτό που έκαναν οι πραξικοπηματίες ήταν να φτάσουν σε μια συμφωνία με το MAS, το κόμμα του ανατραπέντα Μοράλες, για ομαλή πορεία στις εκλογές. Ο υποψήφιος του MAS, Άρσε, τους συνέτριψε από τον πρώτο γύρο με 55%.

Εξέγερση

Στη Χιλή, η χρονική ακολουθία ήταν παρόμοια με την Κολομβία. Τον Οκτώβριο του '19, πριν το ξέσπασμα της πανδημίας, ήταν σε εξέλιξη μια εξέγερση: *"εξελίσσονταν μαζικές διαδηλώσεις και συγκρούσεις με την αστυνομία σχεδόν καθημερινά. Αφορμή υπήρξε η αύξηση του εισιτηρίου στο μετρό. Το φοιτητικό κίνημα αρνήθηκε να πληρώσει. Η έκφραση «πηδάω πάνω από την μπάρα» στη Χιλή σημαίνει πλέον αρνούμαι να συμμορφωθώ και συγκρούομαι με το κράτος. Ο κόσμος στη Χιλή ξέρει ότι χρωστάει πολλά σε εκείνη την απόφαση των φοιτητών να μην αφήσουν να περάσει έτσι η αύξηση. Το σύνθημα όμως στις διαδηλώσεις ήταν «δεν είναι 30 πέσος, είναι 30 χρόνια». Το κίνημα γενίκευσε και έβαλε στο στόχαστρο όλη την κληρονομιά της δικτατορίας*

του Πινοσέτ. [...] Ο Πινιέρα εξαπέλυσε τα MAT που χτυπούσαν στο ψαχνό. Μαζικές συλλήψεις, νεκροί και εκατοντάδες τραυματίες με αναπηρίες, ανάμεσά τους πάνω από διακόσιοι άνθρωποι που έχασαν τα μάτια τους από ευθείες βολές της αστυνομίας. Αλλά αντί για υποχώρηση η κρατική βία προκαλούσε κι άλλη οργή. Και τελικά έφτασε η κρίσιμη μέρα της 12ης Νοέμβρη του 2019 όταν οργανώθηκε γενική απεργία, η μεγαλύτερη από τη πτώση της δικτατορίας. Η απεργία σάρωσε τα πάντα, έκλεισαν σχεδόν όλα τα λιμάνια της χώρας, πάγωσε ο δημόσιος τομέας και συγκλονίστηκαν βιομηχανίες. Οι διαδηλώσεις απλώθηκαν παντού και συνδύασαν την ορμητικότητα του φοιτητικού κινήματος με τη δύναμη της εργατικής τάξης.

Η κυβέρνηση είδε μπροστά της την προοπτική να χάσει τον έλεγχο της χώρας. Ο Πινιέρα ήταν στο χείλος της παραίτησης. Για να σωθούν επέλεξαν να θυσιάσουν το Σύνταγμα τους. Προχώρησαν άμεσα στη συμφωνία της 15ης του Νοέμβρη, την οποία το μεγαλύτερο κομμάτι της αντιπολίτευσης αποδέχθηκε, για σύνταξη νέου Συντάγματος. Δυστυχώς και η κοινοβουλευτική Αριστερά δέχθηκε να εγκαταλείψει τους δρόμους αλλά και το σύνθημα για πτώση του Πινιέρα."⁵ Η διαδικασία έπρεπε να επικυρωθεί από δημοψήφισμα, το οποίο αρχικά ορίστηκε για τον Απρίλη του '20 και μετά μεταφέρθηκε το Νοέμβριο.

Η πανδημία ήρθε να ενισχύσει την απόσυρση από τους δρόμους, κι έτσι η άρχουσα τάξη πίστεψε ότι θα έχει ένα χρόνο για να προετοιμαστεί ώστε να πάει στο δημοψήφισμα με τον κόσμο τελείως αποκινητοποιημένο. Κι όμως, ήρθε ο Νοέμβρης και το δημοψήφισμα μετατράπηκε σε θρίαμβο του κινήματος. Όχι μόνο το 78% όσων πήραν μέρος ψήφισε για να απαλλαγεί από το Σύνταγμα που είχε κληροδοτήσει η δικτατορία του Πινοσέτ και οι φιλελεύθεροι σύμβουλοί της, αλλά και η συμμετοχή ξεπέρασε το 50%, οπότε και κόπηκε οποιαδήποτε δυνατότητα να αμφισβη-

τηθεί η ισχύς του. Πάνω σε αυτή τη νίκη, ακολούθησε τον επόμενο χρόνο, το Νοέμβριο του '21 το πέραςμα του Μπόρις στο 2ο γύρο. Στη Χιλή, όπως και στην Κολομβία, τα αποτελέσματα ήταν εντελώς ανατρεπτικά. Ο επίσημος υποψήφιος της Δεξιάς έμεινε τέταρτος, με λιγότερο από 13%. Στο δεύτερο γύρο πέρασε ο Καστ, ο οποίος κατέβηκε σαν υποψήφιος του νόμου και της τάξης, σαν κληρονόμος του Πινοσέτ και όχι απλά σαν νεοφιλελεύθερος διαχειριστής. Στον πρώτο γύρο βγήκε πρώτος, με 28%. Στην ομιλία του μετά τη νίκη του ζήτησε την ψήφο "στην μόνη υποψηφιότητα που μπορεί να αποκαταστήσει την ειρήνη, που είναι η εναλλακτική για να αντιμετωπιστούν οι εγκληματίες, το ναρκεμπόριο και για να μπει τέλος στην τρομοκρατία".⁶ Το αποτέλεσμα ήταν αυτές οι διακηρύξεις να γυρίσουν εναντίον του, μιας και ο δεύτερος γύρος μετατράπηκε σε ένα δημοψήφισμα ενάντια στον Καστ και τους φασίστες και έτσι σφραγίστηκε η νίκη του Μπόρις.

Το πρώτο κοινό σημείο, συνεπώς, είναι ότι η πολιτική στροφή αριστερά είναι αποτέλεσμα αγώνων που έσπασαν τα κοινοβουλευτικά όρια και μετατρά-

πηκαν σε ξεσηκωμούς. Το δεύτερο στοιχείο είναι ότι η η Δεξιά, εκεί που επανήλθε στην εξουσία δεν μπόρεσε να αντιμετωπίσει κύρια την οικονομία, και η πανδημία παρόξυνε την πολιτική κρίση. Το τρίτο στοιχείο είναι αυτό που καταγράφηκε και στη Χιλή με τον Καστ, ότι δηλαδή ένα κομμάτι της άρχουσας τάξης στρέφεται ακόμη πιο δεξιά για να αντιμετωπίσει την κατάσταση. Υπάρχει μια συνολικότερη υποχώρηση μέχρι κατάρρευση των παραδοσιακών δεξιών, νεοφιλελευθέρων κομμάτων. Ο ρατσισμός απέναντι στους μαύρους και στους ιθαγενείς, τα καλέσματα απέναντι στη "σιωπηλή πλειοψηφία" που "δεν θέλει άλλες απεργίες και διαδηλώσεις", ενός είδους "Χριστιανισμός" σαν πολιτικό εργαλείο που θέλει να στείλει τις γυναίκες σπίτι τους, όλο και περισσότερο μετατρέπονται σε συνεκτικό ιστό γύρω από τον οποίο συσπειρώνεται η Δεξιά, αντί για τις υποσχέσεις για τον παράδεισο που θα έφερνε ο νεοφιλελευθερισμός και οι συμμαχίες με τις ΗΠΑ όπως έκαναν τις προηγούμενες δεκαετίες. Αυτή η αλλαγή καταγράφηκε πρόσφατα και στην 9η Σύνοδο χωρών της Αμερικανικής Ηπείρου που οργάνωσε ο Μπάιντεν.

Το 1994 όταν ο τότε πρόεδρος Κλίντον οργάνωνε για πρώτη φορά τη Σύνοδο, ήταν η χρονιά που υπογραφόταν η συμφωνία του Ελεύθερου Εμπορίου NAFTA με το Μεξικό και τον Καναδά. Η Λατινική Αμερική προβαλλόταν το κατεχοχόν σημείο όπου η αμερικάνικη ηγεμονία θα απλωνόταν ακόμη περισσότερο μετά τον Ψυχρό Πόλεμο. Οι χώρες της Λατινικής Αμερικής έβγαιναν από τη λεγομένη «χαμένη δεκαετία» στην οποία είχαν βυθιστεί λόγω της κρίσης χρέους της δεκαετίας του '80 και με ιδεολογική σημαία τον νεοφιλελευθερισμό, πλέον θα ενσωματώνονταν για τα καλά στον παγκόσμιο καπιταλισμό.

Τώρα, ανάμεσα στους οργανωτές της Συνόδου υπήρχαν φωνές που λένε ότι η Σύνοδος θα πρέπει να σταματήσει, μιας και αντί να λειτουργεί σαν εργαλείο προώθησης των αμερικάνικων συμφερόντων, μετατρέπεται σε πασαρέλα για τον λατινοαμερικάνικο αντι-ιμπεριαλισμό. Δεν είναι μόνο οι "αριστερές" κυβερνήσεις που βάζουν τα εμπόδια, αλλά και ανάμεσα στη Δεξιά, δύσκολα βρίσκουν κόμματα διατεθειμένα να κάνουν πολιτική με την αμερικάνικη σημαία.

Το σημείο που κατεχοχόν έδωσε το

σήμα ότι η άρχουσα τάξη δεν διστάζει να βάλει σε κίνηση και τους φασίστες είναι η Βραζιλία. Γι' αυτό και η έξοδος του Λούλα από τη φυλακή, η υποψηφιότητά του στη συνέχεια και οι δημοσκοπήσεις που τώρα τον δείχνουν να προηγείται κατά πολύ ενόψει των εκλογών του Οκτώβρη μετατρέπονται σε μήνυμα ελπίδας και ανακούφισης για πολύ κόσμο σε όλη τη Λατινική Αμερική. Ωστόσο, είναι ακριβώς η Βραζιλία που λειτουργεί και σαν μεγαλύτερη προειδοποίηση ότι η επιστροφή των "προοδευτικών κυβερνήσεων" δεν είναι από μόνη της απάντηση. Οι πανηγυρισμοί για το δεύτερο "ροζ κύμα" της Λατινικής Αμερικής πρέπει να περάσουν το τεστ του τι έγινε με το πρώτο κύμα. Και η αλήθεια είναι πως η κυβέρνηση του Λούλα (2003-2010) παρέδωσε εξουσία στην Ντίλμα Ρουσέφ (2011-2016) η οποία ανέλαβε να βγάλει τα κάστανα από τη φωτιά για την βραζιλιάνικη οικονομία εν μέσω της χειρότερης κρίσης σε όλη τη μεταπολεμική της ιστορία, με μεγάλες επιθέσεις στην εργατική τάξη, και έτσι άνοιξαν δρόμο για την επιστροφή της Δεξιάς και μετά της ακροδεξιάς του Μπολσονάρο.

Τώρα ο Λούλα κατεβαίνει υποψήφιος με αντιπρόεδρο τον Αλκμίν, τον δεξιό πρώην κυβερνήτη του Σάο Πάολο που ήταν υποψήφιος της δεξιάς ενάντια στον Λούλα το 2006 και ξανά επικεφαλής της επίσημης δεξιάς μέχρι τη κατάρρευσή της με την άνοδο του Μπολσονάρο. Από την πρώτη στιγμή που ανέλαβε ο Μπολσονάρο, και ενώ οι φοιτητές, οι γυναίκες και άλλα κομμάτια του κινήματος επέλεξαν να αψηφήσουν το φόβο και να βγουν στη σύγκρουση αμέσως, ο Λούλα και το κόμμα του, το Κόμμα των Εργαζόμενων, επέλεξαν ρόλο παθητικού παρατηρητή, ελπίζοντας στην αργή κατάρρευση. Ο Μπολσονάρο αποδείχθηκε αποτυχία όχι μόνο για τους φτωχούς και την εργατική τάξη, αλλά και για ένα μέρος της άρχουσας τάξης, που τον είδε να απομακρύνεται από τις αρχικές νεοφιλελεύθερες δεσμεύσεις του την ίδια ώρα που άφηνε τη χώρα να

φτάνει σε σχεδόν 700 χιλιάδες νεκρούς από την πανδημία μέχρι στιγμής, ενώ ισχυριζόταν ότι ο ιός δεν υπάρχει. Έτσι, ο Λούλα πηγαίνει στις εκλογές αγκαλιά με τον Αλκμίν για να στείλει το μήνυμα ότι δεν επιστρέφει ως εκπρόσωπος των αγώνων αλλά ως εκπρόσωπος της καπιταλιστικής λογικής και ηρεμίας στη χώρα την οποία διατάραξε ο ανεξέλεγκτος Μπολσονάρο. Ακόμη χειρότερα, το PSOL, το Κόμμα της Ελευθερίας και του Σοσιαλισμού, το οποίο είχε σπάσει από τα αριστερά του Εργατικού Κόμματος και πάνω στο οποίο στηρίχθηκαν πολλοί από τους αγώνες που οργανώθηκαν και ενάντια στη δεξιά στροφή της Ρουσέφ και στον Μπολσονάρο, τώρα απέσυρε την υποψηφιότητά του και εντάχθηκε στην καμπάνια του Λούλα. Η ανάγκη μιας υποτιθέμενης "αντιφασιστικής" ενότητας και ενός μέτρου για την υπέρσωση της "δημοκρατίας" τελικά μετατρέπονται σε μετατόπιση προς τα δεξιά ολόκληρης της Αριστεράς.

Το πρώτο κύμα αριστερών και προοδευτικών κυβερνήσεων στη Λατινική Αμερική ήρθε σαν αποτέλεσμα εξεγέρσεων και αντιστάσεων. Εξεγέρσεων όπως του "πολέμου για το νερό" το 1999-2000 και για το φυσικό αέριο το 2003 στη Βολιβία, της Αργεντινής το 2001-2002, της εξέγερσης των ιθαγενών στον Ισημερινό, της αντίστασης στο πραξικόπημα στη Βενεζουέλα. Όμως, η άλλη πλευρά της πολιτικής αλλαγής της δεκαετίας το 2000 ήταν η ευκαιρία σταθεροποίησης που πρόσφερε σε μια σειρά κυβερνήσεις η κατάσταση της παγκόσμιας οικονομίας. Μέσα σε συνθήκες που η Κίνα έκανε το μεγάλο της άλμα να μετατραπεί σε βασικό εισαγωγέα πρώτων υλών, οι τιμές αυξάνονταν και οι χώρες που βασιζόνταν στις εξαγωγές μπορούσαν να εξασφαλίζουν μια κατάσταση όπου και να υλοποιούνται προγράμματα προς όφελος των πιο φτωχών, αλλά και οι καπιταλιστές να τρώνε από το κράτος και από τις διεθνείς μίζες. Αυτός ο κύκλος ανάπτυξης έκλεισε με την κρίση του 2008 και λίγα χρό-

νια αργότερα η κρίση έφτασε να ονομαστεί "κρίση των αναδυόμενων". Σχεδόν παντού μπήκαν σε ύφεση και σε ορισμένες περιπτώσεις, όπως στη Βενεζουέλα, έφτασαν στην κατάρρευση.

Τώρα, η γραμμή με την οποία πηγαίνει ο Λούλα στις εκλογές δεν είναι εξαίρεση. Παντού, οι "προοδευτικές" κυβερνήσεις πορεύονται με υποσχέσεις εντελώς πιο περιορισμένες σε σχέση με το προηγούμενο κύμα. Ο Μπόρις στη Χιλή με το που νίκησε τον Καστ έτρεξε να κλείσει συμφωνίες με την επίσημη Δεξιά, προσφέροντάς τους θέσεις στον κρατικό μηχανισμό. Έβαλε Υπουργό Οικονομίας τον Μάριο Μαρσέλ, πρόεδρο της Κεντρικής Τράπεζας από το 2016, για να στείλει το μήνυμα της συνέχειας στην οικονομία (ο Πινιέρα τού είχε αναθέσει τη θητεία). Ο Μοράλες και ο Άρσε υποσχέθηκαν ότι δεν θα πάρουν "εκδίκηση" για το πραξικόπημα.

Ρεφορμιστές

Συμπερασματικά, το δεύτερο κύμα προοδευτικών κυβερνήσεων στη Λατινική Αμερική ήρθε πατώντας πάνω σε κινήματα με πολύ μεγάλη ζωτικότητα και διάρκεια που ρίσκαραν τη σύγκρουση με τις πιο αντιδραστικές και επικίνδυνες δυνάμεις. Η οικονομική κρίση οδήγησε σε αδιέξοδα το πρώτο κύμα, αλλά αποσταθεροποίησε και τη δεξιά, ανοίγοντας καινούργια διλήμματα στην άρχουσα τάξη. Όμως οι ρεφορμιστές που έρχονται ή επανέρχονται στην εξουσία, βλέπουν τον εαυτό τους ακόμη πιο δεμένο με το κράτος, τα χέρια τους ακόμη πιο δεμένα από τις ανάγκες της καπιταλιστικής οικονομίας, αναγνωρίζοντας ότι το επόμενο διάστημα έχουν μπροστά τους ύφεση και δυσκολίες.

Ότι ο κόσμος αλλάζει με εξεγέρσεις και επαναστάσεις δεν είναι υποθετικό σχήμα στη Λατινική Αμερική. Όπως προσπαθήσαμε να συνοψίσουμε σε αυτό το άρθρο, τα τελευταία χρόνια ο ξεσηκωμός βρίσκεται στην ημερήσια διάταξη. Όμως, και σε αυτόν και στον προηγούμενο γύρο, οι ρεφορμιστές είναι αυτοί που κεφαλαιοποίησαν πολιτικά, προ-

σφέροντας ως μόνη εναλλακτική το δικό τους ερχομό στην εξουσία. Αυτή τη φορά ωστόσο, δεν υπόσχονται καν ριζοσπαστικές αλλαγές στην οικονομία, πόσω μάλλον το σοσιαλισμό, όπως έγινε στις πιο ριζοσπαστικές στιγμές του πρώτου κύματος, από τον Τσάβες στη Βενεζουέλα. Αντίθετα, αποδέχονται από την αρχή ότι θα επιβάλουν τα “απαιτούμενα” σύμφωνα με τους καπιταλιστές και το ΔΝΤ, αλλά με “ανθρώπινο πρόσωπο”. Η αντικειμενική αλήθεια όμως είναι πως η οικονομική κατάσταση είναι ασύγκριτα χειρότερη. Είναι η περιφέρεια αναδυόμενων οικονομιών με το μεγαλύτερο χρέος στον κόσμο. Σύμφωνα με την Επιτροπή του ΟΗΕ για τη Λατινική Αμερική και την Καραϊβική (CEPAL), το ποσοστό της ακραίας φτώχειας έφτασε το 2021 στο 13,8% (86 εκατομμύρια άνθρωποι), το οποίο σύμφωνα με την ίδια Επιτροπή είναι πτωχόγειο 27 ετών.⁷ Οι πλούσιοι είδαν τις περιουσίες τους να πολλαπλασιάζονται και απολαμβάνουν κάποια από τα μικρότερα ποσοστά φορολόγησης παγκοσμίως. Σύμφωνα πάλι με τη CEPAL: “Πριν από την πανδημία, η περιοχή ήδη πήγαινε προς τη στασιμότητα. Την εξαετία 2014-2019 είχε μέση οικονομική μεγέθυνση 0,3%, μικρότερη και από την εξαετία που περιλαμβάνει τον Α’ Παγκόσμιο Πόλεμο (0,9%) ή την εξαετία της κρίσης του ‘30 (1,3%). Επιπλέον, έχει όλο και μεγαλύτερη πτώση στις επενδύ-

σεις, φτάνοντας το 2020 ένα από τα πιο χαμηλά σημεία των τελευταίων τριών δεκαετιών”.⁸

Αυτός ο συνδυασμός προδιαγράφει ότι δεν θα υπάρξει μεγάλο διάστημα ανοχής στις κεντροαριστερές κυβερνήσεις. Οι αντιστάσεις θα συνεχιστούν και απέναντι στην “αριστερή” λιτότητα και την ακρίβεια. Το ζήτημα είναι αν θα σχηματιστούν τα πολιτικά εργαλεία που να τις οδηγήσουν στην πραγματική ανατροπή. Πραγματική ανατροπή σημαίνει να παρθεί ο πλούτος από τα χέρια της μειοψηφίας του 1% που τον καρπώνεται, όχι οι διαβεβαιώσεις του Μπόριτς ότι οι επιχειρηματίες δεν πρέπει να ανησυχούν. Σημαίνει ότι η δημοκρατία δεν θα είναι κοινοβουλευτικά μαγειρέματα σαν κι αυτά που έκανε και κάνει ο Λούλα με τους πιο διεφθαρμένους δεξιούς, αλλά ότι ο απλός κόσμος στις φτωχογειονιές, στα χωριά των ιθαγενών και στα εργοστάσια θα αποφασίζει ο ίδιος για τη ζωή του. Τη δεκαετία του ‘70, χτίστηκαν οργανώσεις στη Λατινική Αμερική με αυτόν τον προσανατολισμό, αλλά είτε τσακίστηκαν από τις χούντες πριν προλάβουν να σταθούν στα πόδια τους, είτε χάθηκαν ιδεολογικά αναζητώντας το υποκείμενο της επανάστασης στο αντάρτικο και στη ζούγκλα. Αυτές οι επιρροές σήμερα είναι πολύ μικρότερες και η εργατική τάξη ασύγκριτα μεγαλύτερη σε όλες τις χώρες. Για να μην πε-

ριοριστεί ο νέος κύκλος αριστερών κυβερνήσεων σε μια ακόμη κυβερνητική εναλλαγή, είναι ανάγκη να καλυφθεί η δυσαναλογία ανάμεσα στην αντικειμενικά εκρηκτική κατάσταση και το μικρό μέγεθος των επαναστατικών οργανώσεων.

Τα κινήματα στη Λατινική Αμερική δεν χρειάζονται δυνάμεις που επενδύουν στο φόβο της δεξιάς αντεπίθεσης, αλλά Αριστερά που να μη φοβάται να μπει σφήνα στο στρατηγικό αδιέξοδο, να προτείνει και να οργανώνει την επανάσταση αξιοποιώντας ολόκληρη τη δυναμική των δρόμων και των εργατικών χώρων. Μια Αριστερά που θα κάνει σημαία της και κέντρο της δράσης της την αυτενέργεια της εργατικής τάξης, όχι την ανάληψη μερικών υπουργείων “για χάρη της πλειοψηφίας”.

Σημειώσεις

1. «Η μικρή εμπειρία της Λατινικής Αμερικής», Σοσιαλισμός από τα Κάτω 116, Μάης-Ιούνιος 2016
2. «Κολομβία: Η γενική απεργία ταρακουνάει κυβέρνηση, ΗΠΑ και ΔΝΤ», Εργατική Αλληλεγγύη 27 Νοέμβρη 2019
3. «Βολιβία: Ήττα των πραξικοπηματιών στις εκλογές», Εργατική Αλληλεγγύη 21 Οκτώβρη 2020
4. Στο ίδιο
5. «Χιλή: Θρίαμβος του κινήματος», Εργατική Αλληλεγγύη 4 Νοέμβρη 2020.
6. “El orden o el cambio: José Antonio Kast y Gabriel Boric defienden dos modelos distintos de país”, El País 22 Νοέμβρη 2021
7. Panorama Social de America Latina 2021, CEPAL, Γενάρης 2022
8. Estudio Económico de América Latina y el Caribe, CEPAL, Αύγουστος 2021

Η μουσική, η νεολαία και το σύστημα -σχέσεις αντίστασης και αλλοτρίωσης

“Πού βαδίζει η νεολαία με τις μουσικές που ακούει;” Τα παλιά κλισέ επανέρχονται και ο Γιώργος Πίπτας ξεδιπλώνει τη δυναμική των αντιφάσεων της μουσικής σκηνής.

Στις αρχές του καλοκαιριού δύο μουσικά γεγονότα έγιναν η αφορμή για να ανοίξει η συζήτηση σχετικά με τη νεολαία και τους τρόπους έκφρασής της.

Ο δημόσιος καυγάς ανάμεσα σε δύο trappers στα μουσικά βραβεία του MAD έγινε αφορμή για μια ολόκληρη φιλολογία που λίγο ως πολύ κατέληγε ότι τα μουσικά γούστα της σημερινής νεολαίας είναι τα τραγούδια που μιλάνε για

βία, ναρκωτικά, ακριβά αυτοκίνητα, που βλέπουν τις γυναίκες σαν «αντικείμενα» και έχουν ως πρότυπο νεόπλουτους ναρκέμπορες.

Μερικές εβδομάδες αργότερα, η συναυλία του ράπερ Lex στον Πανιώνιο, που συγκέντρωσε πάνω από 20.000 κόσμο, έγινε αφορμή για αντίστροφα σχόλια και πλήθος «αναλύσεων». Μία συναυλία, που συνοδεύτηκε και από τα γνωστά αντικυβερνητικά συνθήματα,

χωρίς να έχει από πίσω της την εγχώρια μουσική βιομηχανία, έφτασε να συγκρίνεται σε σημασία με τις συναυλίες της μεταπολίτευσης και να παρουσιάζεται σαν μια νέα, βγαλμένη από το τζίνι, ανατρεπτική έκφραση της νεολαίας.

Και στις δύο περιπτώσεις, μιλάμε για καλλιτέχνες που χρησιμοποιούν ένα είδος μουσικής και κοινωνικής έκφρασης που γεννήθηκε στις ΗΠΑ και συγκεκριμένα στις μη-λευκές φτωχογειονιές

τους για να κατακτήσει στη συνέχεια ολόκληρο τον κόσμο: το rap και το hip hop. Δεν είναι η βέβαια η πρώτη φορά που η μουσική, και ιδιαίτερα η “μαύρη” μουσική των ΗΠΑ, γίνεται αφετηρία για ένα παγκόσμιο ρεύμα ούτε η πρώτη φορά που πυροδοτεί «ανησυχίες» για το «πού βαδίζει η νεολαία μας».

Την δεκαετία του '50 το rock 'n' roll, μετέξελιξε των blues, της κατεχοχόνη έκφραση –μαζί με την jazz– των μαύρων στις ΗΠΑ, είχε πατήσει τον κάλο της συντηρητικής Αμερικής που αρχικά το απέκλειε από τα ραδιόφωνα και έκαιγε τους δίσκους σε τελετουργικές δημόσιες καύσεις γιατί ήταν «άσεμνο», «προκλητικό» και «διέφθειρε τη νεολαία». Αυτό δεν το εμπόδιζε να κατακτήσει όλο τον κόσμο. Στα τέλη της δεκαετίας του '60 το ψυχεδελικό rock, η soul, το funk, ταυτίστηκαν με τη μαριχουάνα, το LSD, το ελεύθερο σεξ, το φευγιό από το σπίτι –αλλά και με το αντιπολεμικό και αντιρατσιστικό κίνημα και την εξέγερση. Η φράση που συνοψίζει την κατάσταση «Sex and drugs and rock 'n' roll», προαιρετικά «and revolution» έκανε την παγκόσμια δεξιά να φρίττει.

Την δεκαετία του '70, ήταν η σειρά του «βίαιου» και προκλητικού punk. Στα βρετανικά τσαρτς του 1977 η δεύτερη θέση στις πωλήσεις δίσκων 45 στροφών έμεινε κενή σε μια ανεπανάληπτης μορφής λογοκρισία, του τραγουδιού των Sex Pistols, «Ο θεός σώζει την βασίλισσα (και το φασιστικό της καθεστώς)». Την δεκαετία του '70 και του '80 το heavy metal αποκρηυσόταν γιατί ήταν σατανιστικό, το gothic rock επειδή ήταν αυτοκαταστροφικό, η disco και η χορευτική μουσική εν γένει επειδή ταυτιζόταν με την ΛΟΑΤΚΙ κουλτούρα και την κοκαΐνη, το rap και το hip-hop επειδή ταυτιζόταν με τις συμμορίες των γκέτο των ΗΠΑ και το εμπόριο ναρκωτικών. Την δεκαετία του '90 η ηλεκτρονική μουσική ταυτίστηκε με τη μαζική κατανάλωση ecstasy και τα “καυτά” ρεπορτάζ –της «μάνας-ρέιβερ» στον Ευαγγελάτο.

Η πρώτη μορφή του rap μπορεί να ξε-

κινάει στις αρχές της δεκαετίας του '70, σαν μια μορφή έμμετρης αγκινάτσας για την απελευθέρωση των μαύρων, αλλά την δεκαετία του '80 και ακόμη περισσότερο την δεκαετία του '90, η μουσική αυτή έκφραση του λόγου είχε ήδη εξελιχθεί σε ένα πολυδαίδαλο είδος. Αυτό μπορούσε να περιλαμβάνει από τους Public Enemy και τον Ice T, που συνέχιζαν σε αυτήν την παράδοση, μέχρι καλλιτέχνες που διαμόρφωσαν το λεγόμενο gangsta rap δηλαδή, το rap των συμμοριών. Κατακτώντας την μουσική βιομηχανία και κατακτώντας από αυτήν, το rap έγινε βασικός τρόπος έκφρασης και των λατινοαμερικάνων και της “λευκής” νεολαίας των ΗΠΑ και στη συνέχεια κοινός τρόπος έκφρασης της νεολαίας σε όλο τον κόσμο.

Τι κάνει όμως τόσο δημοφιλές σε όλο τον κόσμο το rap και την κουλτούρα του hip hop και «τι καλό βρίσκουν σ' αυτό τα παιδιά μας;», όπως αναρωτιέται ο Σταύρος Θεοδωράκης;

Βιώματα

Πρώτο, το γεγονός ότι σε ένα σύστημα που δεν δίνει δυάρα τσακιστή για την γνώμη του “απλού” ανθρώπου, δίνουν τη δυνατότητα στο νέο/α να εκφράσει «έμμετρα» τα βιώματα, τα συναισθήματα, τις σκέψεις, την οργή του. Και δεύτερο, τα απλά φθηνά μέσα, “δυο πικάπ και ένα μικρόφωνο”, όπως έλεγε χαρακτηριστικά ένα τραγούδι. Τα τελευταία χρόνια οι δυνατότητες πολλαπλασιάστηκαν μέσα από τη ευχέρεια με την οποία μπορεί πια κανείς να κάνει σε ένα υπολογιστή την δική του παραγωγή και να την αναπαράγει μόνος του/μόνη της μέσα από τις πλατφόρμες στο ίντερνετ.

Στην Ελλάδα, ορόσημο για την δημιουργία της εγχώριας σκηνής ήταν η συναυλία των Public Enemy στη Νίκαια το 1992. Εκατοντάδες χιλιάδες νέοι, σπανιότερα νέες, έχουν δοκιμάσει έκτοτε να κάνουν το δικό τους rap. Άλλοι με “στρατευμένη” ρίμα άλλοι με έμφαση στο “δρόμο”, στους μπάτσους και στα ναρκωτικά και άλλοι κάνοντας απλώς χαβαλέ. Παρά τις “κόντρες” ανάμεσα

στις διάφορες “φατρίες”, η νεολαία που παρήγαγε και κυρίως άκουγε και αναπαρήγαγε τις διάφορες τάσεις, μπορούσε να περνάει εύκολα από το ένα είδος στο άλλο –και ένα μέρος της να έχει ανοιχτά τα αυτιά στα πέραν της hip hop σκηνής. Γρήγορα και η ελληνική μουσική βιομηχανία κατακτήθηκε, σε τέτοιο βαθμό, ώστε από ένα σημείο και πέρα θεώρησε απαραίτητο να εντάσσει και μια με ολίγη από κάποιο υποτιθέμενο “ραπάρισμα” σχεδόν σε κάθε pop-λαϊκή παραγωγή που ήθελε να σπρώξει.

Η κρίση και η κοινωνική έκρηξη του 2010-2015 θα δημιουργήσει μια νέα γενιά στο hip hop που θα προσπαθήσει να εκφράσει τα αδιέξοδα και να καταγράψει την πραγματικότητα μιας νεολαίας χωρίς μέλλον, χωρίς δουλειά και μόνιμως στο στόχαστρο της αστυνομίας. Σε αυτήν την γενιά ανήκει ο Lex και εκεί οφείλεται και η επιτυχία του, στο γεγονός ότι μπορεί να συνομιλεί με τα βιώματα, τις απογοητεύσεις και τις ελπίδες, πολλών νέων και μεγαλύτερων πλέον ανθρώπων που εξακολουθούν να βιώνουν γύρω τους ένα σύστημα που βυθίζεται σε μια κρίση χωρίς πάτο, κάνοντάς τα ρίμες: «ίδιο παρόν και αβέβαιο μέλλον».

Τα ίδια αδιέξοδα έρχεται να καλύψει και το trap (λέξη που υποδηλώνει το χώρο παρασκευής, συσκευασίας εμπορίας ναρκωτικών) που εμφανίστηκε, αρχές του 2000, στις νότιες πολιτείες των ΗΠΑ, αρχικά αποκλεισμένο για προφανείς λόγους από τη μουσική βιομηχανία για να αφομοιωθεί τελικά την επόμενη δεκαετία από αυτήν και μετά το 2015 να απλωθεί σε όλο τον κόσμο. Χιλιάδες νέοι, στις φτωχογειτονίες, ανάμεσά τους και παιδιά μεταναστών και ρομά ακούνε trap, γιατί τους δημιουργεί την αυταπάτη ότι απέναντι σε ένα σύστημα που σε εξαφανίζει, μπορείς να βγεις νικητής, κόντρα στους μπάτσους και την φτώχεια, ζώντας μια ζωή χλιδής, τριγυρισμένος από γυναίκες –φτάνει να δημιουργήσεις ένα λογαριασμό στο youtube και να πουλήσεις σωστά όχι τόσο τα ναρκωτικά, όσο τον εαυτό σου.

30/4/1978, Οι Clash σε συναυλία του Rock against Racism στο Victoria Park στο Λονδίνο

Γι' αυτό δεν προκαλεί εντύπωση το γεγονός ότι υπάρχουν κομμάτια της νεολαίας που ακούνε άνετα και τα δύο είδη. Όποιος θέλει να «ξεμπερδέψει» εύκολα με το trap και κυρίως με όσους το ακούνε, ας αναρωτηθεί αν έχουν πρόσβαση στα υλικά αγαθά που μπορεί να τους προσφέρει ένας αξιοπρεπής μισθός: αυτοκίνητα, ωραία ρούχα και παπούτσια, κινητά, διακοπές και πάνω απ' όλα ένα μέλλον. Από τα Zoost suit του Χάρλεμ της δεκαετίας του '40 μέχρι τις Cadillac της δεκαετίας του '50, η δυνατότητα του φτωχού μαύρου, λατίνου και γενικότερα φτωχού νέου, να πει "είμαι και εγώ εδώ", περνούσε μέσα από την προβολή του "δείτε με".

Μόνο μέσα σε αυτό το πλαίσιο μπορούμε να κατανοήσουμε τι γίνεται όχι μόνο με το trap και το rap αλλά με το καθένα από τα παγκόσμια μουσικά ρεύματα της νεολαίας του 20ου αιώνα. Από τη μια πυροδοτούν αλλαγές στην καλλιτεχνική και κοινωνική έκφραση της νεολαίας από την άλλη είναι δεμένα με τις συγκεκριμένες συνθήκες (οικονομικές, κοινωνικές, καλλιτεχνικές), και τις αντιθέσεις τους, μέσα στις οποίες γαλουχούνται.

Η πρώτη μαζική είσοδος της μαύρης μουσικής, των blues και της jazz στην

παγκόσμια σκηνή, για παράδειγμα, γίνεται τη δεύτερη «ξέφρενη» δεκαετία του 20ου αιώνα, στον απόηχο του τέλους του αιματηρού Α' Παγκοσμίου Πολέμου και μέσα σε μια περίοδο επαναστάσεων, φέρνοντας ένα φρέσκο αέρα αλλαγής στη μουσική σε όλο τον κόσμο. Η πιο πρόσφατη, η rap, εξαπλώνεται στα μέσα της δεκαετίας του '70, όταν για πρώτη φορά μεταπολεμικά, ο καπιταλισμός μπαίνει ξανά σε μια περίοδο οικονομικής κρίσης και οικονομικής επίθεσης στην εργατική τάξη που συνοδεύεται από την πολιτική και ιδεολογική επίθεση της άρχουσας τάξης. Η εργατική, φτωχή και μαύρη νεολαία μπαίνει στο στόχαστρο.

Ολόκληρη η ιστορία της pop κουλτούρας είναι δεμένη με την ανάπτυξη των παραγωγικών δυνάμεων και το πώς αυτές αλληλοκαθορίζονται με τις παραγωγικές σχέσεις. Οι νέοι δρόμοι έκφρασης της νεολαίας, από τα γενοφασκία του καπιταλισμού ως και σήμερα, δεν θα μπορούσαν να γίνουν παγκόσμια ρεύματα χωρίς την ομογενοποίηση της εμπειρίας της εξάπλωσης της κρίσης και των κοινωνικών αγώνων από χώρα σε χώρα, σε ένα παγκοσμιοποιημένο σύστημα όπως ο καπιταλισμός, αλλά ούτε και χωρίς την ανάπτυξη και την εξά-

πλωση της μουσικής βιομηχανίας: από την εμφάνιση του γραμμόφωνα και της πρώτης βιομηχανίας δίσκων μέχρι το youtube και το spotify.

Πρόκειται για μια διαλεκτική σχέση όπου η ανάπτυξη των παραγωγικών δυνάμεων και η δημιουργία ενός απαραίτητου μαζικού κοινού αγοραστών δημιουργούν νέες δυνατότητες παρέχοντας στους φτωχούς ανθρώπους περισσότερα μέσα, όχι μόνο για καταναλώσουν αλλά και για να εκφραστούν, σπάζοντας πολλές φορές τις κατευθυντήριες γραμμές της μουσικής βιομηχανίας. Η τελευταία προορισμένη και φτιαγμένη με μοναδικό σκοπό το κέρδος αγκαλιάζει τα καινούργια ρεύματα και την ίδια στιγμή που τα απλώνει κάνοντάς τα μαζικά και απλώνοντας τα μηνύματά τους, έρχεται μέσα από πολυποίκιλες διαδικασίες να τα ελέγξει και τελικά να τα αλλοτριώσει μετατρέποντας τη μουσική τους σε εμπόρευμα, αναγκάζοντας τους καλλιτέχνες να «κολλάνε» σε ό,τι αυτή θεωρεί κερδοφόρο. Μέσα από αυτήν την διαδικασία της αλλοτρίωσης, την οποία ανέλυσε ο Μαρξ, οι μουσικοί αποξενώνονται από το δημιούργημά τους και την ίδια την τέχνη τους.

Η εμπορευματοποίησή της βέβαια δεν εμποδίζει την άρχουσα τάξη και τα

παπαγαλάκια τους να φορτώνουν στις πλάτες του κάθε νέου μουσικού και νεολαιίστικου ρεύματος, πάνω στο trap και στο κάθε trap –τις αμαρτίες ενός ολόκληρου συστήματος. Πρόκειται για μια γελοία προσπάθεια μεταβίβασης ευθυνών.

Μιλάνε για βία αυτοί που το μόνο που έχουν προσφέρει στη νεολαία στις φτωχογειτονιές, εδώ και δεκαετίες, είναι μπάτσους και καταστολή. Μιλάνε για “πρότυπα”, αλλά ο “πετυχημένος τράπερ” δεν είναι η καρικατούρα του “αυτοδημιούργητου” επιχειρηματία που προβάλλει το σύστημα, οι τηλεοράσεις του και όλα τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης; Μιλάνε για ναρκωτικά, αλλά η υιοθέτηση της ναρκεμπορίας στο Δενδροπόταμο και στο Μενίδι, λιγότερο ή περισσότερο φανταστική, στις διάφορες ρίμες, αποτελεί πταίσμα σε σύγκριση με τα γεμάτα αμπάρια των εφοπλιστών που αιμώρητοι συνεχίζουν να μεταφέρουν τόνους ναρκωτικών. Αν αυτό ισχύει μια για την περίπτωση των συμμοριών των γκέτο των αμερικανικών μεγαλουπόλεων ισχύει δέκα για την Ελλάδα. Η “αναβάθμιση” της μπίζνας στα γιοτ της Μυκόνου ή στα στέκια του Κολωνακίου δεν κάνει τους κατά φαντασία ή wannabe gangsters πιο διαφορετικούς από το χ μοντέλο, τον χ ατζέντη ή τον χ «γνωστό» καλλιτέχνη που μια στο τόσο μαθαίνουμε ότι συνελήφθη να ντιλάρει στο πάρτι της τάδε διασημότητας.

Ο χυδαίος σεξισμός που πλημμυρίζει τις ρίμες του κάνοντας ανυπόφορο το trap δεν είναι πιο ανυπόφορος ή πιο σεξιστικός από τα «reality» στυλ Next top model όπου γυναίκες περνούν μπροστά σε μια κριτική επιτροπή σαν σε χασάπικο ή τα «ρεπορτάζ» των δελτίων ειδήσεων από τις παραλίες. Ο σεξισμός του trap διαφέρει από τον θεσμικό σεξισμό των Λιγνάδων και των πλούσιων φίλων τους μόνο στο ότι δεν κουκουλώνεται από τα ΜΜΕ, μέχρι τουλάχιστον κάποιος πολύ φιλόδοξος τράπερ να “νομιμοποιήσει” μια θέση δίπλα τους.

Επιπλέον, είναι το λιγότερο απλοϊ-

Ο Tom Robinson

κή η ιδέα ότι το «τι ακούει η νεολαία» είναι καθοριστικός παράγοντας για το που πηγαίνει η κοινωνία και η νεολαία. Το Easy Rider, μια από τις ταινίες ορόσημο της δεκαετίας του '60, αρχίζει με τον Ντένις Χόπερ και τον Πίτερ Φόντα να ξεκινάνε ένα road trip στις ερημιές των ΗΠΑ, έχοντας βγάλει μπόλικο λεφτά από ένα ντιλάρισμα πρέζας. Όσοι-ες πήγαιναν, μέσα στη χούντα, στην Αθήνα για να δουν αυτήν την ταινία το τελευταίο που έγιναν ήταν ναρκέμποροι. Όχι ότι δεν παίζει ρόλο το τι ιδεολογήματα κουβαλάει η κάθε νεολαιίστικη υποκουλτούρα (με την κοινωνιολογική σημασία της λέξης), αλλά στην τελική ανάλυση υπάρχουν κοινωνικοί παράγοντες –η κρίση, η ταξική πόλωση, οι αγώνες– που καθορίζουν προς τα πού θα κινηθούν τα πράγματα, πιο δυνατοί από το φανταστικό του κινηματογράφου, των video games ή του εκάστοτε μουσικού ρεύματος.

Είναι σημαντικό κανείς να κάνει αυτές τις διαπιστώσεις όχι για να ωραιοποιήσει ή να ξεπλύνει την εικόνα του χ καλλιτέχνη ή της χ υποκουλτούρας αλλά για να ξεσκεπάσει την υποκρισία ενός συστήματος που συστηματικά φορτώνει στους τελευταίους τροχούς της αμάξης

τα δικά του εγκλήματα. Αυτό δεν σημαίνει ότι “δεν πειράζει” ο σεξισμός, η «ματσίλα», ο ρατσισμός ή ότι δεν πρέπει να δοθεί μάχη κόντρα σε αυτά. Αλλά αυτό δεν γίνεται κουνώντας το δάχτυλο, γίνεται ανοίγοντας τα ζητήματα στο «πεδίο».

Όλον τον 20ο αιώνα ήταν μια ολόκληρη μάχη το να σπάσει κανείς την ματσίλα που διέτρεχε τη μαύρη μουσική –και την έδωσαν οι ίδιες οι τραγουδίστριες από την Bessie Smith και την Big Mama Thordon στην Nina Simone, στην Aretha Franklin του Respect και στην Tina Turner που έστειλε στα τσακίδια το έτερόν της ήμισι, Ike Turner που την καταπίεζε. Για όλες τις γυναίκες μουσικούς της δεκαετίας του '60 ήταν μια μάχη από το να πάψουν να είναι οι “γκρούπις” των ανδρών καλλιτεχνών μέχρι να καταξιωθούν στην μουσική σκηνή, με τον τρόπο που οι ίδιες θέλουν και όχι με τον “sexy” επί το πλείστον τρόπο που επέλεγε η μουσική βιομηχανία.

Την δεκαετία του '70, το Rock Against Racism (RAR) στην Βρετανία, μέσα από πρωτοβουλίες που πήρε το SWP, άνοιξε συστηματικά τα ζητήματα του ρατσισμού στην νεολαία, οργανώνοντας μικρές και τεράστιες συναυλίες, δια-

δηλώσεις, βγάζοντας υλικό, καλώντας τους καλλιτέχνες να πάρουν θέση ενάντια στον ρατσισμό αλλά και ενάντια στους φασίστες που έκαναν απειλητική την παρουσία τους στις γειτονιές. Ένας από τους υποστηρικτές του RAR, ο Tom Robinson, άνοιξε τα ζητήματα των ΛΟΑΤΚΙ, λέγοντας περήφανα "I am glad to be gay" ζητώντας ταυτόχρονα ελευθερία για όλους τους καταπιεσμένους, τις καταπιεσμένες και τα καταπιεσμένα.

Δεν πρέπει να ξεχνάμε ότι οι μορφές έκφρασης που πηγάζουν από τα κάτω, ακόμη και όταν έρχονται σε σύγκρουση με τη μουσική βιομηχανία, ακόμη και όταν αντιμάχονται το σύστημα, κουβαλάνε μαζί τους και τις κυρίαρχες ιδέες της άρχουσας τάξης με τις οποίες διαμορφώθηκαν. Στην δεκαετία του '80, π.χ., η «ματσίλα» ήταν συνδεδεμένη με τους «ροκάδες» και τους «χεβιμεταλ-δες» που αφήναν μαλλιά και έπαιζαν ξύλο με τους μπάτσους στο γήπεδο, στη διαδήλωση, στη συναυλία, ενώ η pop και disco μουσική ήταν «αδελφίστικη» και «απολίτικη». Στη μεγάλη διήμε-

ρη συναυλία του 1985 στο Καλλιμάρμαρο, στην Αθήνα, μαζί με το ξύλο με τους μπάτσους είχαμε και τη σεξιστική επίθεση, με γιουχαϊτά και πέτρες, στον «θηλυπρεπή» Boy George των Culture Club.

Κάθε φορά ήταν, και το ίδιο ισχύει και σήμερα, μια ολόκληρη μάχη το ποιες ιδέες θα υπερισχύσουν μέσα στα "στεγανά" που διαμορφώνουν οι νεανικές υποκουλτούρες. Μάχη που κρινόταν και από την πρωτοβουλία που θα έπαιρναν (ή δεν θα έπαιρναν) οι ίδιοι οι καλλιτέχνες να πετάξουν έξω τους φασίστες από τις συναυλίες τους. Αν θα τολμούσαν να υψώσουν (ή να μην υψώσουν) την φωνή τους κόντρα στις χειρότερες συμπεριφορές της δικής τους υποκουλτούρας. Μάχη που κρινόταν και στο ίδιο το κοινό, να παρέμβει, να κράξει τον διπλανό ή τους μουσικούς που προσβάλλουν τις γυναίκες, τους ΛΟΑΤΚΙ, τους μαύρους, τους ανάπηρους, τους μετανάστες.

Οι δεκαετίες του 1990 και του 2000 έφεραν πραγματικές αλλαγές σπάζοντας τα στεγανά που ήθελαν τη νεολαία

χωρισμένη με βάση το τι μουσική ακούει. Ο κατακλυσμός νέων αλλά και άγνωστων παλαιότερων ήχων από όλο τον πλανήτη, μέσα από την μαζική χρήση του ίντερνετ, έδωσε νέες ιδέες καταργώντας στην πράξη τους σφιχτούς και τελικά οπισθοδρομικούς διαχωρισμούς και «ανταγωνισμούς» ανάμεσα στα μουσικά ρεύματα ή συγκροτήματα –που σε ένα βαθμό υπαγορεύονταν και από τα πάνω, για οικονομικούς και ιδεολογικούς λόγους, από τη μουσική βιομηχανία, όπως στη περίπτωση των Oasis και Blur στη Βρετανία τη δεκαετία του '90.

Η παγκοσμιοποίηση των ήχων συνοδεύτηκε και από τη μαζική συμμετοχή των καλλιτεχνών στην παγκοσμιοποίηση της αντίστασης. Στην Ελλάδα για παράδειγμα, το 1999-2003, μουσικοί κάθε γενιάς και είδους, βρέθηκαν να συμμετέχουν από κοινού σε μεγάλες αντιπολεμικές συναυλίες, σε αλληλεγγύη στους Κούρδους και την Παλαιστίνη, ενάντια στους ιμπεριαλιστικούς πολέμους στα Βαλκάνια και στο Ιράκ. Φέτος είχαμε ξανά τέτοιες συναυλίες ενάντια στον

Η συναυλία του Lex στη Ν. Σμύρνη

ιμπεριαλιστικό πόλεμο Δύσης-Ρωσίας στην Ουκρανία. Τέτοιες μεγάλες πολιτικές καμπάνιες, που καλούν τους καλλιτέχνες να πάρουν θέση διαμορφώνουν μια κοινότητα απόψεων που κοντράρει τις αντιδραστικές ιδέες που σπρώχνει το σύστημα.

Όμως, το στοιχείο που πάνω απ' όλα και διαχρονικά μπορεί να ενώσει μουσικούς από όλες τις διαφορετικές υποκουλτούρες και με διαφορετικά μουσικά ενδιαφέροντα είναι το ζήτημα της εκμετάλλευσης. Ότι, δηλαδή, από τη μουσική τους, τα τραγούδια τους, τις ρίμες τους και τους χορούς τους, κάποιοι άλλοι βγάζουν χοντρά λεφτά. Η ιστορία της μουσικής βιομηχανίας είναι γεμάτη από καλλιτέχνες κάθε είδους που πέθαναν στην ψάθα κάνοντας πλούσιες τις δισκογραφικές εταιρίες.

Είναι καλό να πληρώνονται όλοι οι μουσικοί από το κάθε youtube ή spotify γιατί όσα λεφτά και αν παίρνουν δεν συγκρίνονται με τα δισεκατομμύρια που κερδίζουν αυτές οι πλατφόρμες. Το πρόβλημα με όλες τις μηχανές που κινούνται με βάση τα «κλικ» και τις προβολές δεν είναι τα χρήματα που πληρώνονται οι μουσικοί, αλλά ότι η μουσική βιομηχανία κινείται με βάση το κέρδος και τον ανταγωνισμό που σημαίνει ότι «αξίζει» να πληρώνονται μόνο όσοι μουσικοί και όσα είδη πουλάνε ή ακούγονται συχνά. Το spotify πληρώνει τον κάθε καλλιτέχνη μόνο αν το τραγούδι του ακουστεί από τον χρήστη πάνω από 30 δευτερόλεπτα από την έναρξη του. Αυτό αλλάζει ακόμα και το πώς γράφεται ένα τραγούδι γιατί αναγκάζει τον καλλιτέχνη να φέρνει το ρεφρέν ή ένα «πιασάρικο» ρυθμό στην αρχή του τραγουδιού. Αυτή είναι η συνέχεια, με πιο εξελιγμένα μέσα, μιας προηγούμενης μορφής εκμετάλλευσης, όταν οι δισκογραφικές εταιρίες έσπρωχναν το τάδε μουσικό είδος ενώ έθαβαν το άλλο, που συνεχίζει, όπως απτόητη συνεχίζει και η εκμετάλλευση στα μαγαζιά, τις συναυλίες και αλλού.

Κάθε άνθρωπος που θέλει να γίνει

11/6/2013, Η ορχήστρα της ΕΡΤ την πρώτη μέρα της κατάληψης του ραδιομεγάρου

μουσικός θα πρέπει να μπορεί να ζει από την τέχνη του χωρίς να κυνηγάει τα «κλικ». Ο τρόπος για να μπορέσουν, οι εργάτες στη τέχνη, να έχουν αξιοπρεπείς μισθούς, ασφάλιση, ένσημα, καλές συνθήκες εργασίας είναι οργάνωσή τους σε σωματεία και η συλλογική διεκδίκηση των δικαιωμάτων τους.

Το διάστημα της καραντίνας έγινε η αφορμή για να υπάρξει μαζική κινητοποίηση στο δρόμο. Η κινητοποίηση και η οργάνωση πρέπει να γίνει μόνιμη και πιο δυνατή, όπως για παράδειγμα, συμβαίνει το τελευταίο διάστημα με τους ηθοποιούς. Μέσα από αυτήν την διαδικασία μπορεί με πραγματικό, οργανωμένο και αποτελεσματικό τρόπο να χτυπηθεί η εκμετάλλευση, να σφυρηλατηθεί η ενότητα αλλά και να μπει πραγματικό φρένο στις ρατσιστικές και σεξιστικές συμπεριφορές και πρακτικές.

Ακόμη περισσότερες ανατροπές μπορούν να συμβούν όταν οι εργαζόμενοι της τέχνης καταφέρνουν και παίρνουν τον έλεγχο της παραγωγικής διαδικασίας. Υπάρχουν παραδείγματα, έστω και προσωρινά, των δυνατοτήτων που υπάρχουν σε αυτήν την κατεύθυνση. Όταν η ΕΡΤ τέθηκε υπό κατάληψη το 2013, για μερικούς μήνες, κάθε καλλιτέχνης που ήθελε να συμπαρασταθεί μπορούσε να έρθει στην Αγία Παρασκευή και στις καταλήψεις της ΕΡΤ στην υπόλοιπη Ελλάδα, χωρίς κανένα απολύτως

κριτήριο κέρδους, αναγνωρισιμότητας, «κλικ», «like», να παίξει τη μουσική του και χάρη στη δουλειά των τεχνικών, των ηχοληπτών και κάθε εργαζόμενου που συμμετέχει στην παραγωγή, μπορούσε να φτάνει μέσα σε κάθε σπίτι χωρίς τη μουσική βιομηχανία, τους καναλάρχες με τους περιορισμούς και την λογοκρισία τους.

Τα μουσικά ρεύματα τροφοδοτούνται από τα κοινωνικά κινήματα της κάθε εποχής και αντιστρόφως τα τροφοδοτούν επιφέροντας αλλαγές και ανατροπές, προσωρινές ή και πιο μόνιμες στην πολιτισμική έκφραση. Για να απαλλαγούμε από το σάπιο σύστημα του σεξισμού, του ρατσισμού, του κέρδους και της αλλοτριώσης, οι καλλιτέχνες, οι εργάτες στη τέχνη και στην μουσική βιομηχανία, δεν έχουν άλλον δρόμο από το να παλέψουν μαζί με την υπόλοιπη εργατική τάξη.

Για να ανοίξει ο δρόμος που θα πάρουν, δημοκρατικά, τον έλεγχο της τέχνης στα χέρια τους σπάζοντας τους αποκλεισμούς και κάνοντάς την ένα αγαθό προσίτο για όλους, όλες και όλα, απελευθερώνοντας, έτσι, νέες δυνατότητες για την καλλιτεχνική έκφραση του καθένα/μιάς, αλλά και για την ίδια την τέχνη σαν τέτοια.

Η Ρώσικη επανάσταση το 1917 έδειξε αυτό το δρόμο και τις δυνατότητες που ανοίγει στην καλλιτεχνική δημιουργία. ■

Βιβλιοκριτική

Πολυκύμαντες σχέσεις, Έλληνες-Αλβανοί 1821-2021

Αλέξης Ηρακλείδης

552 σελίδες, 27€

Εκδόσεις Παπαζήση

Το νέο βιβλίο του Αλέξη Ηρακλείδη με τίτλο «Πολυκύμαντες σχέσεις, Έλληνες-Αλβανοί 1821-2021», είναι μια χρήσιμη συμβολή στην προσπάθεια να ξεφύγουμε από τους εθνικιστικούς μύθους και τα μίση που καλλιεργούν. Βρίσκεται, άλλωστε, σε συνέχεια με τα προηγούμενα έργα του.

Ένα πρώτο μεγάλο μέρος του βιβλίου, αποτελούμενο από τα έξι από τα δώδεκα συνολικά κεφάλαιά του, καλύπτει τις πορείες ανάπτυξης του ελληνικού και του αλβανικού έθνους και τις πραγματικές στενές σχέσεις μεταξύ τους την περίοδο της επανάστασης του 1821, σε αντιπαράθεση με τις ανταγωνιστικές εθνικές αφηγήσεις για ρίζες στους Πελασγούς και στους Ιλλυριούς, στον Πύρρο και στον Μεγαλέξανδρο.

Η τοποθέτηση του συγγραφέα είναι ρητή: «αποτελεί θαύμα πως το όλο εγχείρημα [της επανάστασης] επέτυχε (...) Το θαύμα αυτό θα ήταν αδύνατο να επιτευχθεί, αν στην Ελληνική Επανάσταση είχαν λάβει μέρος μόνο οι Έλληνες, οι ελληνόφωνοι και όχι και οι Αλβανοί (αλβανόφωνοι)». (σελ.78)

Και την στηρίζει πρώτα απ' όλα στην μεγάλη παρουσία αλβανικού πληθυσμού εκείνα τα χρόνια: «Στα Νότια Βαλκάνια, οι αλβανόφωνοι, γνωστοί ως Αλβανοί ή Αρβανίτες ζούσαν στη βόρεια Εύβοια, τη νότια Άνδρο, τη Στερεά Ελλάδα και την Πελοπόν-

νησο. Στην Κορινθία και την Αργολίδα ζούσαν σχεδόν αποκλειστικά Αλβανοί, επίσης πολλοί ζούσαν και στη βόρεια Αρκαδία, στην ανατολική Αχαΐα, σε τμήματα της Λακωνίας και της Μεσσηνίας και σε άλλα σημεία της Πελοποννήσου, αν και λιγότερο. Επίσης ζούσαν στη δυτική Στερεά Ελλάδα, την Αττική, τη Βοιωτία και σε τμήμα της Λοκρίδας, καθώς και στον Αργοσαρωνικό, σε τμήμα της Αίγινας και κατεχοχήν στη Σαλαμίνα, τον Πόρο, την Ύδρα και τις Σπέτσες που σχεδόν όλοι ήταν αλβανόφωνοι». (σελ.79)

Αλλά και στη μεγάλη συμμετοχή του αρβανίτικου στοιχείου στους οπλαρχηγούς της Επανάστασης: «Κατά την εκτίμηση του Γιάννη Γιανουλόπουλου [στον οποίο αφιερώνει το βιβλίο του ο Ηρακλείδης], 'πέραν του συνόλου των σουλιωτών οπλαρχηγών και του συνόλου των καπετάνιων της Ύδρας και των Σπετσών, αλβανικής καταγωγής ήταν και πολλοί άλλοι... Στους πιο επιφανείς από αυτούς, ο Οδυσσέας Ανδρούτσος, ο Νότης και ο Μάρκος Μπότσαρης, ο Κίτσος Τζαβέλλας, ο Ανδρέας Μιαούλης, ο Ιάκωβος Τομπάζης, ο Γιώργος και ο Λάζαρος Κουντουριώτης, ο Γιώργης Σαχτούρης, ο Αναστάσιος και ο Δημήτριος Τσαμαδός, ο Αντώνιος Κριεζής, η Λασκαρίνα Μπουμπουλίνα, ο Χατζηγιάννης Μέξης και ο Δημήτρης Πλαπούτας (...) Επίσης ο Γεώργιος Καραϊσκάκης γνώριζε αλβανικά και ο κύριος όγκος της ένοπλης δύναμής του ήταν αρβανίτικος, και οι περισσότεροι Έλληνες οπλαρχηγοί γνώριζαν αλβανικά που τότε ήταν η *lingua franca* των στρατιωτικών στα Νότια Βαλκάνια, μισθοφόρων, αρματολών, κλεφτών και άλλων». (σελ.81-82)

Παρόλο που από τις αναφορές του Ηρακλείδη λείπει το βιβλίο του Κώστα Η. Μπίρη για τους Αρβανίτες ως «Δωριείς του νεώτερου Ελληνισμού», η συμβολή του αλβανικού στοιχείου σε κρίσιμες καμπές της Επανάστασης παρουσιάζεται αναλυτικά: η «ελληνοαλβανική συμμαχία» που υπογράφηκε στο Πέτα της Άρτας την 1 Σεπτεμβρίου 1821, ο ρόλος που έπαιξε στην άλωση της Τριπολιτσάς, η διάλυσή της όταν οι Αλβανοί ηγέτες είδαν στο Μεσολόγγι γκρεμισμένα τζαμιά και αιχμάλωτες Μουσουλμάνες γυναίκες, η εμμονή του Μαυροκορδάτου ότι εκείνη η συμμαχία «θα έβλαπτε ανεπανόρθωτα την Επανάσταση στα μάτια των Ευρωπαίων και των μεγάλων δυνάμεων». (σελ.90-93)

Ο Ηρακλείδης διακρίνει πέντε διαφορετικές στρατηγικές «σε επίπεδο ελίτ» ως προς τι έπρεπε να γίνει: «1. Πανβαλκανικός αγώνας ανεξαρτησίας υπό την ελληνική ηγεσία (Ρήγας Βελεστινλής, Φιλική Εταιρεία, Α.Υψηλάντης) 2. Ένοπλος αγώνας για ελληνική ανεξαρτησία (Χ.Περραιβός, Α. Μαυροκορδάτος, Δ. Υψηλάντης, Παπαφλέσσας κ.α.) 3. Διατήρηση της υπάρχουσας κατάστασης λόγω των προνομίων των Ελλήνων στην Οθωμανική Αυτοκρατορία που αλλιώς προβλεπόταν ότι θα χάνονταν και οι Ρωμιοί θα κινδύνευαν (Πατριάρχης Γρηγόριος, Αθανάσιος Πάριος, οι περισσότεροι Φαναριώτες και αρχικά αρκετοί κοτζαμπάσηδες στην Πελοπόννησο) 4. Λόγω των δυσμενών διεθνών συνθηκών, έμφαση κυρίως στην ελληνική παιδεία με την ανεξαρτησία να έρχεται αργότερα, ει δυνατόν, ειρηνικά (Κοραής, Καποδίστριας, Ιγνάτιος Ουγγαροβλαχίας) και 5. 'η εκ των

ένδον διάβρωση του Οθωμανικού κράτους' δια της συνεχούς ανάπτυξης των Ελλήνων στην οικονομία και την παιδεία που θα τους καθιστούσε τελικά και χωρίς ένοπλο αγώνα 'ηγέτιδα τάξη', θέση που φαίνεται ότι υποστήριξε ο Ιγνάτιος πριν την Επανάσταση, αλλά όχι και μετά». (σελ. 53-54)

Η δολοφονία του Καραγιώργη της Σερβίας από τους πολιτικούς του αντιπάλους έβαλε τέλος στην στρατηγική του Πανβαλκανικού αγώνα και ο Περραιβός με τον Μαυροκορδάτο επέβαλαν τη στρατηγική της ελληνικής ανεξαρτησίας. Παρ' όλα αυτά, οι απόψεις ακόμη και για συγκρότηση κοινού ελληνοαλβανικού κράτους παρέμειναν ζωντανές και αποτέλεσαν μια παράδοση που αξιοποιήθηκε με αντιφατικό τρόπο και από το ελληνικό κράτος και από τον αναδυόμενο αλβανικό εθνικισμό.

Ο Ηρακλείδης παρακολουθεί και παρουσιάζει αυτές τις αντιφάσεις και στον 19ο αιώνα και στις αρχές του 20ου και τον ρόλο που έπαιξαν στις ελληνοαλβανικές σχέσεις. Ταυτόχρονα, όμως, τις τοποθετεί στο πλαίσιο των επεμβάσεων των Μεγάλων Δυνάμεων στα Βαλκάνια. Κανένα σύνορο δεν χαράχθηκε και καμιάς μειονότητας η τύχη δεν κρίθηκε αποκλειστικά από τις συγκρούσεις και τις συνεργασίες ανάμεσα στα αναδυόμενα Βαλκανικά κράτη. Για όλα αυτά η «τελική» (για όσο καιρό διαρκούσε) απόφαση ανήκε σε διεθνείς διασκέψεις στο Λονδίνο, στο Βερολίνο, στο Παρίσι, στη Λωζάνη, και οι ελληνικές και αλβανικές ηγεσίες έπρεπε να προσαρμοστούν.

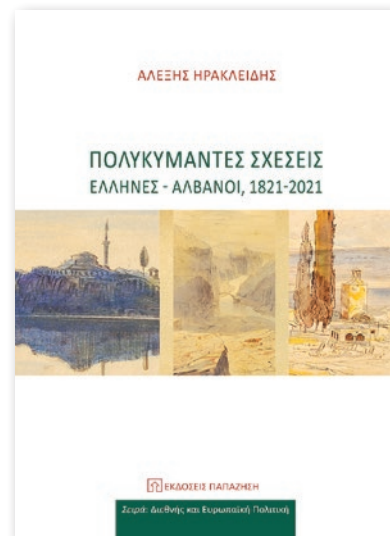
Η Αλβανία έγινε ανεξάρτητο κράτος στις 28 Νοεμβρίου 1912 και ο πρώτος βαλκανικός πόλεμος ήταν ένας επιτυχής για αυτήν καθώς «τέσσερα γειτονικά βαλκανικά κράτη επιζητούσαν τμήματα των τεσσάρων βιλαετιών [της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας που είχαν αλβανικούς πληθυσμούς]: η Σερβία, η Ελλάδα, η Βουλγαρία και το Μαυροβούνιο». (σελ.317). Η Αυστροουγγαρία και η Ιταλία τάχθηκαν υπέρ της ανεξαρτησίας της Αλβανίας, η μεν

πρώτη γιατί ήθελε να εμποδίσει πρόσβαση της Σερβίας στην Αδριατική, η δεύτερη γιατί είχε τις δικές της βλέψεις στην Αδριατική.

«Με τη Συνθήκη του Λονδίνου (17/30 Μαΐου 1913) τα τέσσερα βαλκανικά κράτη αποδέχθηκαν να εναποθέσουν στις μεγάλες δυνάμεις τη χάραξη των συνόρων της Αλβανίας έναντι του Μαυροβουνίου, της Σερβίας και της Ελλάδας». (σελ.335) Αργότερα, η Αντάντ, που ήθελε να προσελκύσει την Ιταλία στο πλευρό της στον Πρώτο Παγκόσμιο Πόλεμο, πρότεινε το 1915 μοίρασμα της Αλβανίας μεταξύ Ιταλίας και Ελλάδας! (σελ.349)

Μέσα σε εκείνες τις πολύπλευρες διαπραγματεύσεις όπου τα εδάφη, οι πληθυσμοί και οι διαθέσεις τους αντιμετώπιζονταν σαν πόνια στη μεγάλη σκακιέρα των διεθνών ανταγωνισμών, «προ του διλήμματος νησιά του Αιγαίου ή Βόρειος Ήπειρος ο Βενιζέλος επέλεξε τα νησιά, για να μην προκαλέσει τις μεγάλες δυνάμεις». (σελ.339) Οι Τσάμηδες βρέθηκαν να είναι μειονότητα μέσα στα ελληνικά σύνορα και το «βορειοηπειρωτικό» έγινε «εθνικό ζήτημα» στα χέρια του ελληνικού εθνικισμού.

Η φασιστική Ιταλία του Μουσολίνι συνέχισε τις διεκδικήσεις της καταλαμβάνοντας την Αλβανία και εισβάλλοντας στην Ελλάδα τον Οκτώβριο του 1940 στα πλαίσια του Β'Π.Π. Ο Ηρακλείδης ξετυλίγει το κουβάρι των ελληνοαλβανικών σχέσεων και στα χρόνια του πολέμου και στη μεταπολεμική περίοδο, αναδεικνύοντας το ρόλο των κινημάτων της Αντίστασης που συνεργάστηκαν σε αντιπαράθεση με το βρόμικο ρόλο των Βρετανών. Οι Εγγλέζοι καθοδήγησαν τον Ζέρβα να προχωρήσει σε σφαγές των Τσάμηδων ενώ ο ΕΛΑΣ τους προστάτηψε: «3.000 με 5.000 Τσάμηδες αποτόλμησαν να επιστρέψουν στις εστίες τους στη Θεσπρωτία, έπειτα από συμφωνία που είχε προκύψει μεταξύ του ΕΛΑΣ με το αλβανικό FNC (Εθνικό Απελευθερωτικό Μέτωπο)» (σελ.460). Η εθνοκάθαρση του Ζέρβα δεν καταδικάστηκε ποτέ από την επίσημη

Ελλάδα (σελ.461), ενώ η άρση του εμπόλεμου με την Αλβανία δεν έγινε παρά μόνο το... 1987 επί ΠΑΣΟΚ (σελ.401).

Το βιβλίο δεν είναι απαλλαγμένο από πολιτικές αδυναμίες του συγγραφέα του. Χαρακτηρίζει τον Ανδρέα Παπανδρέου λαϊκιστή, ενώ βρίσκει τον Κωνσταντίνο Μητσοτάκη «γνωστό για τη νηφαλιότητά του» (-σελ.425)! Συνολικότερα, η σκοπιά του είναι αυτή ενός «φωτισμένου» φιλελευθερισμού, ενώ θεωρεί ότι «ο κλασικός μαρξισμός έχει την τάση να στέκεται αμήχανα σε σχέση με τον εθνικισμό» (σελ.137). Ο Κορδάτος λείπει από τη βιβλιογραφία στο τέλος του βιβλίου και υπάρχει μόνο σε μια μικρή αναφορά στη σελίδα 176 ως «αυτοδίδακτος μαρξιστής ιστορικός». Αντίθετα, υπάρχει κατανόηση ότι το «Παπαρηγοπούλειο ελληνικό αφήγημα θεωρείται διεθνώς λιγότερο παρατραβηγμένο απ' ό,τι τα αφηγήματα άλλων βαλκανικών εθνών-κρατών» (σελ.185).

Το αποτέλεσμα αυτών των αδυναμιών είναι η απουσία ταξικών αναφορών σε όλες τις ιστορικές περιόδους που εξετάζει. Χρησιμοποιεί μαρτυρίες όπου χαρακτηριστικά των Ελλήνων είναι «εργατικοί, ανθεκτικοί, ευρηματικοί, ηρωικοί» (σελ.194) και των Αλβανών «αναξιόπιστοι και αργυρώνητοι» (σελ.103), χωρίς να σχολιάζει τι ρόλο έπαιξαν οι έμποροι και τι έκαναν οι αγρότες, πώς λειτουργούσαν οι κοι-

νωνικές διαφοροποιήσεις και ιεραρχίες σε κάθε φάση. Φτάνει στο σημείο να θεωρεί ότι «η περίπτωση της Αιτής (Αιτινή Επανάσταση 1791-1804) ήταν ένας ηρωικός αγώνας πρώην Αφρικανών δούλων, όχι ένα έθνος που κέρδισε την ανεξαρτησία τους» (σελ.76). Η ελεύθερη Αιτή που στήριξε την ελληνική επανάσταση τι ήταν άραγε, ένα μη-έθνος-κράτος;

Ένα χρήσιμο βιβλίο λοιπόν, αλλά ένα βιβλίο που χρειάζεται την κριτική ματιά του μαρξισμού για την αξιοποίησή του.

Υστερόγραφο. Η επιμέλεια του βιβλίου έχει πολλά λάθη επίπεδου «google translate» σε διάφορα σημεία. Η «αυτομόληση» γίνεται «αυτομόλυνση» (σελ.95), η κεντρική πλατεία των Τυράνων «πλατεία Τυράννων» (-σελ.273), οι ηρωικοί αγωνιστές «ηρωικοί ανταγωνιστές» (σελ.288), οι ιμπεριαλιστές «ιμπεριαλιστικές» (σελ.390).

Πάνος Γκαργκνάς

Μεταξύ έθνους και τάξης. Αριστερές και Κυπριακό, 1920-1974

Συλλογικό

376 σελίδες, 19€

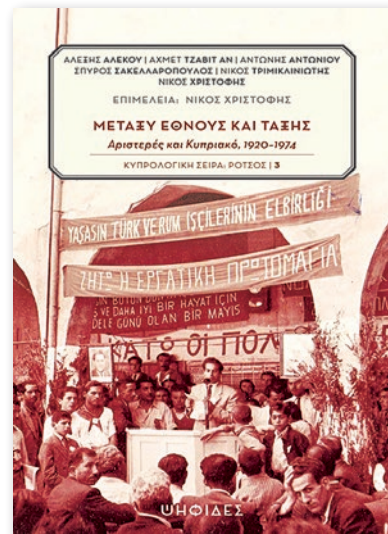
Εκδόσεις Ψηφίδες

Το συλλογικό βιβλίο “Μεταξύ έθνους και τάξης. Αριστερές και Κυπριακό, 1920-1974” με επιμέλεια του Νίκου Χριστοφί είναι μια προσπάθεια να ανοίξει η συζήτηση για το ρόλο που διαδραμάτισε η Αριστερά στην ίδια την Κύπρο και στην αλληλεπίδρασή της με την Ελλάδα και την Τουρκία. Κι είναι ένα βιβλίο που έχει ιδιαίτερο ενδιαφέρον, ειδικά σε μια περίοδο που η κυβέρνηση Μητσοτάκη προσπαθεί να χρησιμοποιήσει τον ελληνοτουρκικό ανταγωνισμό σαν άλλοθι, για να κρατηθούν χαμηλά οι τόνοι απέναντι στο σκάνδαλο των παρακολούθησεων της ΕΥΠ και απέναντι στη δολοφονική της πολιτική με την αβάσταχτη ακρίβεια στην ενέργεια και στα τρō-

φιμα, τη φτώχεια και τις περικοπές σε υγεία και παιδεία.

Στη δεκαετία του 1920 το Κομμουνιστικό Κόμμα Κύπρου, που ιδρύθηκε επίσημα το 1926, έβαζε το θέμα του κοινού αντιαποικιακού αγώνα των ελλήνων και τούρκων εργατών και αγροτών της Κύπρου με προοπτική “την απελευθέρωση της Κύπρου από τα χέρια της καπιταλιστικής και ιμπεριαλιστικής Αγγλίας” και τη δημιουργία της “Σοβιετικής Σοσιαλιστικής Δημοκρατίας της Κύπρου”. Όπως αναφέρουν στο κείμενό τους “Τουρκοκυπριακή Αριστερά και προβλήματα συνεργασίας” ο Αχμέτ Τζαβίντ και ο Νίκος Χριστοφής: “Ο οργανωμένος ταξικός αγώνας, που ξεκίνησε με την οργάνωση των οικοδόμων ενάντια στους εργοδότες με σκοπό τη βελτίωση της οικονομικής τους κατάστασης, άνοιξε το δρόμο στη δημιουργία μιας σειράς εργατικών ενώσεων σε διάφορους επαγγελματικούς κλάδους, όπως οι καπνεργάτες, οι λιμενεργάτες, οι ράφτες, αρτοποιοί και ξυλουργοί. Σύμφωνα με τα διαθέσιμα στοιχεία, τουρκοκύπριοι εργάτες συμμετείχαν στις εργασίες του Εργατικού Κέντρου Λεμεσού, το οποίο το 1924 οργάνωσε όλους τους εργάτες υπό τη σκέπη μιας οργάνωσης.” “Επίσης γνωρίζουμε ότι το μέλος της Επιτροπής τουρκοκύπριος εργάτης Αλί Φερουζί ήταν ένας από τους ομιλητές στη γιορτή της Πρωτομαγιάς το 1927 στο Κέντρο. Τα ελληνοκυπριακά και τουρκοκυπριακά μέλη του Νομοθετικού Συμβουλίου το 1927 από κοινού καταψήφισαν τον προϋπολογισμό με σκοπό τη διαγραφή του άρθρου για το κεφαλικό φόρο”.

Η πολιτική του Κ.Κ Κύπρου άρχισε να αλλάζει από τη δεκαετία του '30. Όπως γράφει στο κείμενό του ο Αλέξης Αλέκου “Το ΚΚΚ (Και το) ΑΚΕΛ και το Κυπριακό ζήτημα” μετά την εξέγερση του 1931 “.. υπάρχει η έναρξη μιας διαφορετικής πορείας, αφού για το ΚΚΚ, μετά τα γεγονότα των Οκτωβριανών οι τουρκοκύπριοι από ισότιμοι εταίροι αρχίζουν και αντιμετωπίζονται ως μειονότητα που χρήζει διεθνιστικής αλληλεγγύης”

και φτάνουμε στο 1937 που το ΚΚΚ προτείνει τη δημιουργία ενός “Λαϊκού κόμματος”. “Η πρόταση όπως αποτυπώνεται ως απόφαση του Κόμματος στο Παράρτημα του Δελτίου 1 (Ιούνιος 1937) αναφέρει: Το ΚΚΚ οφείλει να πάρει την πρωτοβουλία για την οργάνωση ενός φαρδιού Λαϊκού Κόμματος, το οποίο ως πρόγραμμα θα είχε το διώξιμο του Εγγλέζικου Ιμπεριαλισμού, ή και ακόμα τη διεκδίκηση πολιτικών συνταγματικών ελευθεριών. Στο κόμμα αυτό...θα είναι ανοιχτές οι πόρτες σ’ όλα τα τίμια, συνειδητά, πιστά και πειθαρχικά αντιιμπεριαλιστικά στοιχεία”. Πρόκειται για την περίοδο της επικράτησης του Σταλινισμού στη Ρωσία και τη σταλινοποίηση των Κομμουνιστικών Κομμάτων στη Δύση (ανάμεσα τους και του ΚΚΚ και του ΑΚΕΛ που το διαδέχτηκε το 1944). Δηλαδή στη φάση που και στην Κύπρο η εργατική τάξη ριζοσπαστικοποιούνταν και στρεφόταν σ’ αριστερά, κυριάρχησε δυστυχώς η θεωρία των σταδίων και της ταξικής συνεργασίας που έλεγε ότι μπορούμε να συνεργαστούμε τώρα με την πατριωτική αστική τάξη για εθνική απελευθέρωση κι αργότερα αγωνιζόμαστε για σοσιαλισμό. Κι επειδή στην περίπτωση της Κύπρου η “πατριωτική αστική τάξη” ήταν ελληνική, αυτό σήμαινε μια ολόκληρη προσαρμογή στον εθνικισμό και τους πολιτικούς και ιδεολογικούς εκφραστές του όπως την “Εθναρχία” (Εκκλησία).

Παρόλα αυτά υπήρξαν σημαντικές στιγμές που ελληνοκύπριοι και τουρκοκύπριοι εργάτες αγωνίστηκαν μαζί. Η πιο σημαντική από αυτές ήταν η απεργία των μεταλλωρύχων το 1948. Όπως γράφουν ο Αχμέτ Τζιβίντι και ο Νίκος Χριστοφής: *“Η μεγάλη απεργία των μεταλλωρύχων που διήρκεσε 125 μέρες (13 Ιανουαρίου-17 Μάϊου 1948) υπήρξε ένα καλό παράδειγμα συνεργασίας τουρκοκύπριων και ελληνοκύπριων συνδικαλιστών”*. Πήραν μέρος 2.000 μεταλλωρύχοι, έλληνες και τούρκοι. Ήταν μια απεργία που συγκλόνισε την Κύπρο και χαρακτηρίστηκε από μαζικές συνελεύσεις και συγκεντρώσεις των απεργών στις οποίες έπαιρναν μέρος και οι γυναίκες και τα παιδιά τους. Ένα μεγάλο κύμα συμπάραστασης εκδηλώθηκε προς τους απεργούς από όλη την εργατική τάξη της Κύπρου. Καθημερινά μαζεύονταν πολύ μεγάλα για την εποχή ποσά σε μετρητά και είδος και στέλνονταν στους απεργούς. Σημαντικό ρόλο έπαιξε ότι εκείνη την περίοδο το ΑΚΕΛ είχε προσωρινά εγκαταλείψει το αίτημα της “Ένωσης” με την Ελλάδα. Ήταν μια μεγάλη ευκαιρία για το ΑΚΕΛ να πάρει αυτή τη διάθεση και να την μετατρέψει σε εξέγερση ενάντια στους αποικιοκράτες και τα ντόπια στηρίγματα τους. Όμως η ηγεσία του ΑΚΕΛ προτίμησε το συμβιβασμό για να μην συγκρουστεί με τους αστούς με τους οποίους ήλπιζε ότι θα συμμαχήσει σε ένα κοινό απελευθερωτικό αγώνα.

Όπως γράφει ο Αντώνης Αντωνίου στο κείμενό του “Αποικιοκρατία και Αντιαποικιακές δυνάμεις” *“Κατά την περίοδο που ακολούθησε τον Β Παγκόσμιο Πόλεμο το ρεύμα των αντιαποικιακών κινημάτων έκανε ορμητικά την εμφάνισή του”*. Οι αγώνες της προηγούμενης περιόδου τρόμαξαν την Εκκλησία και τον Γρίβα που έτρεξαν να μπουν στην ηγεσία του αντιαποικιακού αγώνα. Η πολιτική της ταξικής συνεργασίας του ΑΚΕΛ τους άφηνε δυστυχώς το δρόμο ανοιχτό. Η δεξιά στην Κύπρο σήμερα καλλιεργεί το μύθο ότι μόνο εκείνη αγωνίστη-

κε ενάντια στην αποικιοκρατία. Ότι οφείλουμε την ελευθερία στην ΕΟΚΑ του Γρίβα. Ο Γρίβας όμως όχι μόνο δεν ήταν αντιιμπεριαλιστής, αλλά ο πραγματικός του στόχος ήταν η εξόντωση της αριστεράς. Την απάντηση την έδωσε ο ίδιος ο Γρίβας στέλνοντας στις 25 Γενάρη του 1958 την παρακάτω επιστολή στο Μητροπολίτη Άνθιμο που του ζητούσε να σταματήσει τις δολοφονίες αριστερών *“Οι κομμουνιστάι είναι οι αντίπαλοί μας, είτε το θέλουμε, είτε όχι. Ενδείκνυται να τους εξοντώσουμε ως πολιτική οντότητα, ώστε να μην είναι υπολογίσιμος, δυνάμενη δια αποφάσεών της να επηρεάζει το εθνικό ζήτημα όπως συνέβαινε μέχρι τούδε”*. Όπως γράφει ο Σπύρος Σακελλαρόπουλος στο κείμενό του “Η στάση του ΣΕΚΕ-ΚΚΕ απέναντι στο Κυπριακό ζήτημα” *“Όταν τον Ιανουάριο του 1958 θα ξεκινήσουν οι δολοφονίες αριστερών Ελληνοκυπρίων από την ΕΟΚΑ, το ΚΚΕ θα κρατήσει μια αρκετά μετριοπαθή στάση, φοβούμενο πως τα πράγματα μπορεί να εξελιχθούν σε ελληνοκυπριακό εμφύλιο...”*.

Έτσι φτάσαμε στις συμφωνίες της Ζυρίχης και του Λονδίνου και τη δημιουργία του ανεξάρτητου κυπριακού κράτους. Δυστυχώς στο βιβλίο πολύ λίγο εξετάζεται η στάση της Αριστεράς στη διάρκεια της δεκαετίας του ‘60 και του ‘70 (εξάιρεση το κείμενο του Νίκου Χριστοφί *“Το κόμμα εργατών Τουρκίας και Κύπρος”* για το ΤΙΡ το νόμιμο κόμμα της Αριστεράς στην Τουρκία που ιδρύθηκε το 1961.)

Είναι ένα πολύ ενδιαφέρον βιβλίο που περιγράφει ξεκάθαρα την εικόνα της μετατόπισης της Αριστεράς στην Κύπρο από το διεθνισμό και τη στρατηγική της επανάστασης τη δεκαετία του ‘20 προς την εθνική ενότητα από τη δεκαετία του ‘30 και μετά.

Χρειάζεται να σταθούμε στους κοινούς εργατικούς αγώνες που έδωσαν οι ελληνοκύπριοι και τουρκοκύπριοι εργάτες. Η ενότητα των ελληνοκύπριων και τουρκοκύπριων εργατών ήταν ο μόνος ρεαλιστικός τρόπος που θα μπορούσε να τσακίσει τους αποικιοκράτες και τους καπιταλιστές. Η επι-

κράτηση του εθνικισμού, με τα ποτάμια αίματος που έφερε στο νησί, δεν ήταν “φυσιολογική” έκφραση των “εθνικών πόθων”. Πέρασε μέσα από τις επιλογές της Αριστεράς.

Αυτό το στοίχημα είναι μπροστά μας. Ότι δηλαδή, όταν η εργατική τάξη παλεύει ενωμένη ανεξάρτητα από φυλή, χρώμα και φύλο, τότε μπορούμε να αντιμετωπίσουμε τις σημερινές επιθέσεις των κυβερνήσεων και των αφεντικών στην Κύπρο, στην Ελλάδα και παντού. Αυτό είναι το υποκείμενο που μπορεί να απαλλάξει όλη την κοινωνία από την καταπίεση και την εκμετάλλευση.

Λίλιαν Μπουρίτη

Το Δουργούτι της Κατοχής και της Αντίστασης 1941-1944

Νίκος Αμπανάβας

216 σελίδες, 13,50€

Εταιρεία Σύγχρονης Ιστορίας

Στον Νέο Κόσμο, στη θέση που βρίσκεται σήμερα το ξενοδοχείο Intercontinental, βρισκόταν και λειτούργουσε μέχρι τις αρχές της δεκαετίας του 1960 η «Εθνική Βιομηχανία Ελαστικού ΑΕ», η «ΕΘΕΛ», το εργοστάσιο του «Καίσαρη» όπως το ήξεραν οι παλαιότεροι. Ένας στοιχειωμένος τόπος. Και ταυτόχρονα ένα από τα σημαντικότερα μνημεία της Αντίστασης στην Αθήνα.

Το Δουργούτι, όπως ονομαζόταν τότε η γειτονιά που ξεκινούσε από την μάντρα της ΕΘΕΛ, *«ήταν κυρίως ένας αρμενικός προσφυγικός συνοικισμός, ο οποίος αναπτύχθηκε, από το 1921 ως το 1960, στα όρια του κέντρου της Αθήνας με όρους άναρχης δόμησης»*. Οι λέξεις «άναρχη δόμηση» δύσκολα μπορούν να περιγράψουν την πραγματική κατάσταση που επικρατούσε στο Δουργούτι. Στην πραγματικότητα ήταν μια παραγκούπολη. Οι παράγκες,

«απλώνονταν αριστερά της Συγ-

Νίκος Αμπανάβας
Το Δουργούτι της Κατοχής
και της Αντίστασης
1941-1944

γρού... Το ενενήντα τοις εκατό των κατοίκων τους είναι εργάτες, μάστορες και υπάλληλοι, κυρίως πρόσφυγες από τη Μικρά Ασία. Στη συνήθη εικόνα αυτών των χέρσων περιοχών επικρατεί η λασπουριά και η σκόνη, η φτώχεια και η δυστυχία... Οι κατοικίες ήταν κατά κύριο λόγο φτιαγμένες από χώμα και λάσπη».

«Οι κοινοί χώροι ανά πέντε ή έξι οικογένειες ήταν σε σκελετούς από μεγάλα αυτοκίνητα και πρόχειρες λαμαρίνες... Με κοπριά από τους καμπινέδες και με λιγοστό νερό πότιζαν τη γη. Για τα υπόλοιπα να'ναι καλά ο ασβέστης».

Γύρω στο 1924 χτίστηκαν, με ιταλικές πολεμικές αποζημιώσεις, 24 πέτρινες μονώροφες κατοικίες στις οποίες εγκαταστάθηκαν περίπου 100 «τυχερές» οικογένειες. Λίγο αργότερα, την πενταετία 1935-1940 χτίστηκαν, με πρωτοβουλία του κράτους, επτά ακόμα πολυκατοικίες με 237 συνολικά διαμερίσματα. Το κράτος έχτισε μερικά ακόμα πλινθόκτιστα σπιτάκια στον «συννοικισμό Μελά» όπου εγκαταστάθηκαν 300 περίπου οικογένειες. Κάποιες από αυτές τις παλιές πολυκατοικίες συνεχίζουν να υπάρχουν (και να φιλοξενούν κατά κανόνα φτωχές οικογένειες) μέχρι σήμερα. Όπως εξακολουθεί να υπάρχει, στην οδό Ρενέ Πινώ, και η Αρμενοκαθολική Εκκλησία του Αγίου Γρηγορίου του Φωτιστή που ολοκληρώθηκε το 1928.

Το ελληνικό κράτος, όμως, εξαιρούσε πρακτικά τους Αρμένιους πρόσφυγες από τα προγράμματα «αστικής αποκατάστασης» αφού δεν είχαν ελληνική υπηκοότητα. Από την άφιξή τους στην Ελλάδα «εφοδιάζονταν με ταυτότητες στις οποίες παρουσιάζονταν ως άπατρες αλλοδαποί... Ήταν υποχρεωμένοι να τις ανανεώνουν μια φορά το χρόνο».

«Το κράτος θεωρούσε την αρμενική κοινότητα στην Ελλάδα ως «στοιχείο προς μετατόπιση». Αλλά και οι ξεριζωμένοι Αρμένιοι καλλιεργούσαν την ιδέα ότι στην Ελλάδα βρίσκονταν «προσωρινά» και κάποια στιγμή θα επιστρέψουν (στην Μικρά Ασία)... Οι φρούδες ελπίδες της επιστροφής συντηρούσαν την απαράδεκτη κατάσταση των συνθηκών ζωής στον συννοικισμό, που με την ανοχή ή την αδιαφορία του κράτους προσπαθούσαν να διαχειριστούν οι πρόσφυγες με την εργασία τους... Για να εξασφαλίσουν τον επιούσιο δούλευαν όλοι, άντρες, γυναίκες, παιδιά».

«Από τα κουκούτσια του χαρουπιού» θυμάται ο Βαγγέλης Ντερμιτζόγλου που ήταν μικρό παιδί τότε, «τα αλέθαμε και κάναμε πίτες. Κάναμε ότι δουλειά βρίσκαμε... Εγώ πουίλαγα και καραμέλες, φιστίκια και τέτοια, μέσα σε ένα καλαθάκι... Η αστυνομία μας κυνηγούσε. Άμα μας έπιαναν μας έσπαγαν το εμπόρευμα...».

Αυτή η αναγκαστική εξοικείωση με την παραβατικότητα έμελλε να παίξει βασικό ρόλο στην περίοδο της κατοχής. Όταν αντήχησαν τα «χωνιά» του ΕΑΜ και της ΕΠΟΝ στα δαιδαλώδη σοκάκια του Δουργουντιού πολλοί νέοι έτρεξαν αμέσως να ανταποκριθούν. «Ανάμεσά τους και ο νεαρός τότε Βαγγέλης Ντερμιτζόγλου ο οποίος θα εξελιχθεί σε ελαστήη αντάρτη και βασικό στέλεχος του Λόχου Δουργουντιού».

Παρά την αδιαφορία ή και την ανοιχτή εχθρότητα του επίσημου κράτους οι σχέσεις ανάμεσα στους Έλληνες και τους Αρμένιους πρόσφυγες ήταν πάντα εξαιρετικά καλές: «Οι Αρμένιοι πρόσφυγες θεωρούσαν τους Έλληνες πρόσφυγες ομότυχους στη συμφορά...

Από την άλλη οι Έλληνες του συννοικισμού πιο πολλά κοινά είχαν με τους Αρμένιους παρά με τους ντόπιους».

Η δημιουργία του ΕΑΜ τον Σεπτέμβριο του 1941 βρήκε μαζική απήχηση σε όλες τις άλλες φτωχογειτονίες της Ελλάδας. Το Δουργούτι έγινε γρήγορα ένα από τα προπύργια της Αντίστασης. Οι συνθήκες ζωής, το πνεύμα της παραβατικότητας και της ανυπακοής, η εγκατάλειψη του κράτους –όλα αυτά έπαιξαν σημαντικό ρόλο στις εξάπλωση του ΕΑΜ μέσα στον συννοικισμό. Η ίδια η ρυμοτομία –η μάλλον η παντελής έλλειψη ρυμοτομίας– ήταν ένας ακόμα σημαντικός παράγοντας: η δαιδαλώδης δομή, με σοκάκια που δεν οδηγούν πουθενά, κοινές αυλές και ανυπαρξία δημοσίων χώρων είχε μετατρέψει από παλιά το Δουργούτι σε «άβατο» για τις αρχές.

Εξίσου βασικό ρόλο έπαιξε η αγωνιστική παράδοση: η ανέγερση των πολυκατοικιών της πενταετίας 1935-40 δεν ήταν αποτέλεσμα της φιλενσπλαινίας του καθεστώτος (άλλωστε από την 4η Αυγούστου του 1936 η Ελλάδα κυβερνιόταν από την δικτατορία του Μεταξά) αλλά στην πίεση από τις δυναμικές κινητοποιήσεις των κατοίκων. «Οι Αρμένιοι μετέφεραν στην Ελλάδα παραδόσεις και θρύλους δικών τους ηρώων αντίστασης και για πολλούς ο εθνικοαπελευθερωτικός αγώνας των Ελλήνων τους έφερνε στη μνήμη δικούς τους αγώνες από τα χρόνια του χαμιτικού καθεστώτος και έπειτα. Επιπλέον η δράση των αρμενικών πολιτικών κομμάτων και ιδιαίτερα του Αρμενικού Επαναστατικού Κόμματος Χιντσάκ και η κυκλοφορία εντύπων συντηρούσαν ένα αντιστασιακό πνεύμα στον συννοικισμό που συνάντησε το μήνυμα του ΕΑΜ».

«Οι Γερμανοί ήταν μέχρι την Ακρόπολη» θυμάται και πάλι ο Βαγγέλης Ντερμιτζόγλου. «Πηγαίναν στον Πειραιά από την Λεωφόρο Συγγρού. Ούτε μέσα στο Κουκάκι ούτε μέσα στο Δουργούτι μπήκανε. Περνούσαν με τα αυτοκίνητα για Φάληρο και εμείς τους αλλάζαμε τις πινακίδες. Αντί να πάνε στο Φάληρο τους δείχναμε για Κηφι-

σιά μόνοι μας. Το κάναμε και για πλάκα και για αντίσταση... Το τραμ που πήγαινε από το κέντρο έκανε τέρμα στην Καλλιθέα. Μετά τις 10:00 κυκλοφορούσαν τα military, τα στρατιωτικά τραμ. Εμείς πηγαίναμε με ένα λοστό και αλλάζαμε την τροχιά. Αντί να πάει Καλλιθέα πήγαινε Κουκάκι...».

Οι ναζιστικές δυνάμεις κατοχής και οι συνεργάτες τους εκδικήθηκαν το Δουργούτι άγρια για την ανυπακοή του λίγο πριν αποχωρήσουν από την Ελλάδα. Τα χαράματα της 9ης Αυγούστου 1944 ισχυρές δυνάμεις Γερμανών και Ευζώνων περικύκλωσαν την παραγκούπολη. «Τα χωνιά των ευζωνικών ταγμάτων καλούσαν τους κατοίκους ηλικίας 15 έως 60 ετών να συγκεντρωθούν στις πλατείες Φάρου και μπροστά στο εργοστάσιο ελαστικών ΕΘΕΛ... Οι Γερμανοί και οι Ευζώνοι διέταξαν τους συγκεντρωμένους να καθίσουν κάτω από τον καυτό ήλιο. Μετά τις 9 αρχίζει η διαλογή. Περνούν οι μασκοφόροι καταδότες με τρεις οπλισμένους Ευζώνους... Αυτόν που υπέδειχνε ο μασκοφόρος, τον άρπαζαν τραβώντας τα μαλιά, φτύνοντας και χτυπώντας τον με τους υποκόπανους, τον οδηγούσαν στον Γερμανό εκτελεστή στην κτήριο της ΕΘΕΛ... Ένας από τους μασκοφόρους σταματά μπροστά στον Δημήτρη Βαρουτίδη και τον υπέδειξε στους Ευζώνους. Εκείνη την στιγμή ο Βαρουτίδης αρπάζει την κουκούλα του καταδότη και τον ξεσκεπάζει... Οι δολοφόνοι λίγο έμειναν βουβοί από την ηρωική πράξη... όταν συνήλθαν σκότωσαν τον Βαρουτίδη επιτόπου κτυπώντας τον».

Οι εκτελέσεις σταμάτησαν στη μια το μεσημέρι. Συνολικά υπολογίζεται ότι δολοφονήθηκαν εκείνη την ημέρα 160 με 180 άνθρωποι στο «Μπλόκο του Δουργουντίου». Ύστερα ακολούθησε «έρευνα» και εμπρησμός στον ίδιο τον συνοικισμό. Τα μισά σχεδόν παραπετήματα παραδόθηκαν στις φλόγες. Ηλικιωμένοι, άρρωστοι και μικρά παιδιά που δεν μπορούσαν να φύγουν κάηκαν ζωντανοί μέσα στα «σπίτια» τους.

Το Δουργούτι συνέχισε να παίζει ρόλο, παρά το μπλόκο και τον εμπρησμό και στα Δεκεμβριανά και σε όλη την περίοδο που ακολούθησε. Μετά τον πόλεμο το μεγαλύτερο κομμάτι των Αρμενίων κατοίκων του αναγκάστηκε να μεταναστεύσει ξανά, αυτή τη φορά προς την Σοβιετική Αρμενία. Οι παράγκες γκρεμίστηκαν τη δεκαετία του 1960 και το Δουργούτι έπαψε, ακόμα και σαν όνομα, να υπάρχει. Το ελληνικό κράτος πολύ θα ήθελε να εξαφανίσει ίχνος από την ιστορία του. Το βιβλίο «Το Δουργούτι της Αντίστασης» είναι ένα ισχυρό αντίδοτο στην εσκεμμένη αυτή προσπάθεια λήθης.

Σωτήρης Κοντογιάννης

Αστυνομία Πόλεων Τα πρώτα βήματα στην Ελλάδα του Μεσοπολέμου

Αχιλλέας Φωτάκης

369 σελίδες, 21€

Εκδόσεις Θεμέλιο

Με τα αίσχη της ΕΛ.ΑΣ να γίνονται κάθε μέρα και πιο εξοργιστικά, ένα βιβλίο για την ιστορία της αστυνομίας στην Ελλάδα δεν μπορεί παρά να κινεί το ενδιαφέρον του κόσμου της Αριστεράς. Αυτό το βιβλίο, ωστόσο, καταφέρνει κάτι πολύ περισσότερο από το να καταγράψει την ιστορία καταστολής και βίας. Ανοίγει ένα «παράθυρο» στην κοινωνική ιστορία του ελληνικού καπιταλισμού στον Μεσοπόλεμο και την προσπάθεια της άρχουσας τάξης να ανασυγκροτήσει το κράτος της μετά το τραγικό ναυάγιο της Μεγάλης Ιδέας το 1922-23.

Το 1918 η κυβέρνηση Βενιζέλου αποφάσισε να καλέσει μια ομάδα αξιωματικών της βρετανικής αστυνομίας για να οργανώσουν ένα νέο σώμα, δίπλα στην ήδη υπάρχουσα Χωροφυλακή, την Αστυνομία Πόλεων. Ιδρύθηκε με νόμο το 1920 και άρχισε να λειτουργεί σταδιακά, το 1921 στην Κέρκυρα, το 1922 στην Πάτρα, το 1923

στον Πειραιά και από το 1925 στην Αθήνα.

Επικεφαλής της Βρετανικής Αστυνομικής Αποστολής τέθηκε ο Φ. Χαλιντέι, με τριακονταετή πείρα στην αστυνομία της Ινδίας. Αυτή η Αποστολή οργάνωσε, επέβλεψε και διοίκησε ουσιαστικά το νέο σώμα μέχρι το 1930. Το βιβλίο του Αχ. Φωτάκη, λέει την, άγνωστη ουσιαστικά, ιστορία αυτού του σώματος από τα πρώτα βήματά του και σε όλες τις πτυχές της δράσης του.

Γιατί προέκυψε η ανάγκη για την Αστυνομία Πόλεων που θα λειτουργούσε στα πρότυπα της Μητροπολιτικής Αστυνομίας της Βρετανίας; Η απάντηση που δίνει ο συγγραφέας παραπέμπει και σωστά στις νέες ανάγκες και «προκλήσεις» που είχε να αντιμετωπίσει στις αρχές του 20ου αιώνα ο ελληνικός καπιταλισμός και το κράτος του:

«Κεντρικός ισχυρισμός του βιβλίου είναι ότι το ελληνικό κράτος, μέσω της αστυνομίας, θέλησε να «επεκταθεί», δηλαδή να αποκτήσει πρόσβαση και συνεπώς έλεγχο στα διάφορα κοινωνικά κομμάτια του πληθυσμού... Οι συγκροτούμενες γειτονίες των νέων πόλεων, ειδικά μετά το μεγάλο προσφυγικό κύμα, τα σοκάκια, οι συνοικίες, οι δρόμοι όπου γεννιούνταν η εργατική τάξη και ο συνδικαλισμός, όλα αυτά αποτελούσαν τα μέχρι πρότινος αδιάβαστα σύνορα, τις γεωγραφικές αστικές

ζώνες του κράτους τις οποίες η αστυνομία έπρεπε να γνωρίσει σπιθαμή προς σπιθαμή και να τις ελέγξει».

Η Χωροφυλακή για μια σειρά λόγους δεν μπορούσε να «γνωρίσει σπιθαμή προς σπιθαμή» και να ελέγξει τις μεγάλες πόλεις και την «καθημερινότητά» τους. Ήταν ένα στρατιωτικό σώμα ένα πολύ αμβλύ εργαλείο και γι' αυτό αποφασίστηκε να κρατήσει τον έλεγχο της Θεσσαλονίκης με το «επαναστατικόν προλεταριάτο» της όπως είχε επισημάνει ο Κονδύλης. Χρειάζονταν ένα νέο σώμα που θα ήταν «κοινά στον πολίτη» για να κατά τα πρότυπα των άοπλων «μπόμπυδων» της βρετανικής αστυνομίας. Θα εξασφάλιζε την τάξη προς όφελος του «συνόλου» σε κάθε πτυχή της καθημερινότητας: από την εφαρμογή των υγειονομικών διατάξεων και την τροχαία μέχρι τον έλεγχο της πορνείας, της διακίνησης ναρκωτικών, τις διαρρήξεις, και βέβαια το κυνήγι του «εσωτερικού εχθρού».

Για να στηθεί και να λειτουργήσει ένας τέτοιος μηχανισμός χρειαζόνταν η τεχνογνωσία, τα μέσα, οι μέθοδοι και το ανθρώπινο δυναμικό. Το μεγαλύτερο μέρος του βιβλίου είναι η παρουσίαση αυτών των διαδικασιών. Μπορεί με μια πρώτη ματιά οι σελίδες που είναι αφιερωμένες στη «στατιστική», στις «περιπολίες: η βάση και η καρδιά του όλου συστήματος» ή στο «τμήμα κινήσεων» (δηλαδή την Τροχαία) να μοιάζουν βαρετές και όχι τόσο πολιτικές αλλά αυτή η εντύπωση είναι λάθος.

Για παράδειγμα στο πέμπτο κεφάλαιο «Πεδία εφαρμογής του νέου παραδείγματος αστυνόμευσης: ναρκωτικά, λέσχες, πορνεία» διαβάζουμε ότι στην περίπτωση του τζόγου: «το πρόβλημα όπως δείχνουν οι εσωτερικές αναφορές, δεν ήταν η χαρτοπαιξία των πλουσίων αλλά των φτωχών τάξεων και, έτσι, αντανakλαστικά, θυμάται κανείς έναν από τους βασικούς λόγους δημιουργίας του νέου αστυνομικού σώματος: τη διεύθυνση και τον έλεγχο στα κατώτερα στρώματα».

Αυτό γίνεται ακόμα πιο σαφές σε

επόμενο υποκεφάλαιο που αφορά την πορνεία. Ο «πόλεμος» της Αστυνομίας ενάντια στους «αγαπητικούς», τους νταβατζήδες, γινόταν η αφορμή για μεγάλες επιδρομές στις προσφυγογειτονίες. Κανονικά «μπλόκα» όπως αυτό στον Ασύρματο στα Πετράλωνα όταν όλη η αστυνομική δύναμη Αθήνας με ενισχύσεις από τον Πειραιά, απέκλεισε την παραγκούπολη, έκανε ελέγχους σπίτι-σπίτι και προσήγαγε τους άνδρες και τις γυναίκες από 18 ετών και πάνω. Οι γυναίκες υποχρεώθηκαν σε έλεγχο για αφροδίσια.

Σε αυτές τις εκστρατείες «αρετής» και σε άλλα ζητήματα όπως η εγκληματικότητα των παιδιών και ανηλίκων η Αστυνομία επεδίωκε κοινωνικά ανοίγματα και στηρίγματα «με σύμμαχο την καλή κοινωνία» – χαρακτηριστικός τίτλος του σχετικού υποκεφαλαίου – και συγκεκριμένα στην περίπτωση της πορνείας την συνεργασία γυναικείων οργανώσεων. Έτσι, δίπλα και αλληλένδετα με την καταστολή (και τον έλεγχο) η Αστυνομία είχε αποστολή να οικοδομεί και την κοινωνική συνείδηση. Σε αυτό το επίπεδο την ανάλυση του συγγραφέα θα τη βοηθούσε μια ισχυρή δόση της μαρξιστικής θεωρίας για το κράτος και τους μηχανισμούς του, ξεκινώντας από τον Ένγκελς και φτάνοντας στον Λένιν και τον Γκράμσι.

Ο «έλεγχος του πλήθους», δηλαδή η διάλυση συγκεντρώσεων και διαδηλώσεων, και το σπάσιμο απεργιών ήταν ένα άλλο πεδίο που η Αστυνομία Πόλεων εφάρμοσε καινοτόμες μεθόδους. Για παράδειγμα:

«Το θερμό καλοκαίρι του 1929 το Ιδιώνυμο περνούσε από τη Βουλή ενώ το φθινόπωρο και τον χειμώνα της ίδιας χρονιάς οι φοιτητές, η ομοσπονδία ηλεκτρισμού, οι δημόσιοι και ιδιωτικοί υπάλληλοι, σιδηροδρομικοί, τροχιοδρομικοί και άλλοι πραγματοποιούσαν δυναμικές απεργίες στην πρωτεύουσα και τη Θεσσαλονίκη. Αγρότες εξεγείρονταν, ταυτόχρονα, στο Κιλκίς και το Βραχάτι. Οι αστυφύλακες βρίσκονταν συνεχώς στο δρόμο. Τη μια καλούνταν να μεταμφιεστούν σε

σοφέρ και να οδηγήσουν τα λεωφορεία της Πάουερ, και την άλλη όταν οι απεργοί ακινητοποιούσαν τα λεωφορεία που μετέφεραν απεργοσπάστες στην Πατησίων, καλούνταν να τους βγάλουν έξω».

Όλα τα παραπάνω δεν σήμαιναν ότι η πορεία της Αστυνομίας Πόλεων ήταν ανέφελη. Καταρχήν υπήρχε ο μόνιμος ανταγωνισμός με την Χωροφυλακή, για πόρους, αρμοδιότητες και πολιτικά στηρίγματα. Παράλληλα η πολιτική και οικονομική κρίση που γινόταν όλο και πιο οξεία από το 1929 και μετά ταρακουνούσε την υπηρεσία. Στις σελίδες του βιβλίου διαβάζουμε για παράδειγμα για την πρώτη αστυνομική απεργία τον Δεκέμβριο του 1929 ενάντια στην περικοπή μισθών που είχε αποφασίσει –για όλους τους δημόσιους υπάλληλους– η κυβέρνηση.

Η συνέχεια ήταν η εμπλοκή της Αστυνομίας στον ανταγωνισμό των δυο «πολιτικο-στρατιωτικών μπλοκ της άρχουσας τάξης» όπως είχε ονομάσει ο Π. Πουλιόπουλος τα στρατόπεδα των βενιζελικών και των μοναρχικών. Ένα από τα τελευταία κεφάλαια του βιβλίου είναι αφιερωμένο στην σκανδαλώδη ανάμιξη της ηγεσίας του σώματος στην απόπειρα δολοφονίας του Ε. Βενιζέλου το 1933 (οι δράστες και ηθικοί αυτουργοί έμειναν ουσιαστικά ατιμώρητοι). Για να μη νομίζουμε ότι τα σκάνδαλα των υποκλοπών της ΕΥΠ και της ΕΛ.ΑΣ είναι «νέα φρούτα» στην ιστορία της αστικής δημοκρατίας στην Ελλάδα.

Λεάνδρος Μπόλαρης